SVLPITII SEVERI
AQVITANI

HISTORIAE

SACRAE A MVNDI EXORdio ad sua vsq; tempora deductæ, Libri duo:

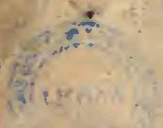
ITEM

DOROTHEI Episcopi Tyri, qui sub Constantino Magno vixit,
De vita Prophetarum & Apostolorum, Synopsis.

Quibus accessit rerum & verborum index copiosus.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Ioannem Gymnicum.
M. D. LXXIII.

IACOBVS FABER
DOCTOR THEOLOGVS,
Ad Christianum Lectorem.

RAESENS hæc nostra ætas, sanè perquàm turbulenta & calamitosa, vt nullis non deflenda sit lachrymis (lector Christiane) impijssimarum vsque ad atheismum, si verum est dicere, hæresum, nephandarum cogitationũ, prophanorum dogmatum, sacrilegorum conatuum, peregrinarum opinionum, exoticarum disciplinarum, prodigiosorumq; mendaciorum, ab extremis inferorum sedibus, in præsens hoc nostrum seculum satanicis artibus malorum geniorũ studio, leuissimorumq; hominum opera subuectorum vsq; adeò ferax est & exundans, vt nemo rectè natura constitutus sit, qui sa-

tis pro dignitate poßit rerum præsentium deplorandum statum ac miserandam perturbationem iusto librare iudicio, aut in dubium reuocare, aut pro incerto habere queat, grauißimo nos labore p̃sentis Dei furore nostra socordia permoto ac excitato, vt qui nullo atrociori, si fas est dicere, supplicij genere in hominum maleficia effrenatámque peccandi libidinem animaduertere solitus sit, quam cùm veritatis suæ lumine priuatos in inextricabiles sinit errores populum suum labi. Cuiusmodi, proh dolor, coacti videmus ac etiã vtinam in dies experiri magno bonorum dolore non concederetur, in amplißimis florentißimisq́ue orbis Christiani, non dico Germaniæ regno quondam celeberrimo religionis catholicæ emporio, nunc verò dæmonum ac latronũ spelunca facto, verumetiam infinitis propemodum alijs, atque

que

que adeò Galliarum sedib. spurcitiarum, hæresumq́ue suspitione liberatis, alios ex alijs resistere, ita vt eorum architecti inter se certare gloriosum putent fabricatores prædicent & deprædicent ecquis impietate alijs poßit euadere superior. Hæc faciunt: imò verò proficiunt, illi certè in peius obtinent hæresum suarum propensißimos asseclas factos & vndique conquisitos habent ad suas libidines defensores, eosdemq́ue, nec paucos, sed populoso numero infinito propemodum exercitu, vt est stultorum semper infinitus numerus, non solùm ex sordida & infima muliebris sexus fece, aut ignaua sine nomine vulgi promiscua multitudine quos forsitan posset vtcumque excusare, si non imperitia, saltē ignorationis prætextus aliquis. Verumetiam, quod, ita me Deus amet, horresco referens, ex eorum ordine qui in summis

dignitatum, officiorum, & quibusuis aliorum honorum gradibus atque fastigijs, se doctos prudentésve & dici & haberi volunt, quamuis reuera talpa cæciores sint, & vt ait in euangelio Dominus, Cæci duces sint cæcorum. Siccine regnabit Deus optime in florentißimo & Christianißimo Galliarum Regno, te dominante, te imperatore, te duce peruersorum iniquitas? Siccine regnum poßidebit etiam nostris hisce calamitosißimis seculis in terra tua, in posseßione tua, in hæreditaria portione tua, quæ te contingit dicente Domino, Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & posseßionem tuam terminos terræ. Sathanæ obtectus dolus, dißimulata & melle oblinita vilißimorum mancipiorum impietas? Exurge ergo exurge Domine & magna nobis virtute succurre: cadentem seruorum tuorum causam defende: col-

lapsam

lapſam domum tuam recognoſce, quam potius & facilius exædificando conſtrues, quàm ruinas repares omnipotentis clypeo virtutis tuæ protege vt cognoſcant te omnes Deum verum, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM, nec dicant cum Gentibus, Venite & diſperdamus nomen Chriſtianorum de terra, & proijciamus in nationes fidem eorum. contaminauerunt teſtamentum tuum, diuiſi ſunt ab ira vultus tui, molliti ſunt ſermones ſuos ſuper oleum & ipſi ſunt iacula: commixti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum & ſeruierũt ſculptilibus eorum & factum eſt illis in ſcandalum. Sic proculdubio cõtingit vt longe lateq́; abominanda execrandaq́; propagẽtur dogmata, nondum refrigerato inuentionis amore concupita. Sic fit vt innumeros torqueat, in omnéſve partes vexet, corripiat,

 lanietq́;

laniet*q*; portentosarum hæresum exitiale virus. Quod semel imis exhaustum visceribus ipsis adeò oßibus inhærens medullas exugit, & in omnes abditißimos animi receßus, cancri in morem, sese spatiando dilatat & diffundit, nec vllum, quod miseratione dignum est, ferè quamuis præsenti antidoto efficaci, certoq; remedio aditum patere sinit, quo curari ac profligari, imo verò violentius etiam in aliorum conatur pectora irrepere quærens si fieri poßit inficere quoscunq; & supplantare. Non aduertunt enim homines parum cõsulti, sed malè feriati, vtpote propria excæcati malitia, quæ iam proclamata est dum suopte vitio, quasi ad incudem fabricato scelere, pudendaq; animi sui leuitate, in errores pellici pertrahiq; se sinunt in tenebricosas, horrendas & plus quàm cymmerias tenebras, in durißima & maxima

xima capitis sui discrimina sese demergi, volutari, & conijci, atq; adeo, id vsque amentiæ & impietatis deuolui, qua nulla sit alia periculosior, nocentior, detestabilior. Quid enim dici aut excogitari humana arte poßit tam fœdum, tam excors, tam execrabile denique quàm hæreseos aspergi labe, tam periculosum, tamq; contagiosum, quàm ea illa ipsa peste infici, qua non elementa modo ipsa, sed ipsum quoq;, quo nihil ad videndum iucundius toto peragrato orbe comperiri potest cœlum exhorescunt? Quid demum impium magis quàm in prophanum transire contubernium. An nescis, ò Christiane miles, iam tum cùm viuifici lauacri mysterijs initiabaris nomen dedisse te duci Christo, cui bis vitam debebas pariter & donatam & restauratam, cui plusquam teipsum debebas: non succurrit te ver-

bis conceptis in tam benigni imperatoris iurasse sententiam, vt quocunq; euageris compedibus veluti constringaris eius sacramentis quasi donarijs authoratum, tuumq; ipsius diris deuouisse caput, si minus pacto stares. Quorsum attinebat crucis caracterem imprimi fronti nisi vt quoad viueres sub illius signis militares? Cur ad hostem, vnde te semel pretio sanguinis sui redemit, perfidus desciscis? Cur bis transfuga in hostilib. castris mores? Qua fronte audes contra tuum regem, eundémque amabilem signa infesta tollere, qui pro te homo factus, vitam, sanguinem seq; adeo totum impendit? O homines insensatos? ô improuidum mortalium genus: quis vos fascinauit non obedire veritati, quæ est in Christo Iesu? Qui semel lætifera melliti toccici hausta quam ad manum habent potione, cùm sint mentis

inopes,

inopes, suos sibi nequaquam ferent, patientúrve iudicari, damnariq́; errores, neque moderatè, aut placidè ferre norunt, si quis ad catholicæ veritatis & Christianæ conuersationis studium veritatémque se reuocare instituat, conetur, percupiat. Sed quemadmodum qui mare nauigant, feruntur Syrenarum cantu suaui illo quidem sed exitiali, quod Vlißis socijs contigisse narrant Aethnici, nisi aures diligenter obstruxerint, primùm sopore graui corripi, subinde demergi, demumq́; à feris deuorari: ita & isti blandißimis recentium hæreticorum, qui se dogmatistas Euangelicos, si Plutoni ipsisq́; adeo inferis placet, iactitant, lenocinijs illecti, pollicitationibus imbuti mox exeunt è potestate lethargico correpti morbo, recteq́; monentium salutaribus spretis consilijs in profundã, immanemq́; merguntur

hære-

hæreſeos voraginem. Hinc, hinc ſit animarum cuſtos Chriſte Deus, vt Lupis illis Tartareis & Leonib. præparatis ad eſcam homines cedant in edulium ſemper illorum ludibrio futuri, quorum admonitionibus & præconijs aures præbere malunt, quàm Eccleſiæ catholicæ quæ colūna eſt, auctore Apoſtolo, & firmamentum veritatis, cuius nimirum inſtitutor eſt Spiritus ſanctus, Spiritus veritatis & pacis: hic quippe eſt qui in illa, tanquam in aula nautica expatians, gubernacula tenet aduerſus tempeſtates ſonoras, tartareas procellas temperat, luctantes ventos frangit, fluctus ad ſcopulos illiſos mitigat, habenas laxat retrahitve, curſum regit, ad portum nauigat per ſcripta diuina, quorum ipſe auctor eſt copioſiſſimus, ac ſaluberrimè fideles omnes per hoc magnum vaſtum procelloſumq́ ſeculi huius mare

naui-

nauigantes exhortatur, dormitantes tuba euangelica exsuscitat, negligẽtes clarißima concionatorum voce pungit, generosos præmijs nutrit, instruit à dæmonum & perfidorum præconum Antichristi fallacijs & imposturis, vt vt prima fronte suauibus captiosus verisimilibus rationi consentaneis: nec enim stolidi rem facerent suam (nisi egregiè mentirentur) (non fallerent nisi honesta rerum imagine) summopere sibi caueant, eorum consortia deuitent, illis nec aue dicere, nec cibum cum illis sumere velint. Sermo enim eorum vt cancer serpit, ita vt prorsus euersi proprio sint iudicio condamnati & tanquam membra putrida à Christi corpore præcisi. At vero si illis in rebus morem gererent, spiritui cuius instinctu se omnia & cogitare & facere falsò, turpiterq́; ementiuntur, nec aures accõmoda-

rent noua fucatáve ſerentibus & meſſis tempore metentibus atq; terminos à patribus præfixos, quos maleferiati ſuperbè faſtidiunt tranſgredientibus illæſi proculdubio & à periculis inde certo naſcentibus immunes abirent. Et id quidem admiratione dignum, ecquid tandem cauſæ ſit, vt hiſce poſtremis temporibus improbitas vſqueadeo præualeſcat, cum tamen interim mirè iactitent quidam Euangelium nunquam antehac æquè luculenter, ſincerè, ac perſpicuè promulgatum eſſe, atque hac noſtra tempeſtate, nunc aurea eſſe ſecula, caligaſſe veteres, nouis ac portentoſis deluſos ſophiſmatum ſpeciebus, aquas de fontibus ſaluatoris pedibus conculcatas hauſiſſe interpretationum, deliramentis fœdaſſe. Nunc nunc demũ apertum eſſe veri luminis oſtium, nunc claram ſolis lucem pulſis nebulis, vt aiunt, datur

contueri: glandibus vixiſſe patres veris leguminũ generib. poſthabitis. Atq; hæ ſunt voces eius generis hominũ, de quib. idem affirmare poſsis, quod haud diſpari in re Septimius Tertullianus aduerſus Marcionẽ de eodem ꝓteſtatur, quod & Hierony. vt alia multa ſecutus, tranſmutatis quibuſdam verbis atque tranſpoſitis in libro contra Vigilantiũ, quem per antiphraſim dormitantiũ vocat, Noſter, inquit, Marcio Scyta tetrior, Anaxobio inſtabilior, Meſſageta inhumanior, Amaxonia audacior, Nubilo obſcurior, Hyeme frigidior, Iſtro fallacior, Caucaſo abruptior, Nõ poteſt ſanè haud vulgari vacare vitio, ꝗ cum noui dogmatiſtæ tantopere iactitent verbum Dei, nullum tamen ferè fructum in Gazofilacium domini proferãt, ne vel duo quidem minuta, cum paupercula de dimenſo ſuo referant. Verùm enimuero ſi

dogma eorum purum, sincerum, et euangelicum foret, ecquis adeò stupido bardóque est ingenio qui nõ satis perspiciat quin bonos proculdubio proferret fructus, iuxta illud Esaiæ, quomodo descendit imber & nix de cœlo, & illuc vltra non reuertitur, sed inebriat terram & infundit eam & germinare eam facit, & dat semen serenti & panem comedenti, sic erit verbum meum quod egreditur de ore meo: non enim reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui. At verò quis nouum hæreticorum euangelium Christi appellitet, cùm nihil præter spinas & tribulos procreet, nisi contumaciam, temeritatem, audaciam, magistratus legitimi contemptum, seditiones, latrocinia, depopulationes, sacrilegia, omnigenámque dissolutionem pariat. Dicit Christus ex fructibus eorũ cognoscetis eos.

Ponite

Ponite quæso ob oculos vestros, Christianæ religionis amantissimi, quam indignis modis crucietur ecclesia Dei, quàm misere torqueatur, quam impiè diuexetur, protrahatur, dilaceretur, quoque mireris amplius, à vilissimis & abiectissimis omnium quos terra sustinet hominum sceleratissimis mancipijs, à quibus abhorrentia traduntur à vero dogmata & quidem ita, vt immanis existat impietas, vti hoc nostro æuo cernere licet. Quod si quis percunctetur igitur vnde toto ferme orbe tanta vi petulantia omnis, & contumacia increscat, vt similem prioribus seculis nec visu nec auditu haurire contigerit? Cum interim ventilando dictitent intrepide. verbum Dei nunquam aliàs dilucidius propalatum esse. respondendum est semen hoc, est dogma corruptum: nullius pretij tradunt quidem noui euangelistæ,

verbum DEI, ſed non ea illius genuina mente atque ſententia quam ipſe ſpiritus ſanctus, quam apoſtoli, quam eorum diſcipuli ac ſucceſſores toto orbe Chriſtiano in hunc vſque diem fidelibus prædicando diſſeminarunt. Hinc ex hoc peſtilenti ſemine cunctarum actionum contemptus: hinc ſacramentorum abrogationes: hinc rituum diſſolutiones, bonarum conſuetudinum diruptiones: hinc vita improba effrenis, diſſoluta, hinc deniq; pudoris verecundiæq́; virtutum cuſtodis abiectiones. Quo quidem introducto, quid niſi latrocinia, furta, prædationes, adulteria, vſuræ, homicidia, & id genus alia flagitia præſtolari poßis. Appello vos, appello inquam vos eccleſiæ proceres, quorum incuria & diſſolutionibus domus Dei frequentißimis ſceleratorum aſſultibus & crebris arietibus impellitur, deſtruitur,

&

& conquassatur: Appello vos ciuilis politiæ rectores, quibus à Deo gubernandarum prouinciarum concredita est potestas, vt præmijs bonos, pœna malos in officio contineatis, quorum fidei Christi patrimonium est concreditum, vsquequo pigerrimi dormietis? quandiu somnolentiæ mustum ebulliet? vsquequo abutemini patientia domini? quamdiu furor iste eludet populum Dei? feret vtcunque terq; quaterque miseri, proferet autem nunquam. Quæso vos fratres mei, obtestor tanquam filius, patres etiam atque etiam considerate & pensiculatius animaduertite, quo doctrinæ genere, qua via, quibus artibus perniciosam hanc & deflendam desolationem restauretis? misereat vos religionis fidei, atque adeò patriæ vestræ iam iámque ruinam minitantis: attendite quid erroribus implicita doctrina

pepererit, quo iam debita fides, obligatio & ratio iurisiurandi relegata est. nulla iam præstatur obedientia summo ac legitimè instituto magistratui. Taceo charitatem, amicitiam, omnem beneuolentiam, honestatem, cœtum cuiusuis societatis inter principes, magnates, nobiles, ciues, penitusq́ue extinctas, earumq́ue locum priuata commoda, fastum ac superbiam, auaritiam ac inexplebile odium, & inuidentiam sibi vendicare. Enimuero in eos qui rerum potiuntur, implacabili acerbitate percita in omni temeritate, audacia, petulantia ecclesiæ Dei venerandorum sacramentorum atque omnis Christianæ concordiæ & optimarum constitutionum contemptu quotidianis excrescit augmentis: miseras animas omnisq́ue multas peregrini dogmatis occasione mirum in modum prædatus est inimicus homo, zi

zania

zania de nocte seminans & in suam ditionem, quæ iam longe lateq; patet, olim vero angustißimis conclusa finibus captiuas redegit. Iã postliminio vos recipite in arcam ecclesiæ catholicæ & quos errores schismatici lætalibus confecêre vulneribus sana catholicáque doctrina curate. Quod vt faciatis, eccè vobis viam aperiet Seuerus Sulpitius toto Christiano orbe notißimus: cuius sacram historiam cum in publicum omnium catholicorum commodum euulgare ex medijs antiquorum seculorum abditißimis scrinijs erutam cogitaremus, vestris omnium fidelium nominibus dedicandam statuimus. proderit vero quibus scribimus, nostris præsertim christianis ecclesiæ proceribus, principibus, magistratibus, plebeis, senibus, iuuènibus, omnibus ætatibus & cuiusuis sexus mortalibus, si modo ratione non priuantur.

tur. Primum quod terso eruditionis compendio totam veteris testamenti dicam & nouiominib. adiectis persecutionibus, quæ non modo veteris nascentis adhuc ecclesiæ ortodoxos patres exercuit, verumetiam quæ longo temporis interuallo ad Antichristi vsque tempora duratura sint, historiam latino ac polito sermone oculis subiecit: tum quod quasdam magni momenti narrationes continet, quæ in alijs ecclesiasticis historijs non facile, tametsi quærentibus, occurrunt. Deinde quia quasdam exactiores supputationes monarcharum Persicorum & Macedoniorum habet, quæ ad intellectum hebdomadarum Danielis conferāt. Deniq; & ipsa indicatio quod huic sincero soli cœlestis veritatis subinde quædam quasi nubes errorum obducantur, quædam quasi parelia hæresum falso tanti luminaris splēdorem imi-

imitantia aut verius mentientia agnoſcantur. Duplicem nobis exhortationem cautionémve afferet: alteram ne propter ipſas tanti luminaris obturationes adiunctorúmque, vt ſic loquar, pareliorum deceptiones, velut deſperantes pertæsique quærendæ veritatis, totum id lumen negligamus & contemnamus. Alteram, vt quoniam in tanta re decipi, tum perniciosum, tum in procliui eſt, facilé que adulterinum parelium pro vero vnicóque ſole nubilo cœlo ſuſcipitur, tanto diligentiores cautioréſve in quærenda & agnoſcenda veritate ſimus. de quorum vtroque perpulchrè nos Clemens Alexandrinus inſtruit. Is enim affirmat ſtromatum ſeptimo, cum alias ſemper plurimos, tum & ſuo tempore AEthnicos eſſe dictitare ſolitos ſe videre Chriſtianos, qui tanto ſupercilio ſibi ſolis veritatē ſalutaris viæ at-

tribuebant inter ſemetipſos diſsidere, ſeſe inuicem damnare, ac à ſe mutuo hæreſeos errori ſuæ condemnari. Quare ſe eis aſſentire non poſſe, nec apud eos veritatem quærere, qui tantopere inter ſeſe diſſideant. Verum Clemens dicit, id ſane dolo malitiaq́; ſathanæ fieri, vt tam variæ hæreſes cum multorum ſcandalo oriantur, veritasq́; cæleſtis in obſcuro ſita eſſe videatur: non tamen propterea deſinen dum eſſe, veritatem quærere, nec eam inuenire eſſe impoſsibile, ſi modo eius ſynceerum ſtudium adſit, diuinumq́; auxilium ſedulò imploretur, quin & proponit etiam regulam quandam ad quam veritas ſit quærenda ac examinanda. Nempe natiuam, perpetuámque ſententiam ſacrarum literarum ſibi vndequaque conſtantem conſentientémve, quam ſi quis diligenter in timore domini ſequatur eum citra

tra vllum dubium ad sinceram Christi veritatem peruenturum. Clementis exhortandi via, ratioq́ quærendæ veritatis, semper perfecto fuit, est, & erit salutis æternæ cupidis pernecessaria: ne scilicet propter tam varios & insolentes errorum labyrinthos, à veritate plausibiléve salutari quærenda abhorreant, néue temere quamuis maximè speciosam arripiant, sed sollicite solerterq́ adhibito paulo ante. Cōmemorat Clementis canone, id est, sacrarum literarum genuino constanti perpetuoq́ sensu veritatem explorent. Nunc etenim omnis generis errores, nunc impietatis, quales prisca secula non tulerunt, cum veritate renascuntur, vt si in vnum conferrentur omnia, rediuiuos primos autores non immerito putes. Aliud Arianismus cudit in Africa, aliud Lutheranismus in Germania struit, aliud in

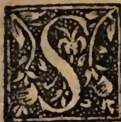
finibus Allobrogum Caluinismus, vt cæteros silentio prætereamus fabricat ex scripturarum pharetra petitis obtusis quidẽ, sed non leuiter tamen ferientibus sagittis per annos iam quinquaginta aut plus eo vt conijcio vsu protritis, sed non satis, proh dolor, à plerisque cognitis quod incauta multorum pectora saucient, ni scuto præmuniti essent impenetrabili non illo Aiacis Homerici poetico, sed Euangelico, non Titiæ in sectili libro aut bubalo abducto corrio, sed insectili illo agni immaculati vellere vestito. Ad quorum omnium lectionem facile prouocaberis, lector catholice, si à Gennaldo viro Clarißimo Seueri Sulpitij vitam, mores, religionémque didiceris: quod vt facilius præstare poßis, ecce pro liminari epistola vitam eiusdem Seueri proposuimus, quo Dei honorem amplificare, fidem studio-

sius

ſtus conſeruare, religionémque poſſes. Atque vt idem præſtes, amplius Dorothei viri & antiquiſsimi & Celeberrimi in Eccleſia D E I, antiquorum tum veteris teſtamenti patrum tum noui Diſcipulorum Apoſtolorumq́ꝫ vitas addidimus, vt tu nobis bene preceris & nos tecum laudemus Chriſtum Dominum, qui viuit per ſecula. Amen.

VITA

VITA SEVERI SVLPITII *ex Catalogo Gennadij de illustribus viris.*

EVERVS presbyter, cognomento Sulpitius, Aquitanicæ prouincię: vir genere & literis nobilis: & paupertatis atq; humilitatis amore conſpicuus: charus etiam ſanctorum virorum Martini Turonenſis epiſcopi & Paulini Nolani: ſcripſit non contēnenda opuſcula. Nam epiſtolas, ad amorem Dei & contemptum mundi exhortatorias, ſcripſit ſorori ſuæ multas: quæ & notæ ſunt: ſcripſit & ad ſupradictum Paulinum Nolanum duas, & ad alios alias. Sed quia in aliquibus etiam familiaris neceſsitas inſerta eſt, non digeruntur. Compoſuit & chronica. Scripſit & ad multorum profectum, vitam beati Martini monachi & epiſcopi, ſignis & prodigijs ac virtutibus illuſtris viri: & collationem Poſthumiani & Galli, ſe mediante & iudice de conuer-

ſatio-

ſatione monachorum Orientaliũ, & ipſius Martini, habitam in dialogi ſpecie, duabus inciſionibus comprehendit: in quarum priore refert ſuo tempore apud Alexandrinam ſynodum epiſcoporum decretum, *Originem & cautius à ſapientibus pro bonis legendum: & à minus capacibus pro malis repudiandum.* Hic in ſenectute ſua à Pelagianis deceptus, & agnoſcens loquacitatis culpam, ſilentium vſque ad mortem tenuit: vt peccatum, quod loquendo contraxerat, tacendo penitus emendaret.

SVL-

SVLPITII SEVERI SACRA HISTORIA.

PRAEFATIO.

ES à mundi exordio ſacris literis editas breuiter cõſtringere, & cum diſtinctione temporum vſq; ad noſtram memoriam carptim dicere aggreſſus ſum: multis id à me ſtudioſe flagitantibus, qui Diuina, compendioſa lectione cognoſcere properabant. Quorum ego voluntatem ſecutus, non peperci labori meo, quin ea quæ permultis voluminibus perſcripta continebantur, duobus libellis concluderem: ita breuitati ſtudens vt penè nihil geſtis ſubduxerim. Viſum autem mihi eſt non abſurdum, cùm vſque ad Chriſti crucem, Apoſtolorumq; actus per ſacrã hiſtoriam cucurriſſem, etiam poſt geſta conuertere: Excidium Hieroſolymę, vexationeſq; populi Chriſtiani, & mox pacis tempora ac rurſum Eccleſiarum inteſtinis pe-

periculis turbata omnia locuturus. Cæterùm illud non pigebit fateri, me, sicubi ratio exegit, ad distinguenda tempora, continuandamque seriem, vsum esse historicis æthnicis, atque ex his quæ ad supplementum cognitionis deerāt vsurpasse, vt & imperitos docerem, & literatos cōuincerem. Veruntamen ea quæ de sacris voluminibus breuiata digessimus, non ita legentibus auctor accesserim, vt pretermissis illis, vnde hæc deriuata sunt, appetantur: nisi cum illa quis familiariter nouerit, hic recognoscat, quæ ibi legerit. Etenim vniuersa diuinarum rerum mysteria non nisi ex ipsis fontibus hauriri queunt. Nunc initium narrandi faciam.

SEVERI SVLPITII SACRAE HISTORIAE

LIBER PRIMVS.

Hiſtoria à Geneſi incipitur.

Vndus à Domino conſtitutus eſt, abhinc annos iam penè ſex millia, ſicut proceſſu voluminis iſtius digeremus: quanquam inter ſe parum conſentiant, qui rationem temporum inueſtigatam ediderunt. Quod cùm vel Dei nutu, vel vitio vetuſtatis eueniat, calumnia carere debebit. Mundo autem condito, homo factus eſt: viro Adam, mulieri Eua nomē fuit. Sed conſtituti in paradiſo, cùm interdictã us ſibi arborem deguſtaſſent, in noſtram, velut exules, terram eiecti ſunt. Deinde ex his Cain atque Abel naſcuntur. ſed Cain Impius, fratrem interemit.

Fili-

Filium Enoch habuit, à quo primùm ciuitas condita est, auctoris nomine vocitata. Ex hoc Irad, atq; ex eo Mamahel nascitur. hic Mathusalem filium habuit: isq; Lamech genuit, à quo iuuenis quidam occisus traditur, nec tamen nomen refertur occisi. quod quidem futuro mysterio fuisse præmissum, à prudentibus æstimatur. Igitur Adam post necem filij minoris, Seth filium procreauit, cum iam trigesimum & ducentesimum annum ætatis impleset. Vixit autē annos DCCCCXXX. *Seth verò Enos, Enos Nainan, Nainan Malaeel, Malaeel Iared, Iared Enoch genuit: qui ob iustitiam translatus à Deo traditur. Huius filius Mathusalem dictus est, qui Lamech genuit: ex quo Noe natus, iustitia egregius, & præ cæteris mortalibus Domino charus, acceptúsque. Qua tempestate cum iam humanū genus abun*

Generationū series.

 daret

daret, angeli, quibus cœlum ſedes erat, ſpecioſarum forma virginum capti, illicitas cupiditates appetierunt: ac naturæ ſuæ originiſque degeneres, relictis ſuperioribus, quorum incolæ erant, matrimonijs ſe mortalibus miſcuerunt. Hi paulatim mores noxios conſerentes, humanam corrupere progeniē, ex quorum coitu Gigantes editi eſſe dicuntur, cum diuerſa inter ſe naturæ permixtio monſtra gigneret. Quibus rebus offenſus Deus, *maximéque malitia hominum, quæ vltra modum proceſſerat, delere penitus humanum genus decreuerat. Sed* Noe, *virum iuſtum, vita innocens deſtinatæ exemit ſententiæ. Idem admonitus à* Domino, *diluuium terris imminere, arcam immenſæ magnitudinis ex lignis contexuit: ac bitumine illitam, impenetrabilē aquis reddidit. qua ille cum vxore, ac filijs tribus,*

Gigantes quando editi.

bus, & totidem nuribus est clausus: volucrum etiam paria, itidémque diuersi generis bestiarum, eodem claustro recepta: reliqua omnia diluuio absumpta. Igitur Noe, cum iam imbrem destitisse, ac quieto in salo arcam circumferri intelligeret, ratus id quod erat, aquas decedere, coruum primùm explorandæ rei gratia, eoq́; non reuertente (vt ego coniicio, cadaueribus detento) emisit columbam: quæ cum consistendi locum non reperiisset, reuersa est. Rursum remissa, folium oliuæ retulit: manifestum indicium, nudari cacumina arborum. tertiò demùm emissa, non rediit: vnde animaduersum, aquas destitisse. ita Noe arcam egressus est. id gestum à mundi exordio, post annos (vt ego comperio) II.CC. duos & quadraginta. Ac primùm Noe arcam Domino statuit, hostiasq́; ex volucrib. immolauit.

Diluuiū incipit.

Noe religionis au thor &

ceremo-niarum.

mox à Domino cum filijs benedicitur: præceptúmque accepit, ne sanguine vesceretur, aut sanguinem hominis effunderet: quia mundi primordia, mandati istius liber Cain maculauerat. Igitur vacuo tum seculo, ex filijs Noe Sem fuit. tres enim habuit: Sem, Cham, Iaphet. Sed Cham, quòd sopitũ vino patrem riserat, maledictum à patre meruit. Huius filius, Chus nomine, Nemrod gigantem genuit, á quo Babylon ciuitas cõstructa traditur. Pleraq; etiam oppida, ea tempestate condita memorantur, quæ nominatim persequi animus non fuit. Sed cum multiplicaretur humanum genus, diuersaq́; loca atque insulas mortales haberent, vna tantum omnes lingua vtebantur: donec se in vnum dispergenda per totum orbem multitudo cõtraxit: his more humani ingenij consilium fuit, insigni aliquo opere

Filij Noe.

Nemrod generatio.

Turris Babylonicæ ædificatio.

fa-

famam quærere, priuſquam à ſe inuicem deducerẽtur. Ita turrim facere aggreßi, quæ cœlo accederet, nutu Dei, vt officia operantium præpedirentur, in aſſueto ſermonis genere, multa diuerſo, neq; vlli inuicem intellecto linguarũ ritu loquebantur: quo promptius diſperſi ſunt, quum alter alterum velut alienigenam facilè relinquebat. Sed filijs Noe ita diuiſus orbis fuit, vt Sem intra orientem, Iaphet occidentem, Cham medijs contineretur. Ita vſq; ad Abraham ducta ſucceßio, nihil ſane inſigne aut memorabile in ſe habuit. Abraham autem patre Thara natus eſt, poſt diluuium anno milleſimo & ſeptuageſimo. Abraham vxor Sara dicta eſt, primáque eius in regione Chaldæorum habitatio fuit. Inde apud Charras, vnà cum patre diuerſatus eſt. Qua tempeſtate admonitus à Domino, domum

Gygantũ conatus inanis.

Abraham naſcitur.

patriam, ac patrem relinquens, assumpto Loth, fratris filio in terram Chananæorum profectus, in locum cui Sychem nomen est, consedit. Mox annonæ innopia Aegyptum concessit, ac rursum reuersus Loth, præ multitudine familiæ à patruo digressus, vt laxioribus vacuæ tum regionis spacijs vterentur, in Sodomis consedit. id oppidum infame incolis, viris in viros irruentibus, atque ob id inuisum Domino fuisse traditur. Ea tempestate reges vicinarum gentium in armis erant: cum antea nullum inter mortales certamen fuisset. Sed aduersum hos, qui bello vicina tentabant, reges Sodomorum, Gomorreorum, vicinarúmque regionum in prælium erumpunt: primóque impetu fusi, victoriam concessere. Tum à victoribus Sodoma direpta, prædæ hostibus fuit; ductúsque Loth in captiuitatem. Quod cum

Loth fratris Abrahæ filius.

Bellum aduersus reges.

Abra-

Abraham comperisset, properè armatis seruis suis, numero trecentis decē & octo, reges victoria feroces, exutos præda armisque in fugam compulit. Tum à Melchisedech sacerdote benedictus est, eidémque decimas prædæ dedit. Reliqua his, quibus erepta erant reddidit. Per idem tempus Abrahæ Dominus locutus est, multiplicandúmque semen eius, sicut arenas maris, stellásque cœli spopondit: peregrinumq́ eius semen prædictum futurū, ac posteros in hostili solo per quadringentos annos laturos seruitium, postea libertati restituendos. Tunc ei, atque vxori eius, adiectione vnius literæ nomen immutatum: ita nunc ex Abram, Abraham: ex Sarai, Sara dicitur. Cuius quidem rei non inane mysterium, non est huius operis exponere. Eodem tempore Abrahæ lex circuncisionis imposita est.

Promissiones Abrahæ factæ.

Lex circuncisionis.

Erat ei autem ex ancilla filius Ismael: & cum ipse esset annorum centum, vxor autem eius nonaginta, futurum eis filium Isaac, Dominus pollicetur, qui cum duobus angelis ad eum venerat. Inde Sodomam missi angeli, Loth in porta sedentem repererunt. Quos cum ille, homines existimans, hospitio receptos, cœnatósque domi haberet: iuuentus improba ex oppido, nouos hospites ad stuprum flagitabant, Loth pro hospitibus filias offerens, non acquiescentibus, quibus illicita potius desiderio erant, ipse ad stuprum trahebatur. Quem angeli properè ab iniuria vindicantes, luminibus impudicorum cæcitatem offuderunt. Tum Loth ab hospitibus edoctus, perdendum oppidum, properè cum vxore & filiabus est egressus, interdictum tamen eis est, ne retrorsum conspicerent. Sed mulier parum dicto audiens

Ciuitatũ cõflagratio.

diens (humano malo, quo ægrius vetitis abstinetur) reflexit oculos, statímque in molem conuersa traditur. At Sodoma diuinis ignibus conflagrauit. Loth autem filiæ existimantes humanum genus interijsse, concubitum inebriati patris appetiuerunt: vnde Moab & Ammon nati sunt. Per idem tempus ferè, cum Abraham esset etiam centum annorum, Isaac filius natus est. Tum ancillam, de qua Abraham filium susceperat, Sara expulit: quæ habitasse in deserto vnà cum filio, & præsidio Domini defensa traditur. Non multum pòst, Dominus Abrahæ fidem tentans, immolandum sibi à patre filium Isaac poscit. Quem ille non cunctatus offerre, cum aræ puerum superposuisset, gladiumq́ue educeret, vox missa de cœlo est, puero vt parceret: victima aries præstò fuit. Cōsummatoq́ue sacrificio, Abrahæ

Abraham centenario nascitur filius.

Dominus locutus est, promittens ea quæ iam spoponderat. At Sara cum septimum & vigesimum supra centesimum annum ageret, decessit: corpus cura viri sepultum in Hebron, Chananæorum oppido. etenim illic Abraham commorabatur.

Isaac quæritur vxor.

Tum Abraham Isaac filium iuuenilis ætatis videns, siquidem tum quadragesimum annum ætatis agebat, seruo suo imperauit, vxorem ei quæreret: ex ea tamen tribu atque terra, de qua ipse oriundus videbatur: modò vt inuentam puellam in regionem Chananæorum deduceret, nec putaret eum caussa coniugis in solum patrium rediturum. Atque vt ea strenuè mandata exequerentur, contacto domini fœmore, sacramentum dedit. Ita seruus profectus in Mesopotamiam, ad oppidum Nachor, Abrahæ fratris, deuenit: successitq́; in domum Bathuelis Syri,

NA-

Nachore patre geniti. Huius filiam Rebeccam, speciosam virginem conspicatus, poposcit, atque ad dominum adduxit. Post id, Abraham accepit vxorem Cethuram nomine quæ in Paralipomenis concubina dicitur. Suscepitque ex ea filios, sed Isaac Sara edito, substantiam tradidit: his autem quos ex concubinis susceperat, dona distribuit. atque ita ab Isaac separati sunt. Abraham diem functus est, impletis annis centum & quinque & septuaginta: corpus sepulchro Saræ vxoris appositum. At Rebecca diu sterilis, assiduis mariti ad Dominum precibus à die matrimonij vigesimo ferè anno geminos edidit: qui in matris aluo exultasse sæpius, traduntur. dictúmque responso Domini est, duos in his populos prænunciari, & maiorem minori subdendum esse principiò. Sed prius editus, aspersetis,

Mors Abrahæ.

Rebeccæ patientia.

Esau

Geminus partus. *Esau vocatus: minori Iacob nomen fuit. Ea tempestate grauis annonæ innopia terras incesserat. Qua necessitate Isaac in Geraris ad regem Abimelech cessit admonitus à Domino, ne in Aegyptum descenderet: eidémque vniuersæ terræ illius possessio promittitur, ibique benedicitur. Multiplicatusq́ pecore atq; omni substantia à gente, inuidia ab incolis pellitur: pulsus, apud puteum iuramenti consedit.*

Diuitię Isaac.

Isaac fuit cæcus. *Igitur annis grauior, luminibus obductis, cum Esau filium benedicere pararet, consilio Rebeccæ matris, Iacob se benedicendum pro fratre obtulit. Ita Iacob adorandus principibus & gentibus fratri præponitur. Queis rebus Esau accensus, fratri necem moliebatur. Quo metu Iacob, hortante matre, in Mesopotamiam confugit, admonitus à patre, vt ex domo Laban, fratris Rebeccæ, vxorem acciperet. Tanta illis*

Iacob benedictionē patris præripit.

illis cura fuit, cum in alienis terris consisterent, genus tamen intra familiam suam ducere. Ita Iacob profectus iu Mesopotamiam, per soporem Dominum vidisse traditur: atque ob id locum somnij sacratum habens, lapidem ex eo sumpsit, vouitque, si rebus prosperis reuertisset, titulum sibi Domus Domini futurum: decimásque omnium quæ acquisita sibi forent, Domino daturum. Inde se ad Laban fratrem matris contulit: quem ille sororis filium agnitum, in hospitium benignè recepit. Erant Laban duæ filiæ, Lia & Rachael: sed Lia oculis deformior, Rachael pulchra fuisse traditur. Cuius specie Iacob captus, amore virginis conflagrabat: eámque sibi in matrimonio à patre postulans, septem annorũ seruitio se mancipauit. Sed impleto tempore, Lia ei supponitur: ac rursum septẽ in seruitio subditur,

Iacob peregrinatio in Mesopotamiam.

Cõnubia Iacob celibrãtur.

atque

atque ei Rachael traditur. Sed hanc diu ſterilem, Liam fœcundam fuiſſe accepimus. Filiorum quos ex Lia Iacob habuit, hæc ſunt nomina: Ruben, Simeon, Leui, Iudas, Iſachar, Zabulon, Dina. Ex ancilla verò hæ: Gad, & Aſer. Ex ancilla, Rachael, Dan, & Neptalin nati ſunt. At Rachael deſperato iam partu, Ioſeph edidit. Tum Iacob redire ad patrem cupiens, cum ei Laban ſocer partem pecorum mercedem ſeruitij dediſſet, ob quæ parum ſibi eum æquum gener Iacob ratus, dolum ab eo ſuſpectans, clàm profectus eſt, vigeſimo primo ferè anno quàm aduenerat. Rachael, viro inſcio, patris idola furto abſtulit. Qua iniuria Laban generum perſecutus, non repertis idolis, pace facta regreſſus eſt: multum obteſtatus generum, ne vxores filiabus ſuis ſuperinduceret. Inde digreſſus Iacob, vidiſſe angelos & caſtra

Nomina filiorum Iacob, ex Lia vxore.

Rachaelis ſpes.

Rachaelis prudẽs factum.

stra Domini, traditur. Sed cum præter regionem Edom, quam Esau frater incolebat, iter destinaret, missis prius legatis & muneribus, suspectum sibi fratrem explorauit. Tum ille obuiam fratri processit: nec tamen se vltra fratri credidit. Sed pridie, quàm inter se fratres conuenirent, Dominus humana specie assumpta, colluctaturus cum Iacob refertur. Et cum aduersus Dominum præualuisset, tamen non esse mortalem, non ignorauit: benedici sibi ab eo flagitabat. Tum à Deo illi immutatum nomen est, vt ex Iacob Israel diceretur. Sed cum ille vicissim à Domino nomen Domini quæreret, Non esse quærendum, quia admirabile esset, responsum est. Ex colluctatione autem, neruus fœmoris Iacob obtorpuit. Igitur Israel declinans fratris domum promouit agmen in Salem Siciniorũ oppidũ

Esau & Iacob salutatio.

Lucta Iacob cum angelo.

atque

atque ibi loco pretio accepto, tabernaculum statuit sibi. Huic oppido Emor, Chemoreus princeps praerat. huius filius Sichem, Dinam filiam Iacob ex Lia genitam, stupro subdidit. Quo comperto, Simeon & Leui, Dinæ fratres, omnes in oppido sexus virilis dolo peremerunt, ac impigrè sororis vlti sunt iniuriam: oppidum à filijs Iacob direptum, prædaq; omnis est abducta. Id factum ægrè admodum tulisse Iacob traditur. Mox à Domino monitus, Bethleem petijt, ibiq; altare Domino statuit. Inde in parte turris Gader, tabernaculum fixit. Rachael ex partu obijt, puer Beniamin vocatus est. Isaac decessit annos natus centum & octoginta. At Esau potens diuitijs erat, vxoribus sibi etiam è Chananæorum gente assumptis: cuius progeniem in hoc tam præciso opere inserendam non putaui.

Dina violatur à Sichem.

Mors Isaac.

Si

Si quis studiosior erit, ad origines reuertatur. Post excessum patris, Iacob in solo eo, in quo Isaac vixerat, commorabatur, filij eius aliquantum ab eo, pascui gratia, cum gregibus secesserant: Ioseph tamen, ac Beniamin paruus, domi resederant. Carus admodum Ioseph patri, obq; id inuisus fratribus: simul, quia frequentibus eius somnijs maiorem eum omnibus futurum portendi videbatur. Igitur ad inspiciendos greges, reuisendosq; fratres à patre missus, opportunus iniuriæ fuit. Namq; viso fratre, consilium necis eius cœperunt. Sed obsistente Ruben, cui à tanto facinore abhorrebat animus, in lacum demissus: mox suadente Iuda, deducti ad mitius consilium, negotiatoribus eum, qui tum Aegyptum petebant, vendiderunt, atque ab his Phutiphari præposito Pharaonis traditus est. Per idem tempus Iudas, Iacob

Ioseph fratribus inuisus.

Venditur Ioseph.

filius, Suam Chananæam in matrimoniũ assumpsit. Ex qua tres filios sustulit, Her, Onan, Selam. Sed Her, Thamar connubio sociatur. Quo mortuo, Onan fratris vxorem accepit. Qui, quia spermata in terrā effunderet, extinctus à Domino refertur. Thamar cum socero commiscetur. *Tum Thamar meretricio habitu assumpto, socero mixta est, exq; eo geminos edidit. In partu autem illo mirabile fuit, quòd cum prodeunti puero ad dinoscendum, qui prius nasceretur, obstetrix manum eius cocco illigasset, reductus in aluum matris puer, postero die editus est: Nomen infantibus Phares & Zara inditum. At Ioseph, cum benignè à curatore regio, qui eum precio acceperat, haberetur, domumq; eius & familiam procuraret, decorus ipse insigni specie, vxoris Domini oculos in se conuerterat.* Dolus reginæ. *Cumq; amore ipsius deperiret, appetitum sæpius,*

nec

nec acquiescentem sibi, falso scelere infamat: ac viro queritur, stuprum sibi intentatum. Ita Ioseph in carcerem est coniectus. Erant in eadem custodia ministri regis duo, qui cum somnia ad Ioseph retulissent, futura ex somnio cõiectans, vnum eorum pœnas capite luiturum, alium absoluendum pronunciauit. Atque ita accidit. Igitur post biennium, somnium regi obiectum est. Quod cum à prudentibus Aegyptiorum non posset absolui, minister regis ille carcere exemptus, regem admonet, Ioseph esse mirum somniorum interpretem. ita Ioseph soluitur, interpretatusq́ue est regi somnium: septem annis proximis maximam frugum vbertatem futuram, consequentibus inopiam. Quo metu rex perculsus, videns diuinum in Ioseph spiritum, rei eum annonariæ præfecit, æquato secum imperio. Tum Ioseph

Ioseph in incarceratur.

Exponit Ioseph somniũ.

abundantibus per totam Aegyptum frumentis, magnam copiam congeßit: multiplicatisq́; horreis, aduersus futuram famem consuluerat. Ea tempestate spes atque salus Aegypti in illo sita erat. Per idē tempus verò duos ex Asenec filios genuit, Manassem & Ephrain. Ipse autem, cum summam à rege potestatem accepit, erat annorum XXX. Nam à fratribus, septemdecim annos natus, venundatus est. Interea rebus in Aegypto aduersus famem bene compositis, orbem terræ grauis frumēti inopia quatiebat. Qua neceßitate compulsus Iacob, filios in Aegyptum misit, Beniamin tantum secum domi retento. Igitur Ioseph rerum potentem, penes quem annonæ arbitrium erat, fratres adeunt, & more regio adorant. Quibus ille visis, callidè agnitionem dißimulans, hostiliter eos venisse, & subdolè loca explorare, arguebat.

Prudens œconomia Ioseph contra famē.

Potestas Ioseph in Aegypto.

guebat. Angebatur autem, quòd Beniamin fratrem non videbat. Res ergo in id deducta, vt præsentiam eius pollicerentur: nimirum vt ex eo quæreretur, an isti explorandi causa Aegyptum intrassent. Ad promissi autẽ fidem Simeon obses traditur: ipsis frumentũ gratis datum. Rursum igitur reuertentes, Beniamin, vt conuenerat, deduxerunt. Tum se cognoscendum Ioseph fratribus præbuit, non sine pudore malè merentium. Ita eos oneratos frumento, multisq; donatos, domum remisit: præmonens, quinq; adhuc annos famem futuram: cum patre atq; omni progenie ac familia ad se commigrarent. Igitur Iacob in Aegyptum descendit, Aegyptijs admodum lætantibus, gaudente rege, benignè à filio susceptus. Id gestum anno ætatis Iacob centesimo & trigesimo: à diluuio autem, anno M. C C C. & X L.

Ioseph se fratribus cognoscẽdum præbet.

Iacob in Aegyptũ descẽsus.

Cæterùm ab eo tempore, quo Abraham in terra Chananæorum consedit, in id quod Iacob Aegyptum ingressus est, referuntur anni CC. XV. Igitur Iacob septimo & decimo anno, quàm Aegypto aduenerat, vrgente morbo, Ioseph filium obtestatur, corpus sepulchro suo redderet. Tũ Ioseph patri benedicendos filios suos obtulit: quibus benedictis, cum tamen benedictionis merito maiori minorẽ præposuisset, filios omnes benedictione lustrauit. Deceßit autem annos natus CXLVII. Funus magnificè curatum: corpus in sepulchro maiorum Ioseph condidit. Fratres post patris obitum pro conscientia pauentes, benignè habuit. Deceßit autem Ioseph ipse, ætatis anno decimo & centesimo. Hebræi igitur, qui in Aegyptum deuenerãt, incredibile memoratu est, quàm citò numero aucti sint, multiplicatáque pre-

Aegrotare incipit Iacob.

Moriturus benedicit filijs Ioseph.

Sepultura Iacob.

Historia Exodi hîc incipit.

progenie Aegyptum repleuerint. Sed defuncto rege, qui eos ob meritum Ioseph benignè fouebat, succedentium regum imperio deprimebantur. Nam et opus durum ædificandarum ciuitatum eis impositum: & quia iam multitudo abundans metuebatur, ne quandoque libertatẽ armis vindicarent, paruulos recens editos aquis mergere edicto regio cogebantur. Nec dißimulari cruentum imperium licebat. Qua tempestate filia Pharaonis infantem in flumine repertum, nutriendum pro filio curauit: nomen puero Moyses dedit. Moyses hic, cum viriles annos ageret, conspicatus Hebræum ab Aegyptio pulsari, permotus dolore, fratrem ab iniuria vindicans, Aegyptium calce percussum interemit. Mox supplicium è facto metuẽs, in terram Madian profugit: & apud Iethor sacerdotem regionis illius

Non est cõsilium cõtra dominum.

Filię Pharaonis pietas erga Moysen.

Moysis e um Sepphora matrimoniū.

Iob historia hic nectitur.

Grauis Hebræorum seruitus.

diuersatus, filiam eius Sepphoram in matrimoniū accepit, exq; ea duos filios Gersom & Eliesersustulit. Hoc tractu temporum Iob fuit, legem naturæ, & agnitionem Dei, et omnem iustitiam complexus, prædiues opibus: atque eo illustrior, quòd his neque integris corruptus, neque amissis deprauatus est. Nam cum per diabolum exutus bonis, filijs etiam esset orbatus, ad extremum diris vlceribus affectus, non potuit vinci, vt præ doloris impatientia aliqua in parte peccaret. Mercedem deniq; diuini testimonij consecutus, sanitati redditus, omnia quæ amiserat in duplum recepit. At Hebræi multiplicato seruitutis malo pressi, querelis in cœlum conuersi, spem auxilij à Deo expectabant. Tum Moysi pascenti oues, repentè rubus ardere visa: flammis tamen, quòd erat mirabilius, innoxijs. Qua nouitate obstupefactus,

ctus, rubo propius accessit, statimq́ue ad eũ istiusmodi ferè verbis Deus locutus est: Dominum se esse Abraham, Isaac & Iacob: quorum progeniem, Aegyptiorũ dominatione depressam, ereptam malis cupiat. iter ergo susciperet ad regem Aegypti, ducemq́ue se populi in libertatem restituendi præstaret. Cunctantem potestate confirmat, virtutem ei signorum faciendorum impertiens. Ita Moyses in Aegyptum profectus, signis prius apud suos editis, assumpto fratre Aaron, regẽ adiit: missumq́ue se à Deo prodit, verbisq́ue se Dei dicere, populum Hebræum vti dimitteret. At ille negans se Dominum nosse, parêre imperio abnuebat. Cumq́ue Moyses in testimonium mandatorum Dei ex virga draconem fecisset, mox aquas omnes in sanguinem conuertisset, totamq́ue terram ranis oppleßet: facientibus similia Chaldæis,

Deus Hebręorum apparet Moysi.

Profectio Moysis in Aegyptũ.

Moysis & Aaronis ad regem legatio.

dæis, magicas esse artes, quæcunque per Moysen fierent, potius quàm Dei virtutem, pronunciabat, donec superductis cyniphibus terra oppleta est, Chaldæis fatentibus maiestate diuina ista fieri. Tum rex malo coactus, aduocato ad se Moyse & Aaron, dat populo discedendi potestatem, modò vt superductam cladem auerterent. Sed vbi clades exempta est, impotens sui animus, in se reuersus, exire, vt cõuenerat, Israëlitas non patiebatur. Ad extremum, decem plagis corporis & regni sui contusus & euictus est. Sed prius quàm Aegypto populus est egressus, mandatis Domini instruitur, rudis adhuc temporum, mensem illum, qui tunc erat, primum omnium mensium esse cognosceret: Sacrificium autem diei illius in solennitatem consequentium sæculorum ita esse celebrandum, vt quartadecima die mensis

Plagę Dei in Aegypto.

Modus sacrificãdi Domino.

mensis agnus immaculatus anniculus victima caderetur, eiusdem sanguine postes illinirentur: carnem penitus exedendam, os autem non conterendum: septem diebus fermento abstinerent, azymis vterentur, ritumq; hunc posteris traderent. Ita populus egressus, diues suis copijs, & Aegypti spolijs cumulatior: cuius numerus, ex quinq; et septuaginta Hebræis, qui primùm Aegyptum descenderant, ad millia virorum sexcenta peruenerat: ab eo autem, quo primùm Abraham terram Chananæorum accesserat, anno trigesimo & quadringentesimo, à diluuio autem, mille quingentis quinq; & septuaginta. Igitur properè egressis, columna nubis interdiu; noctu columna ignis præferebatur. Sed cum ob interiectum sinum Rubri maris; præter terram Philistim via duceret, ne postea Hebræis heremum aspernantibus,

Exitus Hebræorũ ab Aegypto.

Numerus egredictium.

Colũnæ antecedẽtes Hebræos.

tibus,

Anguſtijs intercipiuntur.

tibus, redeundi in Aegyptum continentibus terris noto itinere facultas panderetur, nutu Dei auerſi, in Rubrum mare illati ſunt, caſtraq́ ibi cunctantes conſtituerunt. Quod vbi regi nunciatum eſt, Hebræum populum viæ errore in obiectũ mare deueniſſe, nullum ei eſſe exitum obſiſtente elemento, furens animi, quo angebatur, tot hominum millia regno ſuo & poteſtati decedere, exercitum properè educit. Iamq́ eminus arma ſignaq́ & protentæ patentibus latè campis acies viſebantur: cum Hebræis metu trepidis, & cœlum aſpectantibus, Moyſes à Deo monitus, percuſſum virga mare diſcidit. Ita populo, cedentibus in latera aquis, velut in continenti, iter peruium fuit. Nec cunctatus rex Aegyptius cedentes inſequi, mare quà patebat ingreſſus: mox coëuntib. aquis, cum omni exercitu deletus eſt.

Mare rubrum diuiditur.

Exercitus Pharaonis & āqs obruitur.

Tunc

Tunc Moyses incolumitate suorum, exitio hostium, virtuteq́ exultans, canticum Domino cecinit: idemq́ omnis turba virilis ac muliebris sexus fecit. Sed ingressus heremum, cum iam per triduum iter agerent, aquæ penuria vrgebat, repertaq́ ob amaritudinem vsui non erat. Ac tum primùm imponentis populi contumacia apparuit, iamq́ in Moysen ferebatur: cum edoctus à Deo, lignum aquis intulit, cuius hæc vis fuit, vt dulcem saporem fluentis redderet. Exin promotum agmen, apud Elim, duodecim fontibus aquarum & septuaginta arborum palmarum repertis, consedit. Rursum populus famem conquerens, Moysen increpabat, Aegyptij seruitium cum saturitate ventris desiderans. tum grex coturnicum supernè missus, castra oppleuit. Postero autem die animaduertunt, qui extra castra processerant,

Miracula Dei.

* ℞ man na posuit *ferant, paruis quibusdam * siliquis opple-tum solum: quarum species in modum coriandri seminis, glaciali albedine erat, vt crebro hybernis mensibus superductis pruinis tegi terram videmus. Tum per Moysen populus admonetur, panem hunc eis munere missum Dei: vnumquenque in id*

Interpretatio miraculi. *paratis vasculis, tantum vsurpare debere, quantum in diem vnum pro numero singulis satis esset: sexto tamen die, quia sabbatho colligi non liceret, duplum præsumerent.*

Incursiones hostium in Hebræos. *Verùm populus, vt semper parum dicto audiens, more humani ingenij, non refrenauit cupiditatem, ex reconditis in posterum quoque diem consulens. Sed reposita, fœtore diro in vermes efferuescebant: cum die sexto in sabbathum reseruata, integra permanerent. Hoc Hebræi per XL. annos cibo sunt vsi: cuius sapor melli proximus, nomen Manna traditur.*

Cibus diuturnus.

tur. In testimonium autem diuini muneris, reseruasse Moyses gomor plenum in vase aureo dicitur. Inde progressus populus, cum aquæ penuria tentaretur, ægrè ab exitio ducis temperabat. Tum Moyses, mandante Domino, apud locum cui Oreb nomen est, virga petram percutiens, largè aquæ copiam fecit. Sed vbi Raphidim peruentum, Amalechitæ populum incursionibus vastabant. Moyses suis in prælium eductis, cum Iosue bellantibus præfecisset, assumpto Aaron, & vt spectator pugnæ futurus, simul precandi Dominum gratia montem conscēdit. Sed cum dubio euentu acies concurrissent, Moysi precibus victor Iosue hostes in noctem cecidit. Per idem tempus, Iethro Moysi socer, cum filia Sephora, quæ Moysi nupta, pficiscente in Aegyptū viro domi resederat, liberisq́; eius, cognitis rebus q̄ per Moysen gerebantur,

Seruatur manna iuxta Dei mandatū.

Ingratitudo Hebræorum

Consiliũ soceri Moyses.

bantur, ad eum venit. Huius consilio Moyses ordines populi distribuit, tribunos centurionesq́ue & decuriones præficiens, necessarium disciplinæ ritum posteris tradidit: Iethro in patriam regressus. Exin ad

Aduentus Hebræorũ ad mõtem Sinai.

Sinam montem peruentum: ibi Moyses à Domino monetur, populus vt sanctificaretur, auditurus Dei voces: idq́ue sollicitè curatum. Sed vbi Deus monti institit, validis turbarum clangoribus aër quatiebatur, crassæq́ue nubes crebris cum fulminibus aduoluebantur. Sed Moyses & Aaron in montis cacumine Dominũ propter, populus circa ima montis constitit. Ita lex

Lex datur Moysi ad populum.

lata, multiplex & copiosa, Dei verbis, & sæpe repetita: cuius si quis erit curiosior, fontem ipsum adeat, nos eam breuiter perstringimus. Non erunt, inquit, tibi Dei alieni præter me: Non facies tibi idolum: Non sumes nomẽ Dei tui in vanum: Sabbatho

bath o nullum opus facies: Honorifica patrem tuum, & matrem tuam: Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falsum testimonium dices aduersus proximum tuum: Non concupisces quicquam proximi tui.

His à Deo dictis, cum tubæ circumstreperent, lampades inardescerent, montem fumus obtegeret, populus præ timore inhorruit, verba Dei non sustinens: poposcitq; à Moise, vt ipsi tantùm loqueretur Dominus, atque ita audita ad populum referret. Edicta autem Dei ad Moisen istiusmodi sunt: Hæbræus puer pecunia emptus, sex annis seruiet: post hæc liber erit. Sponte autem permanenti in seruitute, auris forabitur. Qui hominem occiderit, capite pœnas luet: Qui imprudens, ritè exul erit. Qui patrem matrémue pulsauerit, conuiciúmque ei dixerit, capitali

Aduētus domini mirabiles ad montem.

Lex pro seruis.

Filiorum lex promulgatur.

supplicio afficitor. Si quis Hebræum subreptum vendiderit, morti dabitur. Si quis seruum proprium, seruámve percusserit, éxque eo ictu obierit, reus iudicio fiet. Si quis partum non deformatum mulieri excusserit, neci dabitur. Si quis seruo oculum aut dentem extorserit, seruus vindicta liberabitur. Taurus si hominem occiderit, lapidabitur. Si Dominus sciens bestiæ vitium, non consuluerit, & ipse lapidabitur: aut pretio se redimat, in quantum accusator poposcerit. Si seruum taurus occiderit, in triginta drachmis pecunia domino numerabitur. Si quis defossum lacum non cooperuerit, pecúsque in lacum ceciderit, precium pecudis domino dabit. Si taurus alterius taurum occiderit, pecus venundabitur, pretiúmque domini partietur: peremptum etiam diuident. Quòd si dominus vitium tauri

Pro seruis cõtra dominos.

sciens,

sciens, non consuluerit, taurum dabit. Si quis vitulum subripuerit, quinque restituet. Si ouem subripuerit, quadrupli pœna erit. Si viua penes abactorem pecora reperientur, dupla restituet. Nocturnum furem occidi licet, diuturnum non licet. Si cuius pecora alterius sata depauerint, dominus pecoris euersa restituet. Si depositum perierit, is penes quem depositum fuit, iurabit nihil se dolo egisse. Fur inuentus duplum dabit. Commendatum pecus à bestia interceptũ non restituetur. Si quis virginẽ non desponsatam corruperit, dotabit puellam, & ita eã vxorem accipiet. Si pater puellæ nuptias recusauerit, dotem raptor dabit. Si quis se pecudi miscuerit, morti dabitur. Sacrificans idolis, pereat. Viduam & orphanum non premendos: Pauperem debitorem non perurgendũ: Nec vsuram pòscendã:

Iubentur domini diligéter seruare pecora sua, ne dãnum inferant.

Leges ponũtur ad regimen.

Vestimentum pauperis pro pignore non accipiendum: Principem populi non increpandum: Primogenita omnia Domino offerenda: Carnem à fera captam non edendam. Coitiones in testimonium falsum, aut in quacunque malitia, non esse faciendas. Inimici pecus errans non præteribis, sed reduces. Si animal inimici succubuisse oneri inueneris, erigere debebis. Innocentem & iustum non occides. Non iustificabis impium pro muneribus. Munera non accipienda. Aduenam benignè habendum. Sex diebus opus faciendum: Sabbatho requiescendum. Fructus septimi anni non metendos, sed pauperibus & egenis relinquendos. Hæc ferè Moyses ad populum verba Dei retulit, altaréque ex duodecim lapidibus sub monte constituit. Ac rursum montem, in quo Dominm consistebat, condescendit: adhibito secum

Principi nõ maledicendũ.

Lex primogenitum.

Benigne suscipiẽdi aduenæ.

Ascendit denuo.

Aaron,

Aaron, Nabad, & Abiud, maioribúsque natu septuaginta. Sed hi non valētes Dominum intuēri, locum tamen in quo Dominus stabat, viderunt: cuius mirabilis forma, & claritudo eximia refertur. Moises autē accersitus à Domino, interiorem nubem quæ circum Dominum steterat ingressus, quadraginta diebus totidémque noctibus ibi fuisse traditur. Quo tempore superædificando tabernaculo atque arca, ritúque sacrificandi edoctus verbis DEI est: quæ ego, quia prolixa admodum videbantur, inserenda huic tam præciso operi non putaui. Sed immorante diutius Moise, quippe qui XL. dies apud Dominum duceret, populus desperato eius reditu, Aaron compulit simulachra facere. Tunc ex metallis cōflatis vituli caput extitit. Cui cū populus Domini immemor, hostias obtulisset, vinóque se & ventri dedisset,

Moises in montē vocatis testibus.

Vocatur Moises à Domino.

Tempus absentię Moysis.

disset, despectans hæc iusto dolore Deus, improbum populum, nisi à Moyse fuisset exoratus, delesset. Sed regressus Moyses, cum duas ex lapide tabulas manu Domini scriptas detulisset, populumq́ luxui & sacrilegio deditum deprehēdisset, tabulas confregit: indignam esse gentem existimans, cui lex Domini traderetur. Multis tamen increpitis, Leuitas ad se aggregauit, eisdémq́ præcepit, vt districtis gladijs populum cæderent. Quo impetu XXIII. millia virorum perempta traduntur. Tum Moyses tabernaculum extra castra constituit: quod quotiens fuisset ingressus, columna nubis astare pro foribus visebatur, coramq́ ad Moysen Dominus loquebatur. Poscēte autem Moyse, vt Dominum in maiestate propria videret: responsum, Formam Dei mortalibus oculis perspici non posse, posteriora tamen eius vide-

Tabularum confractio.

Vltio dei.

Forma dei mortalib. inuisibilis.

videre concessum: Tabulæq́ꝫ, quas Moyses prius confregerat, refectæ. Sed in hoc colloquio Dei, XL. diebus diuersatus apud Dominum Moyses traditur. Cúmq́ꝫ de monte descenderet, tabulas præferens, tanta claritudine facies eius renitebat, vt intueri eum populus non valeret. Sed cum mandata Dei relaturus esset, vultum velamento obtexit, atque ita ad populum verbis Domini locutus est. Hoc in loco, tabernaculi interiorumq́ꝫ eius ædificatio refertur. Quo consummato, nubes supernè decidit, atque ita tabernaculum obumbrauit, vt ipsum Moysen aditu excluderet. Hæc ferè duobus libris, Genesi atq́ꝫ Exodo, continentur. Exin Leuiticus liber sequitur, in quo litandi præcepta traduntur, mandata etiam lata superius legis adduntur, plena omnia sacerdotalib. institutis. Quæ si quis cognoscere volet, per-

Facies Moyses præ lumine nõ sustinetur ab Hebræis.

Leuiticus hic incipit.

Remittit lectorem

ad originale. *perfectius inde capiet. Nos enim suscepti operis modum custodientes, solam historiam persequimur.*

Sacerdotes de tribu Leuitica. *Igitur Leui tribu in sacerdotium segregata, reliquæ tribus dinumeratæ, repertaq; hominum DC & III M. Cum ergo populus mannæ cibo, vt suprà retulimus, vteretur, tot, tantisq; beneficijs Dei, vt semper ingratus, viles quibus in Aegypto assueuerat dapes desiderabat.*

Historia Numerorum. Coturnices dãtur conquerentibus Hebræis. *Tum Dominus immensam copiam coturnicum castris intulit: quas cum auidè diriperẽt, primoribus labijs admotis carnibus, interibant. Magnáque eo die clades in castris fuit, adeò vt XX. & III. virorum millia perijsse tradantur. Ita populus eo, quem desiderabat, cibo punitus est. Inde promotum agmen, & in Faran ventum est: edoctusq; à Domino Moises, vicinam esse terram, cuius possessionem eis promiserat*

Do-

Dominus: exploratoribus in eam missis, renunciatur, fœlicem omni copia esse regionem: sed gentes validas, & munita ingentibus muris oppida. Quod vbi populo compertum, magna mentes omnium formido incesserat: eoq; mali ventum, vt spreto Moisi imperio, ducẽ sibi constituere pararent, cuius ductu in Aegyptum reuerterentur. Tunc Iosue & Chaleb, qui inter exploratores terræ fuerant, conscissis vestibus flentes, populum obtestãtur, ne exploratoribus credant, formidulosa referentibus: se quoque vnà cum his fuisse, nihil metuendum in solo illo reperisse: promissis illos Dei confidere oportere, hostes prædæ potius quàm exitio fore. Sed gens indomita, sanis consilijs malè renitens, in perniciem eorum ferebatur. Queis rebus commotus Dominus, partem populi hostibus cædendam obiecit. Exploratoribus

Narratio exploratorum.

Duces exploratorum.

Vltio ob diffidentiam.

bus interfectis ad vulgi formidinem, secuta & eorum contumacia, qui se Dathan eſt Abiron ducibus aduerſum Moyſen & Aaron erigere conati ſunt. Sed eos viuos hiatu ſuo terra abſorbuit. Nec mul

Seditio in Moyſen & Aaronem.

to pòſt, totius populi in Moyſen & Aaron orta ſeditio eſt, adeò vt tabernaculum (quod erat nefas, niſi ſacerdotibus, introire) irrumperent. Tum verò cateruatim in eos graſſata mors eſt: momentoq; omnes interiſſent, niſi Moyſi precibus placatus Dominus cladem auertiſſet. Nume-

Vltionis dominicę magnitudo.

rus tamen peremptorum, ſeptingenti & XIIII. millia fuit. Nec multo pòſt, ob aquæ penuriã, vt iam ſæpius, populi exorta ſeditio eſt. Tunc Moyſes à Domino monitus, vt petrã virga feriret, familiari ſibi experimento (ſiquidẽ id iam antè feciſſet) ſemel atq; iterum petram percußit, atq; ita aqua effluxit. In quo quidem no-

tatus

tatus à Domino Moyses refertur, quòd per diffidẽtiam non nisi iterato ictu aquã eduxerit. Denique ob hoc peccatum, promissam sibi terram non ingressus est, sicut inferius ostendam. Igitur Moyses ex eo loco promouens, cum præter Edom agmen educere pararet, missis ad regem legatis, transeundi copiam poposcit, ob ius sanguinis bello abstinendum ratus. Etenim gens illa Esau progenies erat. Sed rex supplices aspernatus, transitũ negauit, paratus armis contendere. Tum Moyses in Cr montem iter conuertit, vetita via abstinens, ne quam inter cõsanguineos causam belli præberet. In eo quoq; cursu regem gentis Chananæorum deleuit. Seon quoque regem Amorreorum perculit, omniumq; eorum oppidis potitus est. Basan etiã & Balaac reges deuicit, & castra super Iordanem haud longè ab Hiericho molitus est.

Diffidentia Moysis.

Esau posteritas.

Transitus negatur Hebræis

Ingens strages.

Tunc aduersus Madianitas certatum, victique & subacti sunt. Moises mortuus est, cum X L. in deserto annos populo præfuisset. Cæterùm Hæbræi ob hanc causam tanto tempore in heremo fuisse traduntur, donec omnes qui verbis Dei non crediderant, interirent. Excepto enim Iosue & Chaleb, nemo vltra X X. annos natus, Aegipto profectus, Iordanem transijt. Ipse Moises, vt terram promissam videret tantum, nec contingeret, peccato eius adscribitur: quòd eo tempore, quo saxum ferire & aquam producere præceptus est, post tot virtutum suarum experimenta, dubitauerit. Decessit autem anno ætatis vigesimo & centesimo: de sepulchri loco parum compertum.

Cur Moises terrã ꝓmissionis nõ ingreditur.

Moritur Moises.

Moise mortuo, summa rerum penes Iosue Naue filium erat. Etenim illum sibi Moises successorem constituerat, virum vir-

Liber Iosue. Iosue succedit Moisi.

virtutibus suis simillimum. Principio autem suscepti imperij dimißis per castra nuncijs, populum certiorem facit, frumentum vti pararent: triduóque proximo iter pronunciat. Sed Iordanis flumen validißimum, transitum prohibebat: quia neque nauium copia pro tempore erat, neq; vadari fluuius poterat, qui tum pleno alueo ferebatur. Igitur arcam præferri à sacerdotibus, eósdemque aduerso flumine consistere iubet. Quo facto, incisus Iordanis traditur: ita per siccum copiæ traductæ. Erat in his locis oppidum nomine Hiericho, muris validißimis munitum, neque expugnationi neque obsidioni facilis. Sed Iosuæ Domino fretus, non armis aut viribus vrbem aggressus, ferri arcam Dei circa muros iubet: Sacerdotésq; præire arcam, & tuba canere. Sed cum arca septies circūlata esset, muri ac turres

Iordanis diuiditur.

Expu-

gnatur Hiericho.

turres conciderunt, direptum oppidum atque incensum. Tum Iosue Dominum traditur. * Inde aduersus Geth ductus exercitus: locatisque à tergo vrbis insidiis, Iosue metum simulans, terga hosti dedit. Quo viso, qui in oppido erant, patentibus portis cedentibus instare. Ita hi qui in insidijs fuerant, vacuam vrbem cepêre:

Strages ciuium.

cæsiq́; omnes, absque vllius effugio: Rex captus, summoq́; supplicio affectus.

Rex extremo supplicio afficitur.

Quod vbi vicinarum gentium regibus compertum est, in bellum conspirant, Hebræos armis depellere.

Gabaonitæ Hebræorũ fidei se credũt.

Verùm Gabaonitæ, gens valida, ex vrbe opulenta, vltro se Hebræis dediderunt, iussa facturos pollicentes: receptique in fidem, vt ligna & aquam conueherent imperatum.

Regum deditio.

Sed regibus proximarum vrbium deditio, eorum iras conciuerat. Itaque admotis copijs, oppidum eorum Gabaoth nomine obsidione

cir-

circumsistunt. Igitur oppidani arctis rebus suis, nuncios ad Iosue mittunt, obsessis vti succurrerent. Ita ille maturato itinere inopinantibus superuenit, cæsáque ad internecionem multa hostium millia, cum dies cadentes deficeret, nóxque victis futura præsidio videretur, merito fidei dux Hebræus noctem auertit, dies perseuerauit, ita nullum hostibus effugium fuit. Quinque reges capti, interfecti sunt. Eodem impetu vicinæ quoque vrbes imperio adiectæ, regésque earum perempti. Verùm quia omnia hæc in ordinem persequi non fuit consilium, dum breuitati studemus, id modò annotandum curauimus, X X. & nouem regna Imperio Hebræorum subiecta: quorum terra per vndecim tribus viritim distributa est. Leuitis enim in sacerdotium assumptis, nulla portio data, quo liberius serui-

Legati ad Iosue destinantur.

Quinque reges necantur.

Cur Leuitis non sit data portio.

seruirent Deo. Equidem hoc exemplum non tacitus præterierim, legendumq́ ministris Ecclesiarum libenter ingesserim. Etenim præcepti huius non solùm immemores, sed etiam ignari mihi videntur: tanto hoc tempore animos eorum habēdi cupido veluti tabes incessit: Inhiant possessionibus, prædia excolunt, auro incubant, emunt venduntq́, quæstui per omnia student. At si qui melioris propositi videntur, neq; possidentes, neq; negociātes, quod est multo turpius, sedentes munera expectant, atq; omne vitæ decus mercede corruptum habēt, dum quasi venalē præferunt sanctitatem. Sed longius quam voluí egressus sum, dum me temporū nostrorum piget, tædetq́. Ad inceptum redeo.

Desiderium habitandi.

Igitur vt suprà dixi, diuiso per tribus captiuo solo, pace summa Hebræi perfruebantur, finitimis bello territis, tot victorijs

Pax inter Hebræorum.

ctorijs nobiles armis nemine audente tentare. Eodem tractu Iosue mortuus est, anno ætatis decimo & centesimo. De imperij autem eius tempore parum definio. Frequens tamen opinio est, XX. & VII. annis eum Hebræis præfuisse. Quod si ita est, à mundi exordio in excessum eius anni sunt M.D.CCC.LXXX, & IIII.

Moritur Iosue.

Iosue mortuo, populus sine duce agebat. Sed cum aduersus Chananæos bellandum esset, dux belli Iudas assumptus est. Huius ductu res prosperè gestæ domi militiæque, summum ocium: populus aut subactis, aut per deditionem acceptis gentibus, imperitabat. Inde, vt semper fieri secundis rebus solet, morũ disciplinæque immemor, matrimonia ex victis assumere, paulatimque externos mores trahere; ac mox profano ritu idolis sacrificare occepit. Adeò cuncta cum externis societas

Iudas succedit Iosue.

Liber Iudicum hîc exordium sumit.

F perni-

Perniciosa societas cum externis. Idola sequuntur Hebræi. Sequitur seruitus in punitionem. Gothoniele duce recuperant libertatem.

perniciosa est. quæ Deus longè antè prospiciens, salubri Hebræos responso instruxerat, deuictas gentes vt internecioni darent. Sed plebs cupida dominandi, imperare victis cum pernicie malebat. Igitur cum relicto Deo idola colerent, destituti diuino auxilio, à rege Mesopotamiæ euicti, & subacti, VII. annis captiuitatem pependerunt: donec Gothoniel duce in libertatem restituti, per quinquaginta annos rerum potiti sunt. Rursumq; corrupti longæ pacis malo, idolis litauerũt. Moxq; aderat pœna peccantibus: ab Eglo enim rege Moabitarum deuicti, duodeuiginti annis seruierunt, donec instinctu Dei Adon regem hostium dolo interemit, contractóque tumultuario exercitu libertatem armis vindicauit. Idem per LXXX. annos in pace Hebræis præfuit. Huic Semigar successit: hicq; aduersus Allophylos

los congressus, secundo euentu prælium fecit. Rursumq́; Hebræos sectantes idola, rex Chananæorum Iabin nomine subiugauit, grauißimamq́; in eos per XX. annos dominationem exercuit: donec pristinum Debbora mulier statum reddidit. Adeò nihil spei in eorum ducibus erat, vt muliebri auxilio defenderentur. Quanquam hæc in typum Ecclesiæ forma præmissa sit, cuius auxilio captiuitas est depulsa. Sub hac duce, vel iudice, XL. annis Hebræi fuerunt. Rursúmque ob peccata Madianitis traditi, duro imperio habebantur, afflictiq́; malo seruitutis diuinum auxilium implorauerunt. Ita semper in secundis rebus immemores cœlestium beneficiorũ, idolis supplicabant: in aduersis, Deo. Vnde cũ reputare in animo soleo, populum tot beneficijs Dei obligatũ, tot cladibus cum peccaret coercitũ, expertumq́;

Vltiones frequẽtes ob idololatriam.

Debbora typũ ecclesiæ gerit.

Hebræi ob peccata seruiũt Madianitis.

& misericordiam et seueritatem Dei, nequaquam emendatum: & cum semper veniam erroris acciperet, semper peccasse post veniam: nihil mirum videri potest, Christum ab his non esse receptum, cum iam inde ab initio toties in Domino rebelles deprehendantur: magisq; mirum est, illis semper peccantibus, nunquam Dei, si quando eum implorauerunt, defuisse clementiam. Igitur cum eis, vt suprà retulimus, Madianitæ dominarentur, conuersi ad Dominum misericordiam solitam flagitantes, impetrauerunt. Erat in Hebræis Gedeon quidam nomine, vir iustus, et charus Domino, acceptusq;. huic angelus de campo meßis domum reuertenti astitit: Dominus, inquit, tecum, potens in virtute. At ille voce humili, non esse in se Dominum ingemiscebat: siquidem, quòd populum captiuitas premeret, virtutumq;

Ingratitudo Israëlitarum.

Gedeonis cum angelo sermo.

Domini

Domini, qui eos de terra Aegypti eduxerat flens recordabatur. Tum angelus: Vade, inquit, in hoc spiritu quo locutus es, & populum de captiuitate eripe. Ille verò abnuere, se infractis suorum viribus, cum ipse minimus esset, tantum onus suscipere: perstare contrà angelus, Ne dubitaret posse fieri, quæ Dominus loquebatur. Perfecto igitur sacrificio, dirutaq; ara, quam Baalis idolo Madianitæ sacrauerant, ad suos profectus, castra castris hostium contulit. Sed Madianitis etiam gens Amalech se coniunxerat. Gedeon verò non amplius quàm ad triginta & II. millia exercitum parauerat. Sed priusquam confligeret, Deus ad eum locutus est, nimiã esse hanc multitudinem, quam in prælium vellet educere: Hebræos pro solita perfidia euentum pugnæ non Deo, sed virtuti suæ daturos. itaq; daret volentibus discedendi

Diruptio sacrificij dęmoniorum.

Inuidia Israelitarũ aduersus honorem Dei.

di potestatem. quod vbi populo diuulgatum, X X. & I I. millia à castris recesserunt. Sed ex X. millibus, quæ resederant, admonitus à Domino, non amplius quàm trecentos tenuit: reliquos ab armis dimisit. ita media vigilia castra hostium ingressus, iussis omnibus tuba canere, magnũ terrorem iniecit: neq; cuiquam resistendi animus fuit, turpi fuga quò quisq; potuit dilapsis. Sed occurrentibus omni ex parte Hebræis, passim fugientes cadunt. Reges Gedeon persecutus vltra Iordanem, comprehensos neci dedit. Ea pugna centum & X X. millia ex hostibus cæsa, X V. millia capta traduntur. Tunc consensu omnium Gedeoni, vt princeps populi esset, delatum. Quod ille aspernatus, communi iure cum ciuibus viuere, quàm præesse suis, maluit. Depulsa igitur captiuitate, quæ septẽ annos populum continuerat,

Gedeonis fortitudo.

Princeps populi Gedeon constituitur.

rat, pax per XL. annos fuit. Sed defuncto Gedeoni, filius eius Abimelech, ex concubina ortus, fratribus interemptis, pessimis quibusq; consentientibus, & maximè Sichimorũ principibus operam ei nauantibus, regnum occupauit. Isq; discordijs ciuilibus exercitus, cum suos bello premeret, turrim quandam, in quam se amisso oppido fugientes receperant, expugnare aggressus, dum incautius subit, saxo à muliere ictus perijt, cum triennio imperium tenuisset. Huic successit Cholias, qui duobus & XX. annis regno potitus est. Post hunc Iair fuit, qui cum æquè viginti & duos annos principatum obtinuisset, populus relicto Domino idolis se mancipauit. Ob id Israëlitæ subacti sunt ab Allophylis & Ammonitis, duoq; de XX. annis sub eorum imperio fuerunt. Quo tempore eis Dominum inuocantibus, diui-

Gedeonis mors.

Regum successio.

diuinum scilicet respõsum redditum est: Simulachra potius inuocarent, se non vltra misericordiam ingratis præstiturum. At illi flentes culpã fateri, & precari veniam, abiectisq; idolis Deum implorantes, negatam licet misericordiam impetrauerunt. Igitur Iepte duce ad libertatem armis vindicandam frequentes conueniunt: missis prius ad Amon regem legatis, vt finibus suis contentus, bello abstineret. At ille prælium non abnuens, aciem instruxit. Tum Iepte, prius quàm signum pugnæ daretur, vouisse dicitur, si prospere pugnasset, eum qui sibi primus reuertenti obuius fuisset, hostiã Deo dandum. Ita victis hostibus, cum domum rediret, filia ei obuiam fit, quæ patrem exceptura victorem cum tympanis & choris læta processerat. Tum Iepte consternatus, dolore conscissis vestibus, indicat filiæ voti necessita-

Iepte dux instituitur.

Nimium victoriæ desiderium.

Vota debere esse

ſitatem. At illa, non fœminea constantia, mori non recuſans, duos tantùm tamen menſes vitæ ſpatiũ petit, vt æquales ſuas prius videret. Quibus actis, vltro ad patrẽ redijt, votumq́ue Domino reddidit. Iepte principatum ſex annis tenuit. huic Eſebon ſucceßit, & tranquillis rebus exacto imperio, anno ſeptimo deceßit. Poſtq́ue eum Allon Zabulonites annis X. itémque Abdon annis VIII. rerum potiti, pacis tempore nihil quod hiſtoria loqueretur edide runt. Rurſum Iſraëlitæ ad idola conuerſi, diuino deſtituti præſidio, ſubiecti Allophylis, per XL. captiuitatis annos pœnas perfidiæ pependerunt. Ea tẽpeſtate Samſon natus traditur. Huius mater diu ſterilis, angelum vidit: dictumq́ue ei eſt, vino & cicera atque immundis abſtineret: fore vti puerum ederet libertatis vindicẽ, & hoſtium vltorem. Ita mulier enixa puerum,

cum prudentia.

Iſraelitarum idololatria.

Natiuitas Samſonis diuinitus nunciatur.

Samson nomen ei indidit. Is intonso capite, miræ virtutis fuisse traditur: adeò vt leonem in via obuium manu discerperet.

Vxor Sãsonis.

Vxorem ex Allophylis habuit: quæ cum absente viro in alterius matrimoniũ conuenisset, dolore erepta coniugis perniciem genti molitus est fretus Domino, & viribus, palã victores clade afficiebat. CCC. siquidem vulpibus captis, ardentes lampades earum illigauit caudis, atq; eas agris hostium immisit. At tum fortè maturis messibus, facile incendium fuit, vineæq; & oliuarum arbores exustæ. Grandi Allophylorũ exitio abreptæ vxoris iniuriam vltus videbatur. Quo dolore Allophyli permoti, mulierem tanti mali causam cum domo & patre incẽdio consumpserunt. Sed Samson parum se vindicatam ratus, vrgere omnibus incommodis profanam gentem non desinebat. Tum

Allophyli vindicta.

compulsi

compulsi Iudæi, vinctum eum Allophylis tradiderunt. Sed traditus, ruptis vinculis, arrepto osse asini, quod casus telum dederat, mille ex hostibus prostrauit. Ingrauescente autem æstu, cum siti affectus esset, inuocato Domino, ex osse quod manu tenebat, aqua fluxit. Ea tempestate Samson Hebræis præerat, Allophylis vnius virtute domitis. Igitur insidiantes vitæ eius, nec palàm eum tentare audentes vxorem eius, quam ille postea acceperat, pecunia corrumpunt, virtutem viri vti proderet. Illa eum blandimento muliebri aggressa, diu eludentem, et multum cunctantem perpulit, vt indicaret, in crinibus capitis virtutem suam subsistere. Mox dormienti insidiata, crinem eius abstulit, atq; ita eum Allophylis tradidit. Nam sæpe prius traditum, comprehendere nequiuerant. Tum illi effoßis oculis, vinctum compe-

Samsonis imperium in Iudęos.

Excæcatur Samson. *compedibus in carcerem coniecerūt. Sed spacio temporis accisos crines crescere, & cum eis virtus redire occœperat. Iamq; Samson conscius recepti roboris, tempus modò iustæ vltionis operiebatur. Erat Allophylis moris, cum dies festos agerent, Samson quasi in pompam publicam producere, capto insultantes. Ita die quodam cum publicum epulum in honorem idoli dedissent, Samson exhiberi iubent. Templum autem in quo omnis populus omnesq; Allophylorum principes epulabantur, duab. subnixum columnis miræ magnitudinis erat. Productus Samson, inter columnas statuitur. Tum ille tempore arrepto, inuocato prius Domino, columnas disiecit: turbaq; omnis ruina domus obruta, ipse cum hostibus non inultus occubuit, cum XX. annis Hebræis præfuisset. Huic Simmichar successit; de quo nihil*

Insultatio capto Samsone.

Fortitudinis signum.

amplius

amplius scriptura prodidit. nam neque finem imperij eius reperi, & fuisse populum sine duce inuenio. Ideo cum aduersus Beniamin tribum ciuile bellum fuit, Iudas temporarius dux belli assumptus est. Sed pleriq; qui de temporibus scripserunt, annum vnum imperio eius annotauerunt. Pleriq; ita eum præterierũt, vt post Samson Heli sacerdotem subiunxerint: nos eam rem, vt parum compertam, in medio relinquemus. Per hæc tempora ciuile, vt diximus, bellum exarserat. Causa autem motus hæc fuit. Leuites quidam cum concubina iter faciens, vrgente nocte compulsus in oppido Gabaa, quod ab Beniamitis incolebatur, secesserat. Cum eum senex quidam hospitio benignè recepisset, iuuenes ex oppido hospitem circumsistunt, stupro eum subdere parantes. Multum à sene increpiti, ægreq; exhortati, vicario demum

Iudas tẽporarius dux.

Ciuile bellum.

Facinus abominandum.

demum concubinæ eius corpore in ludibrium accepto, aduenæ pepercerunt: illusamq; nocte tota, postero die reddiderūt. Sed illa, stupri iniuria, an verecundia, parum definio, viso viro animam efflauit. Tum Leuita in testimonium diri facinoris membra eius in duodecim discissa partes, per duodecim tribus misit, quo promptius omnes facti inuidia commoueret. Quod vbi omnibus compertum, vndecim reliquæ tribus aduersum Beniamin in bellum conspirant. Huic bello Iudas, vt diximus, dux fuit. Sed duobus prælijs malè pugnatum: tertio demum Beniamitæ victi, cæsiq; ad internecionem. Ita paucorū scelus, publico exitio punitum. Hæc quoq; Iudicum volumine continentur. Regum libri sequentur: sed mihi annorum ordinem & seriē temporum persequenti parū continuata videtur historia. Nam quum post

Punitio diuina.

Infœlix exitus belli.

Hic incipit historia Regū.

post Samson iudicē Semigar fuerit, pauloq́; pòst historia consignet populum sine iudicibus egisse, Heli etiam sacerdos libris regnorum fuisse referatur: sed quum quot anni inter Heli & Samson fuerint, minimè scriptura prodiderit: video medij quiddā fuisse temporis, quod laboret ambiguo. Cæterùm à die mortis Iosue, vsque in id tempus quo Samson defunctus est, numerātur anni CCCC. et IX. A mundi autem exordio anni IIII. CCC. III. Quanquā ab hac supputatione nostra cæteros discordare, non nesciam. Sed mihi conscius sum, me nō curiosè latentem annorum ordinē protulisse, donec in hæc tēpora incidi, de quib. dubitare me fateor: nūc reliqua exequar. Igitur, vt suprà retuli, Hebræi sine iudice aut duce vllo, proprio agebātur. Heli sacerdos erat: sub hoc Samuel natus est, Huic pater Elchana, In continuenda historiæ narratione dubitatio. Hebræi sine duce.

mater

mater Anna. hæc diu sterilis, cum conceptum à Deo peteret, vouisse traditur, si puer nasceretur, sacrandum Domino. Ita enixum puerum, Heli sacerdoti tradidit. Mox cum adoleuisset, Dominus ad eum locutus est. Heli sacerdoti iram denunciat, ob vitam filiorum, qui sacerdotium patris in questum verterant, munera à sacrificantibus exigentes, quanquam plerunque eos pater increpasse referatur. Sed leuior obiurgatio non satisfecerat disciplinæ. Igitur Allophylis in Iudæam irruentibus, obuiam itum. Sed victi Hebræi, parant aciem restituere: arcam Domini secum in pugnam efferunt, & cum ea filij sacerdotis prodeunt: quia ipse annis grauior, luminibus obductis satisfacere officio nequiuerat. Sed vbi arca in conspectũ hostium deducta est, maiestate quadam præsentis Domini territi, fugã parabant. Assum-

Ira Dei in sacerdotem.

Allophylorum in Iudæam excursiones.

Assumptáque rursum constantia, & non sine Domino mutatis animis, totis viribus concurrunt. Victi Hebræi, arca capitur, filij sacerdotis cadunt. Heli, delato ad se mali nuncio, consternatus, animam expirauit, cum per annos viginti sacerdotium administrasset. Victores secundo prælio Allophyli, arcam DEI, quæ in potestatem venerat, eorum oppido Azoto, in templum Dagon intulerunt. Sed simulachrum dæmoni dicatum, vbi arca illata est, corruit. Quumq; idolum loco restituissent, nocte insecutum discerptũ est. Inde mures per omnem regionẽ exorti, noxijs morsibus multa hominum millia letho dabant. Quo malo compulsi Azotij, ad declinandam calamitatem, arcam Dei ad Getheos trãstulerunt. Qui cum simili clade afficerentur, in oppidum Ascalonensium arcam transuexerunt. His verò

Capitur arca Dei.

Idoli casus.

aduocatis gentis eius primoribus consilium fuit, arcam Domini Hebræis reddere. Ita ex sententia principum, augurumq; & sacerdotum, imposita vehiculo, multis cum muneribus remittitur. Illud mirabile, quod cum oneri boues fœminas subiecissent, vitulósque earum domi retinuissent, iter nullo duce in Iudæam pecudes direxerunt, non reuocante affectu fœtus relicti. Cuius rei miraculo reguli Allophylorum vsque in fines Hebræorum arcam secuti, religiosum officiũ præstiterunt. Iudæi autem, vbi referri arcam viderunt, certatim ex oppido Bethsamis cum gaudio obuiã ruere, festinare, exultare, gratès Domino referre. Mox Leuitæ, quorum hoc negocium erat, sacrificium Deo celebrant: bouésque eas, quæ arcam adduxerant, immolant. Sed in oppido, quod suprà diximus, teneri arca non potuit. Itaq;

Arcæ reductio cũ munerib.

passim

paßim Dei nutu per totam vrbem ſaui- tum. Arca in Cariathiarim oppidū tranſlata eſt, ibiq́; per viginti annos fuit. Ea tēpeſtate Samuel ſacerdos Hebræis præerat, quietis à bello rebus populus in ocio degebat. Pax deinde Allophylorum irruptione turbata, trepidantibus cunctis ob conſcientiam peccati. Samuel, cæſa prius hoſtia, Domino fretus, ſuos in prælium deduxit: primoq́; impetu fuſis hoſtibus, victoria penes Hebræos ſtetit. Sed hoſtili metu remoto, ſecūdis tranquillisq́; rebus, corruptis conſilijs, more vulgi; cui præſentia faſtidio, inſueta deſiderio ſunt regium nomen (cunctis ferè liberis gentibus ſemper inuiſum) populus deſiderabat, planéque non ſine exemplo amentiæ præoptabat libertatem ſeruitio mutare. Igitur frequentes Samuelem circunſiſtunt, vt quia iam ipſe ſenuiſſet, Regem eis

Samuelis prudētia.

Vincuntur hoſtes Hebræorum.

Samuel à populo intempeſtiuè ſollicitatur.

constitueret. At ille placidè, salubri oratione ab insana voluntate detorquere plebem; dominationem regiam & superba imperia exponere, libertatem extollere, seruitutem detestari: postremò, diuinam eis iram denunciare, siquidem homines mente corrupti, Deum Regem habentes, regem sibi ex hominibus flagitarent. His atque alijs istiusmodi frustra dictis, cum populus in sententia perseueraret, Dominum consulit. Qui permotus vecordia insanæ gentis, nihil aduersum se petentibus negandum respondit. Igitur Saul sacerdotali prius à Samuele vnguento perfusus, rex constitutus est. Hic ex tribu Beniamin, Cis patre ortus, modestus animi, forma excellenti erat: vt meritò dignitas corporis dignitati regiæ conueniret. Sed principio regni huius aliquanta ab eo pars populi desciuerat, parêre imperio abnu-

Saul rex inungitur.

abnuens, seq; Ammonitis coniunxerat. Verùm hos Saul impigrè vltus est: victiq; hostes, & venia Hebræis data. Tum Saul iterato à Samuele vinctus traditur. Inde, Allophylorum irruptione atrox bellum exortum, locum exercitui ad conuenien-dum Saul in Galgalis constituerat. Et quum per septem dies Samuelem opperitus esset, vt sacraficiũ Domino fieret: tardante illo, quum populus dilaberetur, illicita præsumptione rex ad vicem sacerdotis holocaustum obtulit: multumq; à Samuele increpitus, sera peccatum pœnitentia fatebatur. Igitur ex peccato regis metus omnẽ exercitum peruaserat. castra hostium haud longè sita, præsens periculum ostendebat: neq; cuiquam exundi in prælium animus, plures lachrymas & latebras petiuerant. Nam præter imbecillitatem animorum, qui alienum à se Dominũ de-

Allophylorũ cum Saule prælium.

Præsumptio regis.

licto regis arbitrabantur, in maxima ferramentorum inopia exercitus erat: adeò vt, præter Saul & Ionathan filium eius, nemo gladium aut lanceam habuisse traditur. Nam Allophyli superiores bello victores vsum Hebræis ademerant, neq; cuiquam conficiendi teli bellici, aut rustici ferramenti potestas fuerat. Igitur Ionathæ audaci consilio, solo armigero suo comite, castra hostium ingressus, viginti ferè ex hostibus interẽptis, vniuersum exercitum terrore perculerat. Tum verò nutu Dei in fugã versi, non imperia exequi, nõ ordines obseruare, omne præsidium in pedibus habere. Quod vbi Saul animaduertit, suis properè eductis, fugientes persecutus, victoria potitus est. Eo die rex edixisse traditur, ne quis, nisi confectis hostibus, cibum caperet. Sed Ionatha interdictionis eius inscio, fauo reperto, tincto spiculo

Penuria instrumẽtorũ bellicorum apud Hebreos.

Audax consiliũ Ionathæ.

Desiderium regis pro Dei honore.

Liberatur Iona

culo, mel degustauerat. Sed vbi regi ex Domini ira compertũ est, morte affici filium iussit. Sed populi auxilio ab exitio vindicatus est. Ea tempestate Samuel à Domino monitus, regem adijt, verbis Domini nuncians, vti genti Amelech, quæ olim Hebræos ex Aegypto venientes transitu prohibuerat, bellũ inferret: addito interdicto, ne quid ex spolijs deuictorum concupisceret. Ita in fines hostium ductus exercitus, rex captus, gens subacta, Saul victus prædæ magnitudine, præcepti diuini immemor, capta seruari & ferri iubet. Quo facto offensus Dominus, Samuelem alloquitur: pœnitere se, quòd Saul regem constituerit. Dictum sacerdos regi refert Mox à Domino monitus, Dauid regali vnguento perlinit, paruũ etiamnum puerum, sub patre agentem, pastorem ouium, assuetum sæpius cithara canere:

thas populo reclamãte.

Reiecto Saule Dauid inungitur.

ob quod postea à Saule assumptus, inter ministros regios habebatur. Qua tempestate, Allophylis atque Hebræis bello flagrantibus, cum ex aduerso acies constitissent, Goliat quidam ex Allophylis, vir miræ magnitudinis & roboris, suorum ordines prætergressus, ferocibus verbis probra in hostes iaciens, singularem pugnam ciebat. Tum rex magna præmia, & filiæ nuptias despondit, si quis, puocantis spolia retulisset. Sed nemo ex tanto agmine aggredi audebat. Igitur Dauid etiamnum puer, pugnæ se obtulit: reiectisque armis, quibus infirma ætas grauabatur, virga tantum & quinque lapidibus sumptis, in prælium processit. primóque ictu, misso funda lapide, Allophylum perculit, caput victi & spolia abstulit, gladium postea in templum posuit. Allophyli autem omnes in fugam versi, victoriam concessêre.

Goliat iactantia.

Goliat vincitur.

Sed

Sed è prælio reuersis, multus circa Dauid fauor, inuidiam regis accenderat. Timēs autem tam charum omnibus cum inuidia & pernicie necare, sub specie honoris obiectare eum periculis statuit. Ac primum tribunum eum fecerat, vt rem bellicam curaret. Inde, cum ei filiam spopondisset, fidem fregit, eamq; alteri tradidit. Mox filia regis natu minor, Michol nomine, amore Dauid flagrare occeperat. Igitur nuptiarum eius istiusmodi conditionem proponit: si centum præputia Dauid ex hostibus retulisset, regiam virginem matrimonio illius cessuram. Sperabat enim, iuuenem periculosa audentem, facilè periturum. Sed longè aliter, ac ratus erat, euenit. Nam vt proposuerat, impigrè Dauid centū præputia ex Allophylis retulit: atq; ita regis filiam in matrimonium accepit. Crescebat in dies in eum regis odium,

Res secūdæ inuidiam pariunt.

stimulante inuidia: Quia bonos semper mali insectantur. Igitur ministris & Ionathæ filio imperauit, vitæ eius vt insidias pararent. Sed Ionathæ charus acceptúsque iam inde à principio Dauid fuerat. Itaque rex increpitus à filio, cruentum imperium repreßit. Sed non diu mali boni sunt. Nam cum spiritu erroris Saul affligeretur, eique Dauid aßisteret, cithara laborantem deliniens, lancea eum ferire conatus est, nisi ille lethalem ictum properè declinasset. Exinde iam non occultè, sed palàm ei necem parabat: nec vltra se Dauid regi credidit. Ac primùm fugiens ad Samuelem se contulit: inde ad Abimelech, postremo ad regem Moab confugit. Mox per Gad prophetam monitus in terrā Iudææ regressus, vitæ periculum adijt. Ea tēpestate Saul Abimelech sacerdotem interemit, quòd Dauid recipisset:

Saul parat insidias Dauidi.

Pro bono opere lapidatur Dauid.

Abimelech sacerdos occiditur.

pisset: & cum ex ministris regijs nemo in sacerdotem manus inferre auderet, Doeg Syrus cruētum ministerium executus est. Post id Dauid desertum petijt: illuc quoque eum Saul persecutus est, sed inani opera eius exitū moliebatur, quem Dominus protegebat. Erat in deserto spelunca, vasto recessu patens. In huius interiora Dauid se coniecerat. Saul nesciens, in primo speluncæ aditu reficiendi corporis gratia successerat: ibiq; somno captus requiescebat. Quod vbi Dauid animaduertit, hortantibus cunctis, vt opportunitate vteretur, abstinuit regis exitio: diploidem tamen eius abstulit. Mox egressus, tuto eminus loco à tergo regem allocutus est; sua in illum commemorans beneficia; vt sæpe ꝑ regno eius caput periculis obiectasset: vtq; postremò, præsenti tempore à Domino sibi traditum, interimere noluisset.

Dauid opportunitate non vtitur ad malum.

Ad

Saul culpã agnoscit.

Ad hæc, culpam Saul fateri, veniam precari, lachrymas fundere, pietatem Dauid extollere, malitiam ſuam incūſare, regem eum & filium appellans. Tantū ex feroci illo animo mutatum: crederes nihil vltrà aduerſum generum auſurum. Sed Dauid qui penitus ingenium mali ſpectatum haberet & cognitum, nihil regi credendum ratus, intra heremum ſe continebat. Saul vecors animi, quia comprehendendi generum poteſtas non erat, filiam ſuam Michol Dauid, vt ſuprà retulimus, nuptam, Faltim cuidam in matrimonium dedit. Dauid ad Allophylos confugit. Ea tempeſtate Samuel diem functus eſt. Saul Allophylis bellum inferentibus, Dominum conſulit, nullúmque eſt ei reſponſum redditum. Tùm per mulierem, cuius viſcera ſpiritus erroris impleuerat, Samuelem euocatum conſuluit. Dictum ei

Matrimonij violatio.

ab

ab eo est, postero illum die cum filio victum ab Allophylis, in prælio casurum. Igitur Allophyli castris in hostili solo positis, postero die aciem instruunt: Dauid tamen ex castris remisso, quia parum crediderant sibi illum, aduersum suos fidum fore. Sed conserto prælio, Hebræi fusi, filij regis cadunt: Saul equo delapsus, ne viuus in potestatem hostium veniret, gladio suo incubuit. De ætate imperij eius parum certa comperimus, nisi quod in actibus Apostolorum XL. annos regnasse dictus est. Quanquam ego arbitror, tum à Paulo, cuius illa prædicatio refertur, etiam Samuelis annos sub regis istius ætate numeratos. Plerique tamen qui de temporibus scripserunt, XXX. eum annos regnasse annotauerunt: cui opinioni nequaquam accedimus. nam ea tempestate, qua Domini arca in Cariathiarim oppidum translata

Saulis violenta mors.

Cronographię varietas.

ſtata eſt, necdum regnare Saul cœperat: refertur autem, per Dauid regem ex illo oppido arcam ſublatam, cum per XX. annos ibi conſtitiſſet. Ergo, cum intra id tempus Saul regnauerit atque deceſſerit, paruo admodum ſpatio tenuit imperium. Eadem nobis de temporibus Samuelis caligo, vt qui cum Heli ſacerdote natus, admodum ſenex ſacerdotio functus referatur. A nonnullis tamen qui de temporibus ſcripſere, (quia verè nihil de eius annis ſacra hiſtoria ſignauit) LXX. annis præfuiſſe populo refertur. Sed vnde hæc authoritas fuerit aſſumpta, non reperi. Nos in tanta erroris copia, Chronicorum annotationem ſecuti, quia eam ex Apoſtolorum actibus (ſicut ſuperius memorauimus) profectam arbitramur, Samuelem & Saulem XL. annos principatum egiſſe referimus. SAVL perempto, Dauid

Saulis cõuerſatio & exitus.

Samuelis ſacerdotis ætas non ſatis perſpecta.

Liber ſe-

uid in terra Allophylorum perlato ad se mortis eius nuncio, miro pietatis exemplo fleuisse traditur, Tum Chebron Iudaeae oppidum petijt. Ibi rursum regali vnguento illitus, rex appellatus est. Sed Abner, qui magister militiae Saul regis fuerat, spreto Dauid, Isbaal regis sui filium regem constituit. Crebris deinde praelijs inter duces regum concursum: pulsus Abner saepius: fratrem tamen Ioab, qui ex parte Dauid exercitui praeerat, fugiens peremit. Quo dolore postea Ioab, cum se Abner Dauid regi dedisset iugulari eũ praecepit, non sine dolore regis, cuius fidẽ cruentauerat. Per idem tempus omnes ferè natu maiores Hebraeorũ publico consensu regnum ei totius gentis detulerũt. nam per septem annos in Chebron tantum regnauerat. Ità tertiò rex vngitur, annorũ circiter XXX. Allophylos. in regnum cundus Regum. Fratrum odium. Vbi primũ sedes Regia Dauid.

irru-

irruentes, ſecundis prælijs repulit. Ea tempeſtate arcã Domini, quæ in Cariatbiarim oppido, vt ſuprà retulimus, erat, in Syon tranſtulit. Cúmque ædificare Domino templum in animo haberet, diuinum ei reſponſum redditum, ſemini illius id ſeruari. Bello deinde Allophylos domuit, Moabitas ſubiugauit, Syriam ſubegit, ſtipendiumq́; ei impoſuit. Auri atq; æris ex præda immenſum modum retulit. Bellum, deinde aduerſum Ammonitas ex iniuria Chanum regis eorum exortum. Syris denuò rebellantibus, qui cum Ammonitis in bellum coniurauerant, Dauid ſummam rerum Ioab principi militiæ permiſerat: ipſe à bello remotus, intra Hierusalem commorabatur. Qua tempeſtate Berſaben quandam, miræ fœminam pulchritudinis, ſtupro compertã habuit. Hæc viri cuiuſdã vxor, qui tũ in caſtris erat,

Prohibetur ædificare templũ Deo.

fuiſſe

fuisse traditur. Hunc Dauid iniquo pugnæ loco obiectum hostibus, interficiendũ curauit. Ita mulierem in matrimonio viduam, sed iam ex stupro grauidam, numero vxorum aggregauit. Tum per Nathan prophetam grauiter increpitus, licet agnito errore, castigationem Domini non effugit. Namq́; filium ex furtiuo illo concubitu editum, paucos post dies amisit, multáque in domum familiamq́; eius execranda acciderunt. Ad extremũ Absalon filius eius arma impia aduersus patrem sustulit, regno eum depellere cupiens. Aduersus hunc Ioab acie conflixit: admonitus à rege, vt victo parceret. Sed ille spreto imperio, parricidiales conatus ferro vltus est. Flebilis ea victoria fuisse regi traditur: Tanta in eo pietas erat, vt etiam parricidæ filio ignosci voluerit. Vix hoc bellum extinctum videbatur, aliud

Stuprum Dauidis.

Absalonis interitus.

rursum exortum, Sabaa quodam duce, qui pessimum quemque ad arma incitauerat. Sed properè motus omnis morte ducis repressus. Crebra deinde aduersus Allophylos Dauid prælia secundo euentu habuit: cunctisque bello domitis, & tam exteris quàm domesticis motibus compressis, florentissimum regnum in pace habebat. Tum eum subita cupido incessit, ad metiendas imperij vires populum censere. Ita à Ioab militiæ magistro, decies centena & trecenta ciuium millia dinumerata. Huius eum facti mox piguit, pœnituitque, veniam à Domino petens, cur in id animos extulisset, vt regni sui potentiam ex suorum potius multitudine, quàm ex fauore diuino æstimaret. Itaque missus ad eum angelus, trinam ei pœnam denunciat, datque arbitrium vnam eligendi. Sed proposita triennij fame, trium mensium fuga,

Lex summa.

ga, morte tridui, fugam & famem detestatus, mortem elegit. momentoq́ temporis LXX: millia virorum interiere. Tum Dauid videns angelum, cuius dextera populus prosternebatur: veniã precari, seq́ viuum pro omnibus pœnæ obijcere: se dignum exitio, quia ipse peccasset. Ita auersum plebis supplicium: Dauid in loco, in quo angelum viderat, aram Domino statuit. Mox annis & morbo infractior, Salomonem filium ex Bersabee Vriæ vxore susceptum, successorem regni constituit. Is regali vnguento per Sadoc sacerdotem vnctus, patre adhuc incolumi, rex appellatus. Dauid, cum regnasset annos XL. defunctus est. Salomon initio regni vrbẽ muro circũdedit. Huic per soporem astare Dominus visus est, petendi quæ vellet tribuens optionem. Sed ille non aliud sibi quàm sapientiam dari poposcit, reliqua

Pœna ob numeratũ populum.

Mors Dauidis.

Liber 3. Regum.

omnia parui æstimans. Ita somno excitatus, cum ante sacrarium Domini constitisset, indultæ sibi à Domino sapientiæ documentum dedit. Namq; duæ mulieres vna in domo diuersantes, cum eodē tempore pueros edidissent, atque ex his alter post diem tertium nocte obisset, mater defuncti somno alterius insidiata, mortuum suum supposuit, viuentem abstulit. Inde inter eas de puero altercatio, postremò res ad regem delata: difficilis iudicij absolutio inter negantes, vbi testis deerat. Tum Salomon diuinæ sapientiæ munere perimit puerum, corpusq; eius diuidi inter ambigentes iubet. Cumq; vna earum iudicio acquieuisset, alia verò cedere potius puero quàm discerpi eum mallet, Salomon ex affectu fœminæ hāc verè matrem esse coniectans, puerum illi adiudicauit, non sine circunstantium admiratione: siquidem

Mire sapientiæ iudicium.

Fœminarum astutum commentum.

quidem latentem veritatem prudentia protulisset. Ita in admirationem ingenij prudentiæq́ue eius reges vicinarũ gentium amicitiam ab eo, fœdusq́ue petiere, parati imperata facere. Queis opibus confisus, templum Domino immensi operis facere aggressus, paratis per triennium impendijs, quarto ferè imperij anno primũ fundamentum iecit: à profectione Hebræorum ex Aegypto anno ferè octauo & octogesimo & quingentesimo. Licet libro Regnorum tertio, CCCC. LX. fuisse referantur: quod nequaquam conuenit. Siquidem per seriem superius comprehensam facilius fuerit, vt minus fortaßis annorum, quàm amplius, annotarim. Sed non dubito, librariorum potius negligentia, præsertim tot iam seculis intercedentibus, veritatem fuisse corruptam, quàm vt propheta errauerit. sicut in hoc ipso

Cronographiæ incognita veritas.

nostro opusculo futurum credimus, vt describentium incuria, quæ non incuriosè à nobis sunt digesta, vitientur. Igitur Salomon cœptum templi opus vigesimo anno explicuit. Celebrato deinde ibidem sacrificio dictaq́ꝫ oratione, qua populū templumq́ꝫ benedixit, Dominus ad eum locutus est, denuncians fore, si quando peccassent, ac Dominum reliquissent, templum illud solo æquandum. Quod iampridem impletum videmus, & mox connexum rerum ordinem exponemus. Interea Salomon florens opibus, omnium, qui vnquam fuerant regum ditißimus: quiq́ꝫ semper ordo rerū est, ab opibus in luxum & vitia delapsus, cum aduersum interdictum Dei ex alienigenis cōiugia sumpsisset, etiam septingentas vxores & trecentas concubinas haberet, idola eis ritu gentium suarum, quibus litarent, constituit.

Incipit tēpli fabricationem Salomon.

Imperium Salomonis quantum.

Ex luxu Idololatria.

Quibus rebus auersus Dominus, grauiter increpito pœnam denunciauit, fore vt regnum ex parte maiore ademptum filio, seruo illius traderetur. Idq; ita accidit. Defuncto Salomone anno imperij quadragesimo, cum Roboam filius anno ætatis sexto & decimo regnum patrium tenere cœpisset, pars populi ab eo offensa discedit. Etenim cum laxari sibi stipendium poposcisset, quod Salomon grauissimum imposuerat, repudiatis precibus supplicum, fauorem vniuersæ plebis auerterat. Itaque consensu omnium, imperium ad Ieroboam defertur. Is medio genere ortus, aliquandiu Salomoni seruitutē pependerat. Sed cum ei responso Achiæ prophetæ regnum Hebræorum annunciatum cōperisset, necare eum clàm destinauerat. Quo ille metu in Aegyptum cōfugit: ibiq; vxore accepta, ex stirpe regia, cognita

Mors Salomonis.

Roboam filius Salomonis regnat.

Conciliatur odiū repudiatis precibus supplicum.

demum Salomonis morte, in solum patrium regressus, voluntate populi, vt suprà retulimus, sumpsit imperium. Penes Roboam tamen duæ tribus, Iudæ & Beniamin, resederant: ex his ad trecenta milia parauit exercitum. Quumq; acies promouerentur, verbis Dei populus admonetur, prælio abstineret, ex suo nutu Ieroboam regnum accepisse. Ita spreto regis imperio, exercitus dilapsus, Ieroboam imperium inualuerat. Sed cum Hierosolymam Roboam obtineret, vbi templo à Salomone facto populus sacrificare Domino consueuerat: veritus Ieroboam, ne ab eo plebem religio auerteret, statuit animos eius superstitione occupare. Itaq; vaccam auream in Bethel, alteram apud Dan cõstituit, quibus populus litaret: sacerdotésque, omissa Leui tribu, ex plebe instituit. Inuisum Domino flagitium, expostulatio

Regni diuisio.

Ieroboam scelus.

conse-

consecuta. Crebra deinde inter reges prælia, dubio euentu regnum obtinebant. Roboam septimo et decimo imperij anno exacto, vita functus est. In huius locũ Abiud filius eius regnum Hierosolymæ sex annos tenuit: quamuis in Chronicis triennio regnasse referatur. Huic Asab filius successit, à Dauid quintus ferè, quippe abnepos eius: fuit religiosus Domini cultor. nanq; deletis aris lucisq; idolorum, vestigia paternæ perfidiæ sustulit. Fœdus cum rege Syriæ firmauit: eius auxilio Ieroboæ regnum, quod tum à filio tenebatur, multa clade affecit: ac sæpe victis hostibus prædã ex victoria retulit. Post vnum et quadragesimum annum, æger pedibus deceßit. Huic triplex peccatũ adscribitur: vnum, quòd societate regis Syriæ nimium confisus sit: alterum, quòd prophetam Domini, hoc ipsum increpantẽ, in vincula coniecit:

Roboam moritur.

Fœdus cũ rege Syriæ firmatur.

iecit: tertium, quia in pedum dolore remedium non à Domino, sed à medicis sperauerit. Sed initio regni huius, Ieroboam rex decem tribuum defunctus est, regnũ Nadab filio reliquit. Is malis operibus, & tam suis quàm maternis meritis inuisus Domino, non vltra biennium regno potitus est, priuataq; imperio indigna progenies Banachiæ filium successorem habuit, æquè à Domino alienissimum. Isq; sexto & vigesimo imperij anno defunctus est: regnum ad Helam filium deuolutũ, nec vltra biennium retentum, namque cum Iambri princeps equitum epulantem interfecit, regnumq; occupauit: vir perinde in Dominum atq; homines impius. Ab hoc pars populi secessit, Thamni cuidam regium nomen delatum. Sed Iambri ante hunc septem annos, & cum eodem duodecim regnauit. At in parte tribus Iudæ

Ieroboã moritur.

Varia regum sucessio.

Asab mortuo, Iosaphat filius eius regnare cœpit, vir religiosis virtutibus meritò clarus. Is cum Iambri pacem habuit. Defunctus est autem, cum regnasset annos V. & XX. Huius imperij tempore Achab Iambri filius, rex decem tribuum fuit, vltra omnes in Dominum impius. Namq; Iezabel filia Basæ regis ex Sidone, in matrimonio accepta Babali idolo aram lucosq; constituit, & prophetas Domini interemit. Quo tempore Helias propheta oratione cœlum conclusit, ne pluuiam terræ daret: idq; regi denunciauit, vt se impius causam mali esse cognosceret. Igitur suspensis cœlo aquis, cum loca omnia adusta solis ardoribus non victum hominibus, non pabulum iumentis darent, ipse se intra periculum famis propheta concluserat. Ea tempestate cum eremum petisset, coruis cibum ministrantibus, vixit. Aquam Iosaphat insignis. Heliæ precibus cœlum clauditur. Fames mirabilis.

torrens

torrens proximus, donec aruit, dedit. Inde admonitus à Domino, Sarapta oppidũ petijt: ad mulierem viduam diuertit. Cumq; ab ea esuriens cibum peteret, illa causari, non esse sibi nisi pusillum farris, & pusillum olei: quo absumpto, vnà cum filijs mortem expectaret. Sed cum Helias verbis Dei polliceretur, nec hydriam farre, nec vas oleo esse minuendum, mulier poscenti fidem non cunctata prophetæ credere, promissorum fidem, consecuta est. Siquidem diuinis incremẽtis tantum accresceret, quantum quotidie detrahebat. Eodem tempore, eiusdem viduæ filiũ mortuum, Helias in vitam reduxit. Tum iussu Domini regem adijt, exprobratoq; ei sacrilegio, poposcit ad se omnem populum congregari. Qui cum properè conuenisset, accitis idolorum, ac lucorum sacerdotibus CCCC. *ferè &* L. *inter eos inde*

Credulitas perspecta.

orta

orta est altercatio, Helia Dominum prædicante, illi superstitiones suas asserebāt. Postremò, placuit fieri periculum, vt si cuius cæsam hostiam missus cœlo ignis absumeret, rata esset religio, quæ virtutem edidisset. Ita sacerdotes occiso vitulo, Baal idolum inuocare cœperunt: frustráque consumptis inuocationibus, imbecillitatem domini sui tacitè fatebantur. Tum fortè Helias irridens eos: Ne fortè, inquit, dormiat, clamate vehementius, vt somno quo tenetur, euigilet. Enimuero miseri trepidantes mussare, & tamen quidnam Helias facturus esset, expectare. At ille, cæsum vitulum imposuit, quum prius sacrarium aqua oppleßet: inuocatóque Domino, expectantibus cunctis, ignis cœlo delapsus, aquam cum hostia absumpsit. Tum verò populus solo stratus, Dominum fateri, idola execrari: postremò, Helias

Helias populum ad verū Dei cultū reducere tentat.

Ignis de cœlo cadit.

Pseudo sacerdotum ingens interitus. *liæ iussu prophani sacerdotes comprehensi, deductique ad torrentem, necati sunt. Redeuntem inde regem propheta prosecutus est. Sed cum ei Iesabel regis vxor vitæ periculum pararet, ad remotiora secessit. Ibi eum Dominus allocutus est, septem millia virorum esse adhuc pronuncians, qui se idolis non dedissent. Mirum id Heliæ fuit, qui solū se à sacrilegio immunē esse crediderat. Ea tempestate Achab rex Samariæ vineam Nabuthæi, adhærentem sibi, concupiuit. Quam cum ille ei vendere noluisset, dolis Iezabel interfectus est. Ita Achab vinea potitus est,*

Nabuthęi ex insidijs mors. *cum tamē Nabuthæi mortem doluisse referatur. Mox per Heliam verbo Domini increpitus, agnitoq; crimine cilicio indutus, egisse pœnitentiam traditur. Quo facto, imminentem pœnam auertit. Namq; rex Syriæ magno cum exercitu, duobus et*

triginta

triginta regibus in societatem belli ascitis, fines Samariæ ingressus, cum rege vrbem obsidere cœpit. Actis deinde obsessorum rebus, dat belli conditiones, si aurum & argentũ & fœminas tradidissent, fore vti vitæ eorum parceret. Sed tam iniustis conditionibus extrema perpeti satius visum. Et cum iam omnium desperata esset salus, propheta à Domino missus, regem adit, hortatur vt in prælium exeat: cunctantem, multis confirmat. Ita eruptione facta, fusi hostes, copiosaq́ præda reperta. Sed post annũ reparatis viribus, Syrus in Samariã regressus, acceptam cladem vltũ ire cupiens, rursum victus est. Eo prælio CXX. millia Syrorum interiere: Regi venia data, regnum ei & pristinus status concessus. Tum Achab verbis Dei à propheta increpitus, cur abusus diuino munere, hosti sibi tradito pepercisset? Igitur Syrus

Sequitur Dei vltio.

Redarguitur rex Achab.

Cyrus post triennium, bellum Hebræis intulit. Aduersum hunc Achab, pseudoprophetarum impulsu, in prælium descendit: spreto Michea propheta, & in vincula coniecto, quòd ei exitiabilem fore pugnā denunciasset. Ita eo prælio Achab interfectus, Ochoziæ filio imperium reliquit. Is æger corpore, cum ex ministris, qui idolum pro salute eius consulerent, misisset: Helias à Deo monitus, obuiam se eis obtulit, increpitósque renunciare regi iubet, mortē eius consequuturam. Tum rex comprehendi eum, ac deduci ad se iubet: sed missi, cœlesti igne absumpti. Rex, vt propheta prædixerat, obijt. successit autem Ioram ei, frater eius: isq; duodecim annis imperio potitus est. At in parte duarum tribuum Iosaphat rege defuncto, Ioram filius regnum tenuit annos duodeuiginti. Is Achab filiam vxorem habuit, socero quàm

Inobediens Achab occiditur.

Ioram regnat.

quàm patri proprior. Post hunc Ochozias filius imperium adeptus est. Hoc regnante, Helias translatus refertur. Eodem tempore Helíseus discipulus, eius multis signis potens extitit: quæ omnia notiora sunt, quàm vt nostro stylo egeãt, Ab eo est viduæ filius resuscitatus, Syrus lepra purgatus. Famis tempore, omnium rerum copia fugatis hostibus inuecta, in vsum trium exercituum aqua præbita: de exiguo olei immodicis incrementis solutum mulieris debitum, & ipsi sufficiens viuendi substantia data. Huius temporibus, vt diximus, Ochozias duarum tribuum erat rex: decem verò Ioram, vt suprà retulimus, imperabat. Interq́; eos fœdus ictum. Nã & aduersus Syros iunctis viribus bellatum: & aduersum Iehu, qui per prophetam in regem decem tribuum vnctus fuerat, pariter in prælium egreßi, eadem pu-

Liber 4. Regum.

Facta Helisæi.

Syrus lepra mundatur.

Regnorũ distributio.

gna interiêre. Sed regnum Ioram Iehu tenuit, posito Ochozia in Iudæa rege. Qui vno anno regnauit: mater eius Gotholia imperium occupauit, adempto nepoti imperio, etiam tum paruo puero, cui Ioas nomen fuit. Sed huic ab auia præreptum imperium, post octo ferè annos, per sacerdotem & populum depulsa auia redditum. Huic initio regni obseruantissimus diuini cultus fuit, magnisque sumptibus templum exornauit. post adulatione principum deprauatus, adoratúsque ab eis, DEI iram meruit. Namque ei Azahel rex Syriæ bellum intulit: inclinatisque rebus suis, auro templi pacem redemit. Nec tamen ea potitus est, facti inuidia à suis interfectus, anno imperij quadragesimo. Huic Amasia filius successit. At in parte decem tribuum defuncto Iehu, Ioachas filius eius regnauit,

Gotholia regnum occupat.

Flexibilis hominũ voluntas.

gnauit, inuisus DEO, malis operibus, ob quæ regnum eius Syris prædæ fuit, donec Dei misericordia depulsis hostibus, pristinum habere statum cœperunt. Ioachas diem functus, Iohæ filio reliquit regnum. Is Amasiæ regi duarum tribuum ciuile bellum intulit, victoriáque potitus, multam prædam in regnum suum conuertit. Idque ob Amasiæ delictum accidisse traditur. Siquidem Idumæorum fines victor ingressus, idola gentis eius assumpserat. Hic nouem annos regnasse scribitur, quantum in libris Regnorum reperi. Sed in Paralippomenis, atque etiam in Chronicis, nouem & viginti annos imperium tenuisse annotatum. Ea nimirum id persuadente ratione, quæ in his Regnorum libris facilè perspici potest. Ioram enim rex decem tribuum, octauo ann. imperij Amasiæ, traditur

Vnde regnorum perditio.

Amasiæ delictum.

regnare cœpisse, vnúmque & quadraginta annos imperium tenuisse, regnante demum Ozia Amaßiæ filio, quarto imperij eius anno defunctus est. Qua ratione viginti & nouem annos regi Amaßiæ effecit. Itaque nos hoc ipsum secuti, quia rationem temporũ persequi placet, Chronicorum authoritati accesßimus. Igitur Amaßiæ Ozia filius succeßit. nam in parte decem tribuum Ioas diem functus, Ioram filio locum fecerat: pòstque hunc Zacharias eius filius regnauit. Horum nos regum, omniúmque qui in parte decem tribuum Samariæ præfuerunt, annotãda esse tempora non putauimus: quia breuitati studentes, superflua omisimus, & ad cognitionem temporum eius potißimum partis annos credimus persequendos, quæ in captiuitatem posterius abducta, prolixius tempus in regno habuit. Igitur

Chronographię ratio.

Ozia regnat post Amasiá.

Ozias regnum Iudæ adeptus, præcipuam curam Domini cognoscendi habuit, Zacharia propheta plurimùm vsus. Esaias etiam sub hoc primùm prophetasse traditur, quo merito prosperis euentibus aduersus finitimos bella gessit. Arabas etiam deuicit. Iamque Ægyptum terrore nominis sui concusserat, elatúsque secundis rebus, illicita præsumens, incensum Deo obtulit: quod solis facere sacerdotibus fas erat. Itaque cum per Azariam sacerdotem increpitus eo loco decedere cogeretur, atque in iram exarsisset, lepra oppletus decessit. Quo morbo affectus, vita functus est, quum regnasset annos duos & quinquaginta. Regnum inde Ioathæ filio datum: isque admodum sanctus fuisse traditur, prosperéque imperium administrauit: gentem Ammonitarum bello victam, stipendium Oziæ regis studiũ. Vsurpatio sacerdotalis ministerij.

præstare coegit. regnauit autem annis XVI. Eidémque Achaz filius succeßit. Celebris circa hac tempora Niniuitarum fides traditur. Id oppidum olim ab Assur, Seon filio conditum, caput regni Assyriorum fuit: frequens tum incolentium multitudine, alens virorum millia C. & XX. atque, vt in magno populo, abundans vitijs. Queis Deus motus, Ionam prophetam ex Iudæa ire præcepit, ac denunciare vrbi excidium, sicut olim Sodoma & Gomorrha diuinis ignibus conflagrassent. Verùm propheta prædicationis istius ministerium detrectans, non contumacia, sed præscientia, quia videbat Dominum pœnitentia populi placandum, nauim, quæ longè diuersa regione Tharsos petebat, conscendit. Sed vbi in altum proceßum, nautæ sæuitia maris compulsi, quis nam esset mali caussa, sorte explorauere.

Excurrit ad regna Ethnicorum.

Ionæ libelli principium.

Cũctatio eiusdem prophetæ.

Cum

Cum super Ionam sors decidisset, tanquam piaculum tempestatis in profundum proiectus est: exceptusq́ à Ceto marino monstro, ac deuoratus, post triduum ferè Niniuitarum littoribus eiectus, iussa prædicat, vrbem scilicet ob peccata populi triduò perituram. Igitur non dissimulanter, vt olim Sodomis, audita est vox Prophetæ: ac statim iussu regis, exemplóque, populus vniuersus, quin & recens nati, cibo potuq́ abstinere iubentur: iumenta itidem & diuersi generis animalia compulsa famæ ac siti, lamentantium speciem cum hominibus præbebāt. Ita imminens malum auersum. Ionæ apud Deum conquerenti, quòd fides dictis non affuisset: responsum pœnitentibus veniam negari non posse. At in Samariam Zachariam regem admodum impium, quem superiùs regnasse memorauimus, Sella

Ionas periclitatur.

Pœnitentiæ vis.

Fraudes excipiendis regnis

quidam interemit, regnumq́ occupauit: idemq́ Mane insidijs, exemplo facti sui perit. Mane ereptum Sellæ imperium tenuit, filioq́ Pache reliquit. Eundem verò Pache quidam eiusdem nominis interemit, regnumq́ occupauit. Mox ab Osee peremptus, eodem scelere quo assumpserat, imperium amisit. Hic vltra omnes reges superiores impius, pœnam sibi, perpetuamq́ genti captiuitatem à Deo meruit. Namq́ ei Salmanassar rex Aßyriorum intulit bellum, victúmque tributarium sibi effecit. Sed cum occultis consilijs rebellionem pararet, regémque Aethiopum, qui tum Aegyptum obtinebat, in auxilium accerseret, idque Salmanassar comperisset, perpetuis eum vinculis in carcerem coniecit, vrbémque excîdit, populum vniuersum in regnũ suum abduxit, Aßyrijs in hostili solo ad custodiam positis.

Salmanassar vincitur.

tis. exinde ea pars Samaria appellata: quòd lingua Aßiriorum custodes Samaritas vocant. ex quibus plerique diuinas ceremonias receperunt, reliquis in errore gentilitatis perseuerantibus. Hoc bello Tobias in captiuitatem ductus est. At in parte duarum tribuum rex Achas ob impietatem inuisus DEO, *cum finitimorum bellis sæpe premeretur, deos gentium colere decreuit, nimirum quia eorum ille auxilio victores frequentibus prælijs extitissent. Ita in hoc nepharia mentis piaculo diem functus est, cum* XVI. *annis in regno fuisset. Huic Ezechias filius succeßit, multum paterni dissimilis ingenij. Namque initio regni, populum sacerdotésque ad Dei cultum cohortatus, multis disseruit, vt frequenter castigati à Domino, sæpius essent misericordiam consequuti, vt postremum decem*

Tobię historia incipit.

Ezechię digna exhortatio.

tribus, in captiuitatem nuper abductæ, sacrilegij pœnas dissoluerent: curandum eis sedulò, ne eadem pati mereantur. Ita conuersis ad religionem omnium animis, Leuitas Sacerdotesq; omnes ad celebranda secundum legem sacrificia ordinauit: celebrarique Pascha instituit, quod iam pridem fuerat omissum. Cúmque dies festus adesset, dimißis per omnem terram nuncijs, conuentus diem indixit: vt si qui post abductionem decem tribuum in Samaria resedissent, ad solenne sacrum conuenirent. Ita frequentißimo conuentu dies sacer publica lætitia exactus, longo post interuallo religione legitima per Ezechiam restituta.

Fœlicitas Regia.

Pari deinde industria, qua diuina curauerat, rem bellicam administrauit, Allophilósque frequentibus prælijs contudit: donec ei Sennacherib rex Assyriorum bellum intulit,

magno

magno cum exercitu fines eius ingressus: latéque agris vastatis, nullo obsistente, vrbis obsidionem vrgebat. Ezechias enim multitudine inferior, non-ausus manum conserere, muris se tuebatur. Rex Assyrius portis assultans, minitari excidium, deditionem imperare, Ezechiam frustra Deo confidere, se Dei nutu potius arma suppressisse: victorem omnium gentium, euersorem Samariæ, effugi non posse, ni matura deditione sibimet consuluissent. In hoc rerum statu Ezechias Deo fretus, Esaiam prophetam consuluit: eiusq; responso edocetur, nihil ex hoste periculi fore, diuinum autem auxilium non defuturũ. Nec multo pòst Tirchac rex Aethiopum regnũ Assyriorum inuadit. Quo nuncio Sennacherib ad sua tuenda conuersus, fremens & clamitans, victori sibi victoriam eripi, bellum omisit:

Minitationes ad deditionem.

Esaiæ cœpta historia.

missis

missis ad Ezechiam literis, cum verborum contumeliis denuncians, se paulò post rebus domi compositis ad excidium Iudææ maturè rediturum. Sed nihil his Ezechias motus, orasse Dominum traditur, ne hanc tantam hominis insolentiam inultam sineret. Ita eadem nocte angelus castra Assiriorum aggressus, multa hominum millia letho dedit. Rex trepidus in oppidum Niniuen confugit, ibique à filiis interfectus, dignum se exitium tulit. Per idem tempus Ezechias, æger corpore, morbo incubuerat. Cumq́ Esaias ei verbum Domini annunciasset, vitæ eius finem adesse: flesse rex traditur. ita XV. annos prorogari sibi ad vitam meruit. Quibus peractis, nono & vigesimo imperii anno decessit: regnum Manasse filio reliquit. Is à patre multùm degenerans, relicto Domino, culturas impias exercuit: ob quod in pote-

Vltio diuina.

Manasse vita dispar.

viv
AIA

potestatem Assyriorum traditus, malo coactus agnouit errorem: populúmque adhortatus est, vti relictis idolis Dominum colerent. Nihil sanè dignũ memoriæ gessit, regnauit autem annos V. & L. Amon deinde filius eius regnum adeptus est, nec vltrà biennium eo potitus est: paternæ impietatis hæres, Domini negligens, suorum insidijs circumuentus perijt. Ad Iosiam filium imperium deuolutum. Is admodum religiosus fuisse traditur, summaq́ cura diuina administrasse, Helchia sacerdote vsus bene. Is cum in templo librum verbi Dei scriptum, repertum à sacerdote legisset, quo continebatur, Hebræam gentem ob crebras impietates & sacrilegia delendã, pijs ad Deum precibus fletúque iugi imminentem cladem auertit. Quod vbi indultum sibi per Ollam prophetissam comperit, maiore cura,

Reges sine nomine.

Prudens Iosias.

vtpote

vtpote obligatus diuinis beneficijs, cultum Dei exercuit. Igitur vasa omnia, anteriorum regum superstitionibus idolis consecrata, cremauit. Namque eò prophani ritus inualuerant, vt soli ac lunæ diuinos honores darent, eisdemq́; etiam ex metallis sacraria ædificarent. Quibus Iosias in puluerem redactis, sacerdotes quoque prophanarum ædium interfecit. Sed ne sepulchris quidem impiorum pepercit: quod olim prædictum à propheta, impletum animaduersum est. Huius octauo & decimo imperij anno, Pascha celebratū. Post triennium ferè, aduersus Nechao regem Aegypti, qui bellum Assyrijs inferebat, in prælium egressus, priusquam inter se acies concurrerent, sagitta ictus est. Exque eo vulnere in vrbem relatus, decessit, cum regnasset annos I. & XX. Ioachas inde filius eius regnū adeptus, tribus mensi-

Factum Rege dignum.

Rex ictu sagittę moritur.

mensibus tenuit, captiuitati ob impietatem destinatus. Namque eum Nechao rex Aegypti vinctum, captúmque duxit. Nec multo pòst in vinculis dum functus est. Iudæis stipendium annuum imperatum, rex eis Eliachim arbitrio victoris datus, qui posteà immutato nomine Ioachis vocitatus est. Hic Ioachæ fratris Iosiæ F. fuit, fratri quàm patri propior, sacrilegio inuisus Deo: igitur cum regi Aegyptio parêret, quippe cui tributum penderet, Nabuchodonosor rex Babylonius Iudæam terram occupauit armis, & per triennium iure belli victor possedit. etenim cedente iam rege AEgypti, determinatisque inter eos imperij finibus conuenerat Iudæos ad Babylonem pertinere. Ita cum Ioachis exactis in regno annis vndecim, filio eiusdem nominis locum fecisset, isque regis Babylonij in se iram concitasset,

Hæreditaria succeſsio in regnum soluitur.

Deo nimirum agente, cui constitutum erat Iudæam gentem captiuitati & internecioni dare, Nabuchodonosor Hierosolymam cum exercitu ingressus, vrbem murósque ac templum solo strauit: auri immensum modum & sacra ornamenta vel publica vel priuata, puberesq; omnis virilis ac muliebris sexus transtulit: relictis, quorum imbecillitas aut ætas fastidio victoribus fuit. quæ turba inutilis seruitio, exercendis colendisq; agris, ne incultum esset solum, deputata. Eisdemq; rex Sedechias præpositus: ademptis viribus inani tantum vmbra regij nominis concessa. Sed Ioachis tribus mensibus tempus imperij habuit. Is cum populo Babyloniam translatus, & in carcerem coniectus est: trigesimum post annum emissus, atque à rege in amicitiam receptus, mensáque & consilijs participatus, non sine solatio

Victoria Nabuchodonosoris.

Regni desolatio.

latio depulsæ calamitatis decessit. Interea Sedechias rex turbæ inutilis, quanquam sine viribus, infido ingenio, & Dei immemor, qui non intelligeret captiuitatem ob delicta gentis illatam: postremis deniq; malis debitus, regis animum offendit. Ita ei post nouem annos Nabuchodonosor bellum intulit: compulsumq; intra muros confugere triennio obsedit. Qua tempestate Ieremiam prophetā, qui iam sæpius imminere vrbi captiuitatem pronunciauerat, consulit, si quid spei forsitan superesset. Sed ille, cælestis iræ non ignarus, eadem sæpius interrogatus, respōdit, ipsi regi specialem pœnam denuncians. Tum verò Sedechias in iram excitatus, trudi prophetam in carcerem iubet: moxq; eum crudelis facti piguit. Sed obsistentibus Iudæorum principibus, quibus iam inde à principio moris fuerat bonos

Sedechias impotens & inutilis regno.

Ieremiæ incarceratio.

Infœlicitas princi-

 preme-

pum & im premere, absoluere innocentem non est probitas. ausus. Iisdē cogentibus, in lacum immensi profundi, cœnoq; ac sordibus, atque ex eo exitiabili fœtore horridum, demissus est, vt ne simplici quidem morte expiraret. Sacerdotibus mitior fit Rex. Sed rex, licet impius, aliquanto tamen sacerdotibus mitior, educi prophetam de lacu, & carceris custodiæ reddi iubet. Interea obsessos vis hostium & penuria vrgebat: consumptisq; omnibus quæ mandi poterant, fames inualuerat. Ita defeßis inedia defensoribus oppidum captum, incensumq;. Regis effodiũtur oculi. Rex, vt propheta dixerat, effoßis oculis, Babyloniam translatus: Hieremias misericordia hostili carcere exemptus. Cum eum Nabuzardan princeps regius, captiuum cum cæteris duceret, delata sibi optione ab eo, vtrum in solo patrio deserto, desolatóque subsistere, an secum abire in summis honoribus vellet,

residere

residere in patria maluit. Nabuchodonosor abducto populo, residuis quos belli cõditio, vel prædæ fastidium reliqui à victoribus fecerat, Godolian eiusdem gentis præposuit, absque vllo insigni regio, aut imperij nomine: quia præesse paucis, & calamitosis, nulla dignitas erat.

Ieremię in patriã amor.

Godolia sine honore.

HISTORIAE SACRAE SEVERI SVLPITII.

LIBER SECVNDVS.

APTIVITATIS tempora prophetarũ vaticinijs atq; actibus illustrata sunt. Maximè itaq; Danielis egregiam ad conseruandam legem perseuerãtiam, & in absolutionem Susannæ diuino consilio, cæteraq; ab eo gesta ordine persequemur. Hic sub rege Ioachim captus deductusq; Babyloniam, paruus admodum puer: postea ob elegantiam vultus inter ministros regios assumptus, vnaq; cum eo Ananias, Misaël, & Azarias. Sed cum eos rex delicatioribus cibis curari præcepisset, idq; Asphanæ eunucho negotij dedisset, Daniel paternarum

Historia Danielis.

Tres socij Danielis.

rum

rum traditionum memor, ne ex mēſa regis gentilium cibis participaret; popoſcit ab eunucho, vt leguminibus tantum vterentur. Cauſante Aſphane, ne diſsimulatum imperium regis conſecutura macies proderet: Daniel Domino fretus pollicetur maioris decoris ſibi vultus ex leguminibus, quàm ex cibis regijs fore. Fidesq́ dictis affuit, ita vt minimè eorum, vultus comparabiles haberentur, qui imperialibus impendijs procurabantur. Igitur à rege in honore & gratia adhibiti, prudentia & diſciplina breui omnibus regis proximis antelati. Per idem tempus Suſanna quædam Ioachim nupta, ſpectatæ fœminæ pulchritudinis, à duobus presbyteris appetita, cum impudicis non acquieuiſſet, falſo crimine inceſsitur: ijſdem preſbyteris deferentibus, in remotis locis adoleſcentem cum ea deprehēſum, ſed illum

Veſci Dapibus regis renuunt.

Suſannę Virtus.

A Senioribus orta iniquitas.

iuuenili alacritate senum manus effugisse. Ita presbyteris fides habita, iudicio populi Susanna damnatur. Quæ cum secundum legem ad supplicium duceretur, Danielis diuina prudentia. *Daniel tum annos natus XII. increpitis Iudæis, quòd innocẽtem morti dedissent, reducere eam in iudicium, causamq; denuò audiri postulat. Enimuero multitudo Iudæorum, quæ tum aderat, non sine Domino existimans puerum contemptæ ætatulæ in hanc constantiam prorupisse, fauore accommodato, in consilium reuertitur. Initur denuò iudicium Daniel, vt inter maiores natu resideret, delatum.* Falsi criminis delatores dãnantur. *Igitur separari accusatores iubet: vnumq; ex eis interrogat, sub cuius generis arbore adulteram deprehendisset: ex varietate responsi, falsitas deprehensa: Susanna absoluta:* Liberatio Susannæ miraculosa. *presbyteri, qui innocenti periculum creauerant, capite damnati. Ea tempe-*

tempestate Nabuchodonosor somnium vidit, mysterio futurorum mirabile. Cuius interpretationem, quum per se non posset euoluere, ascitis ad interpretandũ Chaldæis, qui magicis artibus, extisq́ hostiarum scire occulta, & futura præcinere videbantur: mox veritus ne more hominum non vera, sed placita regi ex somnio coniectarent, visa supprimit, poposcitq́ ab eis, vt si vera in his diuinatio esset, somnium ipsum sibi dicerent: tum demum interpretationi eorum crediturum, si prius enunciando somnium, artis periculum fecissent. Illi verò tantam molem abnuentes, non esse id humanæ opis confitebantur. Rex motus, quòd falsa diuinandi professione homines erroribus illuderent, cùm astricti præsenti negocio nihil scire se confiterentur ita edicto regis in eos animaduersum, palámque

Somnium Nabuchodonosoris.

Solicitatio regis si somnij ratio aperiretur.

omnes huius artis interficiebantur. Quod vbi Danieli compertum, regis proximum appellat: enunciationem somnij, interpretationemq́ eius pollicetur. Res ad regem defertur: Daniel accersitur. iam reuelato sibi per Dominum mysterio, visio regis refertur, solutioq́. Sed res postulat, vt regis somnium, & interpretationem prophetæ, & consequentium fidem exponamus. Viderat rex per soporem statuam capite aureo, brachijsq́ argenteis, ventre & femoribus æreis, cruribus ferreis, quæ in pedes partim ferreos, partim fictiles desinebat. Sed ferrum atq́ testum inter cõfusum coire non poterat. ad extremum, statuam lapis sine manibus abscisus proterebat: redactaq́ omnia in puluerem, vento ablata. Igitur secundum prophetæ interpretationem statua visa, figuram mundi gerit. Caput aureum, Chaldæorum

Edictum regis in magos.

Somnij interpretatio.

rum

rum imperium eſt: ſiquidem id primum, & opulentiſsimum fuiſſe accepimus. Pectus & brachia argentea, ſecundum regnū annunciant. Cyrus enim, victis Chaldæis atque Medis, imperium ad Perſas contulit. In ventre æreo, tertium regnum portendi pronunciatur: idq́ impletum videmus. Siquidem Alexander ereptum Perſis imperium, Macedoniæ vindicauit. Crura ferrea, imperium quartum: idq́ Romanum intelligitur, omnibus antè regnis validiſsimum. Pedes verò partim ferrei, partim fictiles, diuidendum eſſe Romanum regnum, ita vt nunquam inter ſe coëat, præfigurant: quod æquè impletum eſt. Siquidem iam non ab vno imperatore, ſed etiam à pluribus ſemperq́ inter ſe armis aut ſtudijs diſſentientibus res Romana adminiſtratur. Deniq́ commiſceri teſtum atque ferrum nunquam inter ſe

Imperiorum trāſlatio.

Alexādri victoria.

Firmū Romanorum imperiū.

Figura ſeditionum præſentium.

coëuntem materiam: commixtiones humani generis futuræ à se inuicem dißidentes, significantur. Siquidem Romanum solùm ab exteris gentibus aut rebellibus occupatum, aut dedentibus semper pacis specie traditum constat: exercitibusq́ nostris, vrbibus atq́ prouincijs permixtas barbaras nationes, & præcipuè Iudæos inter nos degere, nec tamen in mores nostros transire videamus. Atque hæc esse postrema tempora prophetæ annunciant. In lapide verò sine manibus absciso, qui aurum, argentum, & ferrum testumq́ comminuit, Christi figuram esse.

Lapis figura Christi.

Is enim non cõditione humana editus (siquidem nõ ex voluntate viri, sed ex Deo natus est) mundum istum, in quo sunt regna terrarũ, in nihilum redigit, regnúmque aliud incorruptum atq́ perpetuum, id est, futurum seculum quod sanctis paratum

Regni Christi & aliorũ differentia.

ratum

ratum est, cõfirmabit. De quo vno adhuc quorundã fides in ambiguo est, Non credendum de futuris, cum de præteritis conuincantur? Igitur Daniel multis à rege muneribus donatur, præfectus Babyloniæ, atque omni imperio, in summis honoribus habebatur. Eius suffragio Ananias, Azarias, & Misael ad summam æquè dignitatem & potestatẽ prouecti. Eodem ferè tempore, præclara Ezechielis prophetia extitit, reuelato ei futurorum et resurrectionis mysterio. Extat liber magni operis & cũ cura legendus. At in Iudæa, cui post excidium Ierosolymæ Godoliam præpositum, suprà memorauimus, ægrè ferentes Iudæi, principem sibi ex stirpe non regia, arbitrio victoris datum: Ismaël quodam duce & concitatore nefandæ coniurationis, dispositis eũ in conuiuio insidijs, peremerunt. At hi qui extra noxiã fuerant,

Honoratur Daniel à Rege. Socij ad honores sublimantur.

Ezechielis prophetiæ temp⁹ & qualitas.

Seditionum principium.

vltum

vltum ire facinus cupientes, properè aduersum Ismaël arma capiunt. Sed ille quia cognouit exitium sibi imminere, relicto exercitu, quem contraxerat, nõ amplius quàm octo comitantibus ad Ammonitas confugit. Igitur populum vniuersum metus peruaserat, ne paucorum scelus omnium exitio rex Babylonius vltum iret. nam præter Godoliã, multos ex Chaldæis cum eo interfecerant. Itaque consilium ineunt fugiendi in Aegyptum. Sed prius Ieremiam frequentes adeunt, sciscitantes diuinum responsum. At ille verbis Dei vniuersos hortari, in solo patrio manerent: si id fecissent, Dei præsidio tuendos, nullumq; à Babylonijs periculum fore. Sin Aegyptum peterent, omnes ibi ferro ac fame, diuersoq; mortis genere perituros. Sed plebs assueto malo insolens parendi salubribus consilijs, et diuino imperio,

Salutem fuga quærere festinant.

Cõsilium Ieremiæ de spe in Deũ protectorem.

perio, profecta est in Aegyptum. Quid de ea postea actum, sacris literis siletur: nobis nihil compertum. Hoc tractu temporum Nabuchodonosor elatus rebus secundis, statuam sibi auream immẽsæ magnitudinis posuit: adorariq́ eam vt sacram effigiem precepit. Quod cum certatim ab omnibus deprauatis adulatione omnium animis fieret, Ananias, Azarias & Misaal prophano officio abstinuerunt, non ignorantes honorem hunc soli Deo debitum. Igitur rei ex edicto regis constituuntur: propositáque eis conditio, pœnarum ardens caminus, vt præsenti metu adorare statuam cogerentur. Verùm illi deuorari ignibus, quàm piaculum committere, maluerunt. Itaque, vincti pedibus, in medias flammas conijciuntur. Sed ministros infandi operis, dum promptius damnatos in ignem propellunt, flamma absorbuit:

Trãsgressionis vltio in scriptura nõ dignoscitur.

Idololatria Nabuchodonosoris.

Tres pueri in fornacẽ conijciuntur.

buit: Hebræos (mirum dictu, & incredibile, non visentibus) ignis non attigit, quũ aspectantibus deambulantes in camino psalmum Deo dicere cernerentur. Visusq; cum his inter ignem quartus specie angeli, quem Nabuchodonosor propius intuitus, filium Dei se vidisse confessus est. Tum rex haud dubius, diuinam in re præsenti fuisse virtutem, mißis per omne regnum suum edictis, facti miraculum prouulgauit: confessus, soli Deo honorem deferendum. Nec multo pòst, Rex obiecto sibi somnio, mox voce etiam cœlo emissa admonitus, potestate regia abiecta, atq; ab omni conuersatione humana remotus, herbis tantum vitam sustinens, egisse pœnitentiam traditur, seruatum ei nutu Dei imperium, donec impleto tempore, agnito demum Deo, post septem annos & regno, & statui pristino restitutus est. Hic post

Laudes Deo decantátur in fornace.

Miraculũ euidentissimum signum diuinitatis.

Confesio Regis de vno Deo.

Pœnitentia Regis.

post deuictum, vt suprà diximus, Sedechiam, quem captiuum Babylonem trãstulit, regnasse traditur annos VI. & XX. quanquam id non in Sacra historia scriptũ inuenerim. Sed fortè accidit, vt dum multa euoluerẽ, annotationem hanc iam interpolato per ætatem libello, sine authoris nomine, reperirem, in quo regum Babyloniorum tẽpora continebantur: quam prætereundum non putaui, siquidem & Chronicis consentirent: & ita illius nobis ratio quadraret, vt per ordinem regum, quorum tempora continebat, vsq; in primum Cyri regis annum, LXX. annos (tot enim per Sacram historiam à captiuitate vsq; ad Cyrum fuisse referuntur) impleret. Post Nabuchodonosor filius eius regnũ est adeptus, quem in Chronicis, Euilmarodac fuisse vocitatũ reperi. Hic duodecimo imperij anno diem functus, fratri minori,

Vnde supleuerit chronographiã.

Posteritas Nabuchodonosoris regnat

minori, qui Balthasar dictus est, locum fecit. Is cum quarto & decimo anno publicum epulum principibus ac præfectis suis daret, sacra vasa quæ per Nabuchodonosor de templo Hierosolymæ ablata, ac in regales vsus vsurpata, sed recondita in thesauris habebantur, proferri imperauit. Cum his per luxum ac licentiam regalis conuiuij promiscuè omnis virilis ac muliebris sexus, vxores, concubinæq́; eius vterentur, subitò rex in pariete conspicit digitos scribentes: cernebanturq́; inuersum ducta litera. Sed qui poßit scripta legere, non reperiebatur. Igitur rex perterritus, magos & Chaldæos aduocat. Quibus mußitantibus, nec quicquam respondentibus, regina regem admonet, esse quendam Hebræum Daniel nomine, qui olim Nabuchodonosor occulti mysterij somnium reuelaßet, iam tum ob illustrem sapien-

Abusus sacrorum vasorum.

ſapientiam ſummis honoribus donatum. Itaque accitus Daniel, perlegit, interpretatúſque ob delictum regis, qui ſacra Deo temeraſſet, ipſi exitium imminere, regnumq́ eius Medis ac Perſis datū· quod mox conſecutum eſt. nam eadem nocte Balthaſar interijt, regnúmque eius Darius natione Medus occupauit: Danielem illuſtri opinione compertum, vniuerſo imperio præpoſuit, ſecutus ſuperiorum Regum iudicium. Nam & Nabuchodonoſor eum regno præfecerat, & Balthaſar veſte purpurea & torq́ aureo donatum, tertium regni principem conſtituerat. Igitur hi qui vnà cum eo rerum potentes erant, exagitati in Iudæa, quòd eis alienigena captiuæ gentis fuiſſet æquatus, regem deprauatum adulatione compellunt, vt ſibi diebus proximis triginta diuini honores darentur, neque cuiquam

Diuina vltio à Daniele prænunciata.

Translatio regni Babyloniorum.

Magnificentia regia.

Ex inuidia dolus aperitur.

liceret dominum, nisi regem precari. Facile id Dario persuasum, stultitia regum omnium, qui sibi diuina vindicant. Igitur Daniel non rudis, neq; inscius, Deo preces, non homini deferendas: reus constituitur, edicto regis non paruisse. Multumq; abnuente Dario, cui charus acceptusq; semper fuerat, principes peruicêre, vt in lacum demitteretur. Sed obiecto bestijs, nullum periculum fuit. Quòd quum rex comperisset, accusatores deputari leonibus præcepit: qui non simili exemplo persuncti sunt, nam continuò deuorati, ferarum famem expleuerũt. Daniel clarus antè, clarior haberi cœpit. rex antiquato edicto suo, nouum proposuit: relictis erroribus ac superstitionibus Deũ Danielis colendum. Extant etiam visiones eius quibus consequentium seculorum ordinem reuelauit: annorum etiam numerũ complexus, intra quem

Obiectis Daniel bestijs liberatur.

Lex Talionis.

Sanctũ regis mandatum.

Prædictiones Danie

quem Christum, sicut factum est, descensurum ad terras pronunciauit, věturúmque Antichristum manifestè exposuit. Quòd si quis studiosior erit, rectius ibi quæsitum reperiet: nobis propositum est, rerum tantùm ordinem contexere. Darius duodeuiginti annos regnasse traditur. Qua tempestate Astiages Medis imperabat. Hunc Cyrus ex filia nepos eius, regno expulit, Persarum vsus armis: vnde summa imperij ad Persas translata est. Babylonij quoq; in potestatem ditionemq; eius concessere. Igitur initio regni, propositis publicè edictis, dat potestatem Iudæis, in solum patrium redeundi: sacra etiā vasa quæ Nabuchodonosor de templo Hierosolymæ abstulerat, reddidit. Itaque pauci tum in Iudæam regressi: cæteris redeundi animus, an facultas defuerit, parū comperimus. Erat ea tēpestate apud Babylonios

lis de venturo Messia & Antichristo.

Tempus Darij.

Astyages de regno à Cyro expellitur.

Cyri erga Iudæos beneuolentia.

Beli antiquißimi regis, cuius etiam Virgilius meminit, ex ære simulachrum, quod superstitione hominum consecratum, Cyrus quoq; adorare erat solitus, antistitum eius dolo illusus, qui vesci effigiem illam atq; potare affirmabant: cum diutur nam pensitationē, quæ idolo inferebatur, clam ipsi absumerent. Igitur Cyrus cum Daniele familiariter vteretur, quærit ab eo, cur simulachrum non adoraret, cum manifestum viuentis Dei esset indicium, absumentis ea quæ inferebantur? Daniel ridens hominis errorē, negare id posse fieri, vt æs illud, id est, bruta materies, cibo vteretur, ac potu. Accersi ergo rex sacerdotes iubet. nam ferè ad septuaginta erant. adhibitóque eos terrore increpitat, quis impēsa consumeret? cum Daniel, vir prudētia insignis, minimè id ab insensibili simulachro posse fieri contenderet. Tum

Fraudulēta superstitio.

Danielis diuinum consiliū.

illi confisi parato dolo, inferre & obsignari à rege templum deposcunt, vti nisi omnia postero die absumpta deprehenduntur, morte pœnas persoluerent: dum eadem conditio Danieli maneret. Itaque signo regis templum obsignatur, cum prius Daniel, sacerdotibus inscijs, pauimētum cineri aspersisset, vt introeuntium occultos aditus vestigia proderent. Igitur postero die rex templum ingressus, animaduertit absumpta quæ idolo apponi iusserat. Tum Daniel occultam fraudem vestigijs prodentibus reserat: sacerdotes cum vxoribus & filijs, subfosso foramine ingressos, ea quæ idolo apposita fuerant deuorasse. Ita omnes iussu regis interfecti, templum ac simulacrū Danieli in potestatem datum, atq; arbitrio eius diruitum. Interea Iudæi, quos ex permissu Cyri in patriam regressos suprà memo-

Dolus asperso cinere deprehenditur.

Cyrus sacerdotes falsos occidit.

rauimus, vrbem ac templum restituere aggressi, vt pauci atq; inopes, parum proficiebant: donec centesimo ferè anno, Artaxerxe rege Persis imperante, per eos qui locis praerant, ab aedificando sunt deterriti. Etenim tum Syria atq; omnis Iudaea sub Persarũ imperio per magistratus ac praesides regebatur. Igitur his consilium fuit, regi Artaxerxi scribere, non oportere Iudaeis restituendae vrbis suae copiam dari, ne pro contumaci ingenio, resumptis viribus, alijs gentibus imperare soliti, non paterentur sub alieno imperio degere. Ita comprobato à rege praesidum consilio, prohibita vrbis aedificatio, vsque in secundum Darij regis annum dilata est. Sed hoc tractu temporum qui reges Persis imperauerint, inseremus, quo facilius annorum series in ordinem contexta prodatur. Post Darium Medum, quem duo-

Iudaei ab aedificatione templi prohibiti Artaxerxis formidine.

Prohibitionis causa.

Darij & Cyri cro

duodeuiginti annos regnasse significauimus, Cyrus vno & triginta annis rerum potitus est. Scytis bellum inferens, in prælio cecidit: secundo anno postquam Tarquinius Superbus Romæ regnare cœperat. Cyro Cambyses filius eius successit, regnauitque annos nouem. Hic cum AEgyptum atque Aethiopiam bello premeret & subegisset, victórque in Persas reuerteretur, casu seipsum vulnerauit, ex eoq; ictu periȷt. Post huius mortem Magi duo fratres, natione Medi, menses septem Persarũ regnũ obtinuerunt. Ad hos interficiendos septem nobilißimi Persæ coniurauerunt: quorum princeps fuit Darius Hystaspis filius, natus ex fratre patruele Cyri, omniumq; consensu regnũ ei delatũ: regnauit annos sex & XXX. Hic ante quadrienniũ quàm decederet, apud Marathonã pugnauit, celeberrimo

nographia.

Cyri mors Sinchronos.

Cyrus & Tarquinius superbus.

Cambyses pro Cyro regnat.

Eiusdem tempus & casus.

Regũ vi

cisitudo vnde. *Græcis Romanisq́; historijs prælio. Id ge-*
Romæ antiquitas. *stum post Romam conditam anno ferè ducentesimo & saxagesimo, Macherino & Augurino consulibus. abhinc annos, si tamen inuestigatio Romanorum consulum non fefellit, DCCCLXXX. & VIII. Omne enim tempus in Stiliconem*
Xerxis duratio in regno. *consulem direxi. Post Darium Xerxes fuit, isq́; vno & viginti annis regnasse traditur: quanquam in plerisq́; exemplaribus viginti & quinque annos imperij eius fuisse reperi. Huic successit Artaxerxes, cuius suprà mentionē fecimus. Hic cum inhiberi ædificationem vrbis Iudææ, templiq́; iußisset, suspensum opus vsque in secundum Darij regis annum pependit. Sed vt vsque ad eum temporum ordo connexus sit, Artaxerxes regnauit annos vnū & quadraginta, Xerxes duobus mēsibus. Póstque eum Sucdianus septem mensibus*

fuit. Darius deinde, sub quo templum est restitutum, regnum adeptus est, cui Ochus tum nomen erat. Huic cum ex Hebræis tres adolescentes spectatæ fidei, corporis custodes haberet, vnusq́; ex his prudentiæ documento admirationem regis in se conuertisset, delato sibi optione petendi si quid animo concepisset, ingemiscens patriæ ruinis, copiam restituendæ vrbis poposcit. meruitque à rege, vt sub regulis ac præsidibus imperaret, vt ædificationem sacræ ædis præbitis impendijs maturarent. Ita templum quadriennio consummatum, sexto pòst anno, quàm Darius regnare cœperat, idq́; Iudæis satis visum: & quia magnæ molis erat vrbem restituere, diffisi viribus, opus multi laboris incipere non ausi, templo continebantur. Per idem tempus Esdras scriba legis post viginti ferè annos quàm templũ fuerat con-

Tempore Darij restitutum templum Iudæorũ.

Tempus reparationis tẽpli.

summatum, defuncto iam Dario, qui vnum de viginti annis rerum fuerat potitus, permissu Artaxerxis secundi, non illius qui inter duos Xerxes fuit: sed huius qui Dario Ocho successerat, Babylonia profectus, multisq; eum sequutis Hierosolymam peruenere. Vasa quoque diuersi operis, & dona, quæ rex templo Dei miserat, cum duodecim Leuitis. Vix enim hic numerus ex illa tribu repertus traditur. Is cum deprehendisset Iudæos gentilium connubijs pmixtos, multis increpitos, renũciare istiusmodi matrimonijs, ac filios ex his susceptos extrudi iubet. omnesq; dicto paruere. Purgatus populus, veteris legis ritum agebat. Cæterùm Esdram nihil super reficienda vrbe egisse comperio. credo potiorem curam ratus, plebem corruptis moribus reformare. Erat ea tempestate apud Babyloniam Neemias, minister regi

Paucitas Leuitarũ in reductione.

Dissoluũtur matrimonia gẽtilibus cũ Iudæorũ.

Neemię apud re-

regius, gente Iudæus, Artaxerxi merito obsequiorum charissimus. Is Iudæos percõtatus, quis paternæ vrbis status esset? vbi comperit, in iisdem ruinis iacere patriam, totis sensibus conturbatus, cum gemitu multisque lachrymis orasse ad Deum traditur, delicta gentis suæ reputans, misericordiámque diuinam efflagitans. Igitur quum eum rex inter epulas mœstum extra solitum animaduertisset, poposcit ab eo caussam dolorum, vt exponeret. Tum ille aduersa gentis suæ, & ruinam ciuitatis deflere, quæ iam per annos ferè ducentos & quinquaginta solo strata, malorum testimonium, spectaculum inimicis præberet: daret sibi eundi, & restituendæ eius potestatem. Paruit rex piis precibus: statimque eum cum præsidio equitum, quo tutius iter ageret, dimisit: datis ad prætores epistolis, vt necessaria præberent.

gẽ fauor.

Eiusdem pro patria ad Deum preces.

Deprecatio fauore digna.

Humanũ regis mandatum.

Is

Incursionibus reuocantur ab ædificatione.

Is quum Hierosolymam peruenisset, viritim populo opus vrbis distribuit, & certatim iussa omnes curabant: iámque ad medium machinæ processerant, quum flagrante inuidia gẽtium vicinæ vrbes conspirant, opera interrumpere, Iudæos ab ædificando deterrere. Sed Neemias dispositis aduersum incursantes præsidijs, nihil territus, cœpta explicuit: consummatóque, & valuis portarum perfectis, per familias construendis interius domibus vrbem dimissus est. Censuitq́; populũ minimè vrbi parem. Neq; enim amplius quàm ad quinquaginta millia promiscui sexus atque ordinis reperta. Tantum ex illo quondam immani numero frequentibus bellis absumptum, aut captiuitate detentum. Nam olim hæ duæ tribus, quarũ hoc residuum fuit, quum ab his decem tribus separata sunt, CCC. & XX. millia

Ex numeroso populo reliquiæ.

viro-

virorum armauerant. Adeò ob peccatum internecioni & captiuitati datæ, ad hanc vsque paucitatem deuenerant. Sed hæc, vt dixi, plebs duarum tribuum fuit: decem verò prius ductæ, per Parthos, Medos, Indos, atque Aethiopias dispersæ, nunquam in solum patrium sunt regressæ, hodiéque barbararum gentium imperijs continentur. Sed consummatio restitutæ vrbis XXX. & II. Imperij Artaxerxis anno refertur. A quo tēpore vsq; ad Christi crucem, id est, Fusium Geminium & Rebellium consules, anni CCCXC. & VIII. Cæterùm, à restitutione templi vsque in euersionem, quæ sub Vespasiano, consule Augusto, per Titum Cæsarem consummata est, anni CCCCLXXX. & III. Prædictum id olim est à Daniele, qui ab instauratione templi vsque in euersionem LX. & IX. hebdomadas futuras pro-

Paucitatis ratio.

Vaticinij Danielis ex cronographia comprobatio.

pronunciauerat. A die autem captiuitatis Iudæorum, vſque in tempus reſtitutæ ciuitatis, fuerunt anni CCLX. Hoc temporum tractu, Heſter atque Iudith fuiſſe arbitramur. Quarum quidem actus, quibus potiſsimum regibus connectam, non facilè perſpexerim. Nam cum Heſter ſub Artaxerxe rege referatur, porrò duos huius nominis Perſarum reges fuiſſe reperi, multa cunctatio eſt, cuius hæc temporibus applicetur. Mihi tamen viſum eſt, huic Artaxerxi, ſub quo Hieroſolyma eſt reſtituta Heſter hiſtoriam connectere, quæ antè fuit veriſimilis: vt ſi ſub priore Artaxerxe fuiſſet, cuius tempora complexus eſt, nullam tam illuſtris fœminæ mentionem retuliſſet, maximè cum ab illo Artaxerxe inhibitã templi ædificationem, ſicut ſuprà memorauimus, conſtet: neque Heſter paſſura fuerit tum, ſi in illius matrimo-

Heſter & Iudith incerta tempora.

Difficultas hiſtoriç Heſter.

trimonio tum fuisset. Nunc gesta edisseram. Erat ea tempestate regi in matrimonio Vastis quædam, miræ fœmina pulchritudinis. Cuius cum formam omnibus prædicaret, die quodam cum publicum conuiuium dabat, adesse reginam demonstrandæ pulchritudinis gratia iubet. Illa verò stulto rege consultior, pudens virorum oculis spectaculum corporis præbere, iussa abnuit. Qua contumelia barbarus animus permotus, vxorem matrimonio ac regia depellit. Igitur quum in locum eius puella regis coniugio quæreretur, reperta est Hester cæteras specie vincere. Hæc Iudæa, ex tribu Beniamin, vtroque parente orba, à Mardocheo patruele fratre educta. Quum ad regales nuptias duceretur, mandante educatore, genus ad patriam occultauit: admonita, ne paternarum traditionũ immemor & si in matrimoni-

Vastis regina repudiatur.

Hester Iudæa ab Assuero in vxorẽ deligitur.

Prudens factum mulieris.

monitum alienigena captiua succederet, gentilium cibis participaret. Igitur iuncta Regi, breui (vt fit) vi pulchritudinis totum eius animum facilè cœpit: adeò vt eam æquatam imperio, insigni Regio, veste purpurea donaret. Qua tempestatē Mardochæus inter proximos Regis erat, pro virili portione negociorum familiarium curator. Is compositas à duobus spadonibus Regi insidias prodiderat: atque ex eo charior, summisque honoribus donatus. Erat ea tempestate Regi Haman quidam perfamiliaris, quem æquatum sibi, adorari more Regum præceperat. Id Mardochæus vnus ex omnibus facere fastidiens, odia Persæ in se grauiter accenderat. Igitur Haman ad perniciem Hebræi animum intendens, regem adÿt: affirmátque, esse in regno eius h.minum genus, prauis superstitionibus,

Mardochæo honor exhibitus.

Haman pernicio sum consilium.

Deo, hominibusq; inuisum, externis legibus viuens, dignum exitio. Rectum esse, omnes huius gentis internecioni dare: exq; eorum bonis immensas opes pollicetur. Facilè id barbaro persuasum. Edictũ emittitur, Iudæos necandos. Missiq; continuò, qui per omne regnum ab India vsque Aethiopiam edictum promulgarent. Id vbi Mardochæo compertum, conscissis vestibus sacco obuoluitur: conspersusq; cinere pergit ad reginam, ibiq; eiulatu multo, cuncta questibus replet: Facinus indignum, immeritam gentem perire, neque vllam pereundi causam dari. Hester lamentantis voce excita, rem vt erat, cognoscit. Tum verò anceps consilij, quia adeundi regem potestas non erat (etenim more Persarum, reginæ introire ad regẽ, nisi accersitæ, non licet: nec tamen, quum fuerit regi libitum, sed statuto tempore

Mardochæi querimonia vnde.

Hester anxietas.

Persarum erga fœminas mos.

admittitur) & fortè tum ita euenerat, vt dieb. triginta proximis separata à conspectu regis Hester haberetur. Igitur audendum aliquid pro ciuibus rata, etsi certa pestis adesset, pulchro in negocio occũbere parat: inuocato prius Domino, aulam regis ingreditur. At barbarus re insolita perculsus, paulatim blandimẽto muliebri delinitus: postremò ad cœnam reginæ perducitur: vnaq́; cum illo Haman ille regi charus, & Iudææ gentis infestus. Igitur quum iam post epulas multis poculis conuiuium calere cœpisset, Hester genibus regis aduoluitur, gentis suæ perniciem deprecatur. Rex verò nihil se petenti, siquid vltrà peteret, negaturum pollicetur. Tum Hester arrepto tempore, Hamanis mortem flagitat, in vltionẽ gentis, quam perditam cupierat. Sed rex amici memor, paulisper cunctatur: deliberandiq́; gratia

Reginæ audax factum.

Deprecatio reginę pro suis.

*gratia modicum seceßit. Deinde regresſus, vidit Haman reginæ genua complexum: ſuccenſus ira, & appetitam reginã clamitans, morte eum affici iubet. Et tum regi compertum erat, pœnam crucis per Haman Mardochæo paratam. Ita Haman eidem cruci affigitur. Omniaq; bona eius Mardochæo data, Iudæiq; ſunt abſoluti. Artaxerxes regnauit annos duos & ſexaginta, eidemq; Ochus ſucceßit. Huic rerum ordini rectè Iudith actus cõferam. Traditur enim, poſt captiuitatem fuiſſe: ſed quis eo tempore Perſis regnauerit, hiſtoria diuina non edidit. regem tamen, ſub quo illa geſta ſint, Nabuchodonoſor nuncupat, non vtiq; eum qui Hieroſolymam cœperit. Sed nullum hoc nomine poſt captiuitatem apud Perſas regnaſſe reperio, niſi ſi ob impatientiam & pariles conatus qui cum * ille rex Nabucho-*

Haman crucẽ quã alteri parauerat experitur.

Liberatur Iudæi.

Illorum temporũ incertitudo.

donosor à Iudæis vocitatus est. Plerique tamen Cambysen, Cyri regis filium, putant esse: quòd victor Aegyptum atque Aethiopiam penetrauerit. Sed huic opinioni eadē Sacra historia repugnat. nam duodecimo regis illius anno, Iudith fuisse signatur. Porrò, Cambyses non vltrà nouem annos rerum potitus est. Vnde, si in historia opinari licet, sub Ocho rege, qui post Artaxerxem secundum fuit, hæc gesta crediderim: idq; vel ex hoc conijcio, quòd idem Ochus (vt in secularibus quibusdam scriptis legi) naturæ immitis, cupidusq; bellorum traditur. Nam & arma finitimis intulit, & Aegyptum quæ ante multos annos desciuerat, bello recuperauit. Quo tempore etiam sacra eorum, & Apim in Deum receptum, irrisisse traditur: quòd postea Baguas, spado eius, natione Aegyptius, indignatus, contumeliā gentis

Coniectationis ratio.

Vanitas Aegyptiorum.

gentis morte regis vltus est. Meminit autem huius Baguæ historia diuina. nam cũ Holofernes iussu regis aduersus Iudæos duxerat exercitum, Baguam in iisdem castris fuisse memorauit. Vnde non immeritò in argumentum nostræ opinionis adduxerim, vt rex ille Nabuchodonosor nuncupatus, Ochus fuerit, sub quo Baguam fuisse mundiales historici prodiderũt. Cur Ethnici nõ attigerint historias sacras. *Cæterùm illud nemini mirum esse oportebit, quòd scriptores secularium literarum, nihil ex his quæ sacris voluminibus scripta sunt, attigerunt. Dei Spiritu præualente, vt intaminata ab ore corrupto, & falsis vera miscente, intra sua tantùm mysteria contineretur historia, quæ separata à mundi negocijs, & sacris tantùm vocibus proferenda, permisceri cum alijs velut æquali sorte non debuit.* Indignitas rei demonstratur. *Etenim erat indignissimum, vt alia agentibus, aut*

alia quærentibus, hæc quoq; cum reliquis miscerentur. Sed pergam ad cætera, ac per Iudith gesta, vt potero, paucis absoluam. Igitur reuersis, vt suprà memorauimus, in solum patrium Iudæis, necdum composito rerum aut vrbis statu, rex Persarum Medis bellum infert, atq; aduersus regem eorũ Arfaxat nomine, acie confligit: secundo euentu, perẽpto rege, gentem imperio adiungit. Idem reliquis nationibus facit, præmisso Holoferne, quem principẽ militiæ delegerat, cum millibus peditum centum & viginti, equitum duodecim. Is Cilicia & Arabia bello vastatis, multas vrbes aut vi capit, aut metu in deditionem compellit. Iamq; Damascum admotus exercitus, magno Iudæos terrore perculerat. Sed impares ad resistendum, neq; ad deditionem acquiescentibus animis, expertis quippe vsq; antè captiuitatis

Arfaxat superatur.

Numerus militum Holofernis.

nitatis mala, ad templum frequẽtes concurrunt. Ibi communi gemitu, permixtóque vlulatu, diuinum auxilium implorant: satisse Domino ob peccata vel crimina dedisse pœnarum, reliquijs salutem seruitio nuper exemptis, parceret. Interea Holofernes Moabitis in deditionem acceptis, atq; aduersum Iudæos in societatẽ belli assumptis, quum ab eorum principibus inquireret, quibúsnam virib. freti Hebræi, deditioni animos non dedissent? Accitor quidam comperta edisserit, Iudæos Dei cultores, pio à patribus ritu institutos, olim in Aegypto pependisse seruitiũ: inde diuino munere eductos, ac siccatum mare pedibus emẽsos: postremò, omnibus gentib. deuictis, habitatas maiorib. terras recepisse. Exin, vario rerũ statu floruisse: aut cõcidisse, atq; iterũ malis emersisse: secundũ merita, iratum aut placa-

Moabitarum deditio.

Iudæorũ fusa ad Deum oratio.

Accitoris ad Holofernẽ de Iudæis responsio.

tum Deum vicißitudine expertos, dum peccantes incursionibus hostium aut captiuitatibus coercẽtur, propitio numine semper inuicti. Cæterùm, si præsenti tempore absque peccato sint, nullo modo eos posse superari: sin aliter se habeant, facilè vincendos. Ad hæc Holofernes ferox multis victorijs, nihil sibi inuictum ratus, ira accensus, cur ex peccato potißimum Iudæorum pendere illius victoria putaretur, propelli Accitor in castra Hebræorũ iubet, vt cum his periret, quos vinci non posse affirmauerat. Ac tum Iudæi montes petiuerant. Ita quibus id negotij datum, ima montium succeßere, ibiq; vinctum Accitor reliquerunt. Quòd vbi Iudæi animaduerterunt, exemptum vinculis in collem perducunt. Causas rei quærentibus, gesta exponit, receptusq; parem exitum opperiebatur. Is post victoriam circuncisus,

Indignũ Holofernis factũ.

Liberatur Accitor.

sus, Iudæus factus est. Igitur Holofernes difficultate locorum comperta, quia adiri præcelsa non poterant, montes militibus circũdat, & summa cura Hebræos aquationibus prohibet: eoq; maturius obsidionem sensere. Itaq; victi penuria aquæ, ad Oziam principem concurrunt, proni omnes ad deditionem. Ille verò operiendum paulisper, et diuinum auxilium expectãdum, respondens: quintodecimo die deditionis tempus constituit. Quòd vbi Iudith compertum, quæ viro vidua, prædiues opibus insignis specie, sed morib. quàm vultu illustrior, tum in castris erat arctis suorum rebus etiam certo sibi exitio audendum aliquid & tentandum rata, caput comit, vultu expolitur, comite ancilla castra hostium ingreditur. Statimq; ad Holofernem deducta, perditas res suorum memorat, se transfugio vitæ consu-

Accitor associatur Iudæis.

Hebræi itaque penuria oppressi. Ad Oziã confugiunt.

Iudith diuinũ consilium.

 luisse.

Fictio eiusdem mulieris.

luisse. Deinde à duce poscit liberum extra castra nocturno tempore egressum, orandi gratia. mandatum id vigilibus, portarumq́ custodibus. Sed vbi per triduum egrediendi ac redeundi consuetudinem sibi, barbaris fidem fecit, Holofernem cupido inceßit, dediticiæ corpore abuti. Etenim forma excellenti, Persam facilè permouerat. Ita ad ducis tentorium per Baguam eunuchum deducunt, initioq́ conuiuij, barbarus multo se vino obruit. Tum remotis ministris, priusquā vim mulieri inferret, somno captus est. Iudith tempore arrepto, caput hostis desecat, secumq́ aufert. Et cum secundum consuetudinem castris egredi crederetur, incolumis ad suos regressa est. Postero die Hebræi, caput Holofernis de superioribus ostentantes, eruptione facta, ad castra hostium pergunt. Tum verò barbari signum

Holofernis luxuriosus affectus.

Iudith caput Holofernis secum defert.

pugnæ

pugnæ poscentes, tabernaculum ducis frequentes aßistunt. Vbi truncum corpus repertum, fœda formidine in fugam versi, terga hostibus præbuerunt. Iudæi fugientes persecuti, cæsisq; multis millibus, castris ac præda potiti, Iudith summis laudibus celebrata, centum & quinque annos vixisse traditur. Hæc, Ocho rege, vt opinamur, gesta sunt, anno imperij eius duodecimo. A tempore Hierosolymæ restitutæ, vsque in id bellum, fuerunt anni duo & viginti. Cæterùm Ochus viginti & tres annos regnauit. Fuit autem vltra omnes cruentus, & plusquam barbaro animo. Hunc Bagua spado ægrotantem venenis sustulit. Post eum Arxes, filius eius, triennio imperium tenuit. Darius annos quatuor. Aduersum hunc Alexander Macedo acie conflixit. Eo victo, Persis imperium ademptum: quod ab initio

Gloriosa Iudith apud Iudæos.

Numerus annorum Iudith.

Ochi regnum, mores, improbitas & mors misera.

Imperij Persarum diuturnitas.

Cyri

Liber primus Machabæorũ.

Alexádri in Hierusalem profectio.

Cyri steterat annos ducẽtos & quinquaginta. Alexander victor ferè omniũ gentium, adiisse Hierosolymæ templum dicitur, ac dona intulisse: edixitq́; per omne imperium, quod sui iuris effecerat, vt Iudæis ibidem degentibus liberum esset in patriam reuerti. Exacto duodecimo imperij anno, septimo posteaquam Darium deuicerat, apud Babyloniam defunctus est. Regnum amici eius, qui simul cum illo maxima illa bella gesserant, partiti sunt. Inde aliquanto tempore sine vsurpatione regali susceptas partes procurauerunt, Arrideo quodam Philippo Alexandri fratre regnante, cui per imbecillo verbo datum imperium videbatur: res autem penes eos erat, qui sibi exercitum & prouincias distribuerant. Nec verò hic rerum status diu mansit, omnesq́; se reges appellari maluerunt. Primus in Syria post Alexandrum

Mors eiusdem breuis.

xandrum Seleucus rex fuit, subiecta eidem Perside ac Babylone. Qua tempestate Iudæi annuum stipendium trecenta argenti talenta regi dabant: nec tamen per ternos magistratus, sed per sacerdotes suos regebantur, patrioq́ ritu viuebant. Donec pleriq; eorum longa rursum pace corrupti, miscere omnia seditionibus, & turbare cœperunt, affectantes summum sacerdotium libidine, auaritia, & dominandi cupidine. Namq; primùm sub rege Seleuco, Antiochi magni filio, Oniam sacerdotẽ, virum sanctum atq; integrum, Simon quidam falsis apud regem criminibus insimulatum, exquirere nequiuerat. Interiecto deinde tempore, Iason frater Oniæ, Antiochum regem, qui Seleuco fratri successerat, adijt, augmentum stipendij pollicens, si sibi summum sacerdotium traderetur. Et quanquam insolitũ,

Seleucus rex ab Alexandro primus in Syria.

Rebellio ex dominandi cupiditate.

Inter fratres inuidia.

neq;

neq; antè permissum cuiquam erat perpetuo sacerdotio perfungi: solicitus tamen regis animus, atq; æger auaritia; facilè superatus est. Ita depulso Onia, Iasoni sacerdotium est mandatum. Is fœdè admodum ciues, patriamq́; lacerauit. Dein quum per Menelaum quẽdam, Simonis illius fratrem, promissam regi pecuniam misisset, patefacta semel ambitioni via, ijsdem artibus quibus Iason prius, Menelaus quoq; sacerdotium obtinuerat. Nec multo post, quum is promissum argenti modum non reddidisset, loco pellitur. Lysimachus substituitur. Inde inter Iasonem & Menelaum fœda fuere certamina, donec Iason profugus patria excessit. His initijs corruptis moribus, eò vsq; processum, vt pleriq; popularium ab Antiocho poscerent, permitti sibi more gentilium viuere. Quod quum rex petentibus

Onias à sacerdotio pellitur à fratre.

Menelai fraus in occupando sacerdotio.

Iniqua postulatio Hebræorũ vitiata consuetudine.

bus annuisset, certatim pessimus quisque delubra extruere, idolis supplicare, legem profanare occœperat. Interea Antiochus rediens ab Alexandria (namque tum bellũ regi Aegyptio intulerat, quod iussu senatus & populi Romani deposuit, Paulo & Crasso consulibus) Hierosolymam adijt, cum discordantem superstitionibus susceptis populum reperisset, legem Dei destruens: & his fauens, qui impia sequebantur, omnia templi ornamenta detraxit, ac multa cæde vastauit. Id gestum ab excessu Alexandri anno centesimo vno & quinquagesimo, Paulo (vt diximus) Crassóque consulibus, post quinquennium ferè quàm Antiochus regnare cœperat. Sed vt temporum ordo consertus sit, ac liqueat euidentius; quis hic fuerit Antiochus, regum qui post ALEXANDRVM in Syria fuerunt,

dine maiorum.

Occasio Antiochi ad profananda téple.

Quo tempore hac gesta sint.

&

& nomina & tempora enumerabimus. Defuncto, vt suprà retulimus, rege Alexandro, ab amicis eius regnum omne diuisum, ac regio nomine aliquandiu administratum est. Seleucus post nouem annos in Syria rex est appellatus, regnauitq́ annos duos & triginta. Post eum Antiochus filius eius, annos vnū de viginti. Inde Antiochus, Antiochi filius, qui Etthaus cognominatus est, annos quindecim. post hunc Seleucus filius, cognomine Callinicus, annos vnum & viginti. Item Seleucus filius Callinici, annos tres. Hoc defuncto, Antiochus frater Callinici Asiam & Syriam tenuit, annos septem & triginta. Hic est Antiochus, aduersus quem Scipio Africani frater bellauit: quo bello victus, & imperij parte multatus est. Hic duos filios habuit, Seleucum & Antiochum, quem obsidem Romanis dederat.

Regum succesio.

Antioch⁹ à Scipione vincitur.

Ita

Ita Antiocho magno mortuo, Seleucus eius filius natu minor regnum adeptus est: sub quo Oniam sacerdotem à Simone insimulatum diximus. Tum Antiochus à Romanis dimissus, datusq; in locum eius obses Demetrius Seleuci regis, qui eo tempore regnabat, filius. Seleuco mortuo, anno imperij duodecimo regnum frater Antiochus, qui Romæ obses fuerat, occupauit. Is post quinquennium, quàm regnare cœperat, vt suprà docuimus, Hierosolymam depopulatus est. Etenim graue Romanis stipendium pensitans, ipse immensis sumptibus penè necessariò cogebatur pecunias rapto quærere, neque vllam prædandi occasionem omittere. Post biennium deinde, pari rursum clade affectis Iudæis, ne fortè frequentibus malis compulsi bellum sumerent, præsidium arci imposuit. Inde sacrã legẽ euertere aggressus,

Liber 2. Machabæorum.

Antioch⁹ mortuo fratre regnat.

Impia lege præmuntur Iudæi.

mittit edictum, vt omnes relictis maiorum suorum traditionibus gentilium ritu viuerent. Nec defuêre, qui profano imperio volentes parêrent. Tum verò fœdum spectaculum, per vniuersam vrbem palàm in plateis dijs litabatur: sacra etiam legis & prophetarum volumina igni cremata. Ea tempestate Matathias, Iohannis filius sacerdos erat. hic quum à regijs cogeretur edicto parêre, egregia constantia prophana contemnens, Hebræum publicè profanantem in ore omnium iugulauit. Tum demum reperto duce facta secessio est. Matathias oppido egressus, multis ad eum confluentibus speciem iusti exercitus effecerat: queis omnibus destinatum erat, aduersus profanum imperium se armis tueri, & in bello potius occumbere, quàm impias ceremonias exercere. Interea Antiochus per Græcas quoque

Matathiæ factũ memorabile

vrbes,

vrbes, quæ in illius imperio erant, repertos Iudæos sacrificare cogebat, inauditisque cruciatibus reluctantes afficiebat. Qua tempestate illustris illa paßio septem fratrum, matrisque fuit: qui omnes, cum legem Dei & instituta maiorum violare supplicijs cogerentur, mori maluerunt. Ad extremum pœnas mortésque eorum comitata mater est. Interea Matathias moritur: vicarium exercitui, quem parauerat ducẽ, Iudam filiũ substituit. Huius ductu, aduersus regios, frequentibus prælijs prosperè pugnatum. Nam primùm Apollinẽ ducem hostium, qui magnis copijs in conflictum descenderat, cum omni exercitu deleuit. Quòd cum Seron quidam, qui tum Syriæ præerat, cõperisset, multiplicatis legionibus Iudã aggressus, ferox, quia numero præstabat, vbi in certamen descensum, fusus ac

Crudele factũ Antiochi regis. Matris & septem filiorũ mors gloriosa.

Mortuo Matathia succedit filius.

Iudę victoria.

fugatus, octingentis fermè amissis, in Syriam regressus est. Id vbi compertum est Antiocho, ira & dolore succensus (quippe angebatur duces suos cum magnis exercitibus deuictos) auxilium omne regnum contrahit, donatiuũ militibus exhaustis penitus thesauris largitur. Etenim tum præcipuè grauiter pecuniæ inopia affectus erat. Nam deficientibus Iudæis ab eo, qui ei vltrà trecenta argenti talenta annua pensitauerant, præterea Græcis vrbibus multisque regionibus persecutionis malo turbatis, ne gẽtilibus quidem pepercerat: quos deserere inueteratas superstitiones, & ad vnum ritum deducere tentauerat: illis quidem, vbi nihil sancti erat, facilè relinquentibus: sed tamen omnibus metu ac clade affectis, vectigalia cessauerant. Quibus rebus æstuans (etenim ipse olim omnibus regibus

Furor Antiochi ob suorum fugam.

Largitio regis & penuria.

opu-

opulentior, suomet scelere inopiam persenserat) copias cum Lysia partitur, eique Syriam & bellum aduersus Iudæos committit, ipse in Persas ad cogenda vectigalia profectus. Igitur Lysias duces belli delegit, Ptolemeum, Gorgiam, Doronem, & Nicanorem: his quadraginta millia peditum, septem equitum data. Ac primo impetu magnum Iudæis terrorem intulerunt. Tum Iudas cunctis desperantibus suos adhortatus, forti animo descenderent in prælium: Deo fretis, nihil inuictum fore. Sæpe antea à paucioribus aduersum plures bene pugnatum. Ieiunio indicto, celebratóque sacrificio, in aciem descensum, fusæ hostium copiæ: Iudas castris potitus, multúmque ibi auri & Tyriarum opum repertum. Namque ex Syria negociatores nihil de victoria dubitantes, regium exercitum sequuti, spe captiuos

Vires suas partitur ad bellum rex.

Aduentus Lysiæ.

Terrētur Iudæi.

Animosa Iudæ ad Iudæos oratio.

Ab exemplis confirmat.

Victoria de hostibus.

Lysię vani conat⁹ *mercandi, prædæ fuere. Hæc vbi Lysiæ ex nuncijs comperta, maiore cura copias parat: annóque post immani exercitu Iudæos aggreditur, victus denuò Antiochiam se recepit. Iudas pulsis hostibus Hierosolymam regressus, purgare templum, & restituere, animum intendit: quòd euersum ab Antiocho, prophanatúmque à gentibus, fœdam sui speciem præbebat.*

Piū Iudæ factum. *Sed Syris arcem tenentibus, quæ continua templo, & loci natura superior, atq; inexpugnabilis erat, adiri subiecta non poterant, crebris eruptionibus prohibentibus. Aduersum hos Iudas validißimam*

Industria eiusdem. *suorum aciem obiecit. Ita opus sacræ ædis curatum, templúmque muro circundatum, constitutique qui perpetuum præsidium armati agitarent.*

Exercitus Lysiæ. strages. *At Lysias multiplicato exercitu in Iudæam regressus, rursum vincitur, magna clade exercitus & au-*

& auxiliorum, quæ ei à ciuitatibus missa in bellum conspirauerant. Interea Antiochus, quem in Persidem profectum suprà memorauimus, oppidum Elimum, regionis illius opulentissimum, fanúmque ibi situm multo auro refertum, diripere conatus, confluente vndiq; ad defensionem loci multitudine, fugatus: insuper nunciũ accepit, res vel à Lysia, vel à Lysimacho improsperè gestas. Ita ex mœrore animi, corporis morbo incubuit. Sed cùm internis doloribus angeretur, reminiscens, malorum, quibus populum Dei vexauerat, meritò sibi illa accidisse confitebatur. Deinde post paucos dies moritur, cum regnasset annos vndecim. Antiocho filio regnum reliquit, cui Eupator nomen erat. Ea tempestate Iudas Syros in arce positos obsidebat. Qui cum fame atq; inopia afficerentur, missis ad regem nuncijs præsi-

Consciẽtia vitæ malè actę. Antioch' mœrore confectus moritur.

Eupator regnat p patre.

dium implorant. Ita Eupator cum centum millibus, & equitum viginti millibus, suis subsidio venit: praeeũtibus aciem cum ingenti terrore elephantis. Tum Iudas laxata obsidione, regi obuiam tendit, primóque prælio Syros fundit. Rex petit pacem: quia infido ingenio malè vsus, perfidiam consecuta vltio. Nam Demetrius Seleuci filius, quem Romanis obsidem datum suprà memorauimus, vt audiuit Antiochum deceßisse, petiuit, vt se in regnum remitterent. Quod cum ei negatum fuisset, clàm Roma profugit: in Syriam venit, regnúmque occupauit: Antiocho filio, qui annum vnum & menses sex regnauerat, interfecto. Hoc regnante, primum Iudæi à populo Romano amicitiam fœdúsque petiêre: benignéque excepta legatio. decreto Senatus, socij atq; amici appellati. Interim Demetrius

Iudę in Syros apparatus.

Demetrius fidem violat. Nulla fides regni. Iudæi in amicitiã à Romanis susci piuntur.

aduer-

aduersus Iudam per duces suos bellum gerebat. Ac primum per Bacchidem quendam & Alchimum Iudæum ductus exercitus: pòst Nicanor bello præpositus, in prælio occubuit. Tum Bacchides & Alchimus resumptis viribus, auctisq́; copijs, aduersum Iudam confligunt. in ea pugna victores Syri, cruentè admodum victoria sunt vsi. Hebræi in locum Iudæ Ionathan fratrem eius, deligunt. Interea Alchimus cum fœdè Hierosolymam vastasset, moritur. Bacchides socio destitutus, ad regem redit. Dein post biennium rursus Bacchides bellum Iudæis intulit, victus pacem petit. Quæ propositis conditionibus data, si perfugas captiuósque & omnia bello rapta redderet. Dum hæc intra Iudæam geruntur, adolescens quidam Rhodi educatus nomine Alexander, Antiochi se esse filium dictitans, (quod falsum erat)

Vincũtur Iudæi.

Ionathas Dux à Iudæis constituitur.

Deditio Bacchidis.

Audacia mixta mẽdacio.

erat) adiutus opibus Ptolemæi Regis Alexandrini, in Syriam cum exercitu venit: Demetrium bello superatum occidit, cum regnasset annos XII. Hic Alexander, priusquam aduersus Demetriū confligeret, fœdus cū Ionatha fecerat, eúmque veste purpurea & insignibus regijs donauerat, ob quod eum Ionatha auxilijs iuuerat: victoq́; Demetrio, primus omnium congratulatum occurrerat. Neq; postea Alexander datam fidem violauit. Ita quinquennio, quo rerum potitus est, res Iudæorum tranquillæ fuerunt. Igitur Demetrij filius, qui post mortem patris Cretam confugerat, hortante Lasthene Cretensium duce, regnum patrium bello repetens, impar viribus, Ptolemæum Philometorem regem Aegypti, Alexandri socerum, iam tum genero infestum, vt sibi sit auxilio implorat. Ille verò nō tā supplicis

Alexādri cū Ionatha fœd⁹.

Demetrius bello inferior.

Alexādri fidelitas.

preci-

precibus, quàm spe Syriæ occupandæ illectus, copias cum eo iungit: ac filiam Alexandro nuptam, dat Demetrio. Aduersus hos Alexander acie confligit. eo prelio vincitur Ptolemæus, cadit Alexander. Vincitur Ptolemæus, & paulo pòst interficitur, cum regnasset annos V. vel, vt in plerisq; authoribus reperi, nouem. Demetrius regnum adeptus, Ionathan benignè habuit, fœdus cum eo fecit, Iudæos legibus suis reddidit. Interea Tryphon, qui partium Alexandri fuerat, præfectus Syriæ regno, eum bello prohibiturus, contra Ionathan in prælium descendit, terribilis XL. millium exercitu. Tryphon, vbi se imparem cernit, pacem simulat: receptúmque in amicitiam, inuitatúmque Ptolemaidam, interfecit. Post Ionathan, summa rerũ ad Simonẽ fratrẽ defertur. Is funus fratris magnificè curauit: septẽq; illas

Euentus belli dispar.

Cũ Iudæis beni-gnè se gerit.

Ex insidijs Ionathas occiditur.

illas pyramidas nobilißimi operis extruxit, in quibus & fratrum & patris ossa condidit. Tum Demetrius, refecto cum Iudæis fœdere, contemplatione cladis à Tryphone illatæ (nam post Ionathæ necem vrbes eorum atque agros bello vastauerat) annua eius vectigalia in perpetuum remittit. Etenim vsque ad id tempus, regibus Syriæ, nisi cum armis resisterent, stipendium pensitauerant. Id gestum Demetrij regis anno secundo. quod ideo signauimus, quia vsque in hunc annum per tempora Asianorum regum cucurrimus, vt ratio temporum digesta luceret. Nunc autem per tempora eorum qui Iudæis vel pōtifices vel reges fuerūt, vsque ad Christi natiuitatem rerum ordinem digeremus. Igitur post Ionathan, Simon frater eius, vt suprà dictum est, Hebræis præfuit iure pontificis. id enim

Simonis religio in curando funere.

Remittūtur annua vectigalia Iudæis.

Series pontificū regúmq; apud Iudæos.

ei tum à suis, tum & à populo Romano honoris delatum. Hic cum secundo Demetrij regis anno ciuibus praeesse cœpisset, post octo annos insidijs Ptolemæi circumuentus occubuit. Huic Iohannes filius successit. qui cum aduersum Hyrcanos, gentem validissimam, egregiè pugnasset, Hyrcani cognomen accepit. Mortuus est anno VI & XX. rerum potitus est. Post hunc Aristobulus pontifex substitutus, primus omnium post captiuitatem regium nomen assumpsit, capitique diadema imposuit. Exacto anno diem functus est. Alexander deinde, filius eius, rex pariter & pontifex fuit: regnauit annos VII. & viginti. in cuius actibus nihil, præter crudelitatem, memoria dignũ reperi. Hic cum Aristobulum & Hyrcanum paruos filios reliquisset, Solina siue Alexandria vxor eius regnum per nouẽ annos tenuit.*

Simonis pontificis interitus.

Hircani gesta.

Primus Rex Aristobulus.

Alexãder pontificiã regiamq; potestaté adeptus est.

Vxoris prudétia.

Post

Post huius obitum, fœda inter fratres de regno certamina. Ac primùm Hyrcanus imperium obtinebat: mox ab Aristobulo fratre pulsus, confugit ad Pompeium: qui tum Mitridatico bello confecto, pacatáque Armenia & Ponto, victor omnium gentium, quas adierat, vltrorsum pergere, & vicina quæque Romano Imperio adiungere cupiens, causas belli & materiam incendij quærebat. Igitur Hyrcanum libens excepit, ductuq; eius Iudæos aggreditur: vrbe capta, atque arce, templo pepercit: Aristobulum victum Romam mittit, Hyrcano ius pontificatus restituit: impositoq; Iudæis stipẽdio, procuratorem eis Antipatrum quendam Ascalonitem præposuit. Hyrcanus quatuor & triginta annos rerum potitus, dum aduersum Parthos bella gerit, capitur. Tum Herodes alienigena, Antipatri Ascolonitæ filius, regnum

Hyrcani ad Pompeium refugium.

Pompei in templũ pietas.

Herodes à Romanis Impe-

regnum Iudææ à Senatu & populo Romano petijt, accepitq́. Hunc primum Iudæi externum regem cœperunt habere. Etenim iam aduentante Christo necesse erat, secundum vaticinia prophetarum, suis eos ducib. priuari, ne quid vltra Christum expectarent.

rium cno sequitur.

Sub illo natus est Christus.

Sub hoc Herode, anno imperij eius tertio & XXX. Christus natus est, Sabino & Rufino consulib. VIII. Kalend. Ianuarias. Verùm hæc quæ Euangelijs ac deinceps Apostolorum actibus continentur, attingere non ausus, ne quid forma præcisi operis, rerum dignitatibus diminueret, reliqua exequar. Herodes post natiuitatem Domini regnauit annos IIII. Nam omne imperij eius tempus, VII. & XXX. anni fuerunt. Post quem Archelaus tetrarcha annis IX. Herodes. ann. XX. & IIII. Hoc regnante, anno regni octauo

Cur Euãgelijs & actib. apostolicis contenta attingere non ausus sit.

Hic incipit historia noui testamẽti.

& de-

Sub isto crucifix⁹ est Christus.

& decimo, DOMINVS crucifixus est, Fusio Gemino & Rebellio Gemino consulibus. A quo tempore vsque in Stiliconem consulē, sunt anni CCCLXXII.

Lucas acta Apostolorū edidit.

Paul⁹ Romā deductus est.

Apostolorum actus Lucas edidit, vsque in tempus quo Paulus Romam deductus est. Nerone imperante: qui non dicam regum, sed omnium hominum, & vel immanium bestiarum sordidißimus, dignus extitit, qui persecutionem in Christianos primus inciperet: nescio an & postremus explerit. siquidem opinione multorum receptum sit, ipsum Antichristum venturum. huius vitia, vt plenius exponerem, res admonebat, nisi non esset huius operis tam vasta ingredi: id tantum annotasse contētus sum, hūc per omnia fœdißima & crudelißima eò proceßisse, vt matrem interficeret: pòst etiam Pythagoræ cuidam, in modum solemnium coniugiorum

Nero crudelissim⁹.

Impudentissimum.

rum

rum nuberet, inditumq́; Imperatori flãmeum, dos & genialis thorus et faces nuptiales: cuncta deniq́; quæ vel in fœminis non sine verecundia conspiciuntur, spectata. Reliqua verò eius, incertum pigeat an pudeat magis disserere. Hic primus Christianum nomen tollere aggressus est: quippe semper inimica virtutibus vitia sunt, & optimi quique ab improbis quasi exprobrantes aspiciuntur. Namq́; eo tempore diuina apud vrbem religio inualuerat, Petro ibi episcopatum gerente: & Paulo, postea quàm ab iniusto præsulis iudicio Cæsarem appellauerat, Romam deducto: ad quem tum audiendum plures conueniebãt, qui veritate intellecta, virtutibusq́; Apostolorum, quas tum crebrò ediderant, permoti, ad cultum Dei sese conferebant. Etenim tum illustris illa aduersus Simonem, Petri ac Pauli congres-

factum illius.

Impium Neronis studiũ in Christianos.

B. Petrus Romę episcopatum gerit.

B. Paulus Romã deductus.

Simonis aduersum B. Petrum

& Pauli congressio.

sio fuit. Qui cum magicis artibus, vt se Deum probaret, duobus suffultus dæmonibus euolasset, orationibus Apostolorum fugatis dæmonibus, delapsus in terram, populo inspectante disruptus est. Interea abundante iam Christianorum multitudine, accidit vt Roma incẽdio conflagraret, Nerone apud Antium constituto. Sed opinio omnium inuidiam incendij in Principem retorquebat, credebaturq́; Imperator gloriam innouandæ vrbis quæsisse. Neque vlla re Nero efficiebat, quin ab eo iussum incendium putaretur. Igitur vertit inuidiam in Christianos, actæq́; in innoxios crudelissimæ quæstiones: quin & nouæ mortes excogitatæ, vt ferarum tergis contecti, laniatu canũ interirent. Multi crucibus affixi, aut flamma vsti. Plerique in id reseruati, vt cum defecisset dies, in vsum nocturni luminis vrerẽtur. Hoc initio

Imperator incendij auctor creditus.

Odiũ in Christianos deriuat.

Diuersa tormenta Christia-

tio

tio in Christianos sæuiri cœptum. Pòst e- nis adiun
tiam datis legibus religio vetabatur: pa- cta.
lamq́; edictis propositis, Christianum esse Supplicia
non licebat. Tum Paulus ac Petrus capitis B. Petri &
damnati: quorum vni ceruix gladio de- Pauli.
secta, Petrus in crucem sublatus est. Dum
hæc Romæ geruntur, Iudæi, præsidis sui
Festi Flori iniurias non ferentes, rebella-
re cœperūt. Aduersus eos Vespasianus pro Vespasia-
consulari imperio à Nerone missus, multis ni in Iu-
grauibusq́; prælijs deuictos, coëgit intra dæos ex-
muros Hierosolymæ confugere. Interim peditio.
verò iam etiam sibi pro conscientia scele-
rum inuisus, humanis rebus eximitur: in-
certum an ipse sibi mortem consciuerit.
Certè corpus illius interemptū. Vnde cre-
ditur, etiam si se gladio ipse transfixerit,
curato vulnere eius seruatus: secundum
illud quod de eo scriptum est, Vt plaga Insolens
mortis eius curata est, sub seculi fine mit- genus

 tendus,

mortis Neronis. Fides qualis in regnando. Vespasianus Imperator declaratus à suis. Titus in obsidione relinquitur. Vespasianus a Romanis humanissime suscipitur.

tendus, vt mysterium iniquitatis exerceat. Igitur post excessum Neronis, Galba imperium rapuit: mox Ottho, Galba interfecto, occupauit. Tunc Vitellius in Gallias, fretus exercitibus quibus praeerat, vrbem ingressus, Othone interfecto, summam rerum vsurpauit: quæ posteaquam ad Vespasianum delata, licet malo exemplo, bono tamen affectu Reip. ab improbis vindicandæ, cum Hierosolymam obsideret, sumit imperium: & vt mos est, diademate capiti imposito ab exercitu Imperator consalutatus, Titum filiũ Cæsarem facit. eidem pars copiarum, & obsidendæ Hierosolymæ negotium datum. Vespasianus Romam profectus summo fauore senatus & populi receptus, cum se Vitellius interfecisset, imperium confirmauit. Interea Iudæi obsidione clausi, quia nulla neq; pacis neq; deditionis copia

pia dabatur, ad extremum fame interi-bant, paßimq; viæ oppleri cadaueribus cœpere, victo iam officio humandi: quin omnia nefanda insuper ausi, ne humanis quidem corporibus pepercerunt, nisi quæ eiusmodi alimentis tabes præripuerat. Igitur defeßis defensoribus irrupêre Romani. Actum fortè in diem Paschæ omnes ex agris aliisq; Iudææ oppidis multitudo cõuenerat: nimirum ita Deo placitum, vt eo tempore, quo Dominum cruci affixerat, gẽs impia internecioni daretur. Pharisæi aliquantisper pro templo acerrimè restiterunt: donec obstinatis ad mortem animis, vltro se subiectis ignibus intulerunt. Numerus peremptorum ad vndecies centena millia refertur: capta verò C. millia, ac venundata. Fertur Titus adhibito consilio prius deliberasse, an templum tanti operis euerteret. Etenim non-

Vitellij mors violenta.

Fame oppresi Iudæi quid non sint ausi.

Quo tempore crucifixus Christus sunt eo afflicti Iudæi.

Pharisæorum obstinatio & mors.

Numerus interemptorũ & captiuorum.

nullis videbatur, ædem sacratam, vltra omnia mortalia illustrem, non debere deleri: quæ seruata modestiæ Romanæ testimonium, diruta perennem crudelitatis notam præberet. At contrà alij, & Titus ipse, euertendum templum inprimis censebant, quo plenius Iudæorum & Christianorum religio tolleretur. Quippe has religiones, licet contrarias sibi, iisdem tamen auctoribus profectas. Christianos ex Iudæis extitisse: radice sublata, stirpem facilè perituram. Ita Dei nutu, accensis omnium animis, templum dirutũ, abhinc annos trecentos triginta & vnum. At q; hæc vltima templi euersio, & postrema Iudæorum captiuitas, qua extorres patria, per orbem terrarum dispersi cernuntur: quotidie mundo testimonio sunt, non ob aliud eos, quàm ob illatas Christo impias manus, fuisse punitos. nam sæpe aliàs cum

Studia in deliberãdo contraria.

Prima persecutio sub Tito.

Diruitur templũ vt memoria Christianorum pereat.

Nouissima Iudæorum captiuitas.

cum propter peccata captiuitatibus traderentur, nunquam tamen vltra septuaginta annos seruitutis pœnam pependerunt. Interiecto Dei de tempore, Domitianus, Vespasiani filius, persecutus est Christianos. Quo tempore Ioannem Apostolum atque Euangelistam, in Pathmum insulam relegauit: vbi ille arcanis sibi mysterijs reuelatis, librum sacræ Apocalypsis (qui quidem à plerisq; aut stultè aut impiè non recipitur) conscriptum edidit. Non multo deinde interuallo, tertia persecutio per Traianum fuit. qui cum tormentis & quæstionibus nihil in Christianis morte aut pœna dignum reperisset, sæuiri in eos vltra vetuit. Sub HADRIANO *deinde Iudæi rebellare voluerunt, Syriam ac Palæstinam diripere conati: missóque exercitu*

Quãdiu pro peccatis puniti sint.

Secunda p̄secutio sub Domitiano.

Domitian⁹ Vespasiani filius Christianis infensus.

B. Ioãnes ab illo in pathmum insulã relegatur.

Apoc. vbi scripta.

Tertia p̄secutio sub Traiano.

Ab Adriano rebelles Iudæi concutiuntur.

ſubacti ſunt. Qua tempeſtate Adrianus exiſtimans ſe Chriſtianam fidem, loci iniuria perempturum, & in templo ac loco Dominicæ paßionis dæmonum ſimulacra conſtituit. Et quia Chriſtiani ex Iudæis potißimum putabătur (namq; tum Hieroſolymæ non niſi ex circunciſione habebat Eccleſia ſacerdotem) militum cohortem cuſtodias in perpetuum agitare iuſſit, quæ Iudæos omnes Hieroſolymæ aditu arceret. Quod quidem Chriſtianæ fidei proficiebat: quia tum penè omnes Chriſtum Deum, ſub legis obſeruatione credebant. Nimirum id Domino ordinante diſpoſitum, vt legis ſeruitus à libertate fidei atq; Eccleſiæ tolleretur. Ita tum primùm Marcus ex gentibus, apud Hieroſolymam epiſcopus fuit. Quarta ſub Adriano perſecutio numeratur, quam tamen poſtea exerceri prohibuit: iniuſtum eſſe pronun-

Chriſtiani res Iudæi putabantur.

Malũ conſiliũ in bonum conuertit Deus.

Marcus ex gentib. primus Hieroſolymorum epiſcopus

pronuncians, vt quisquam sine crimine reus constitueretur. Post Adrianum Antonino Pio imperante pax Ecclesiis fuit. Sub Aurelio deinde Antonini filio, persecutio quinta agitata. Ac tum primum intra Gallias martyria visa, serius trãsalpes Dei religione suscepta. Sexta deinde, Seuero imperante, Christianorum vexatio fuit. Quo tempore Leonidas, Origenis pater, sacrum in martyrio sanguinem fudit. Interiectis deinde annis VIII. & XXX. pax Christianis fuit: nisi quòd medio tempore, Maximinus nonnullarum Ecclesiarum clericos vexauit. Mox Decio imperante, iam tum septima persecutione sæuitum in Christianos. Inde Valerianus octauus sanctorum hostis fuit. Post eum, interiectis annis ferè quinquaginta, Diocletiano & Maximiano imperantibus, acerbissima persecutio exorta, qua

Quarta persecutio sub Adriano.
Antonini pij in ecclesiam pietas.
Quinta pſecutio sub filio.
In Gallia martyria.
Sexta persecutio sub Seuero.
Leonidæ Originis patris martyrium.
Maximianus vexat Ecclesiã.

Septima persecutio. Octaua persecutio.

per X. continuos annos plebem Dei depopulata est: qua tempestate omnis ferè sacro martyrum cruore orbis infectus est: quippe certatim gloriosa in certamina ruebatur, multoq́ auidius tum martyria gloriosis mortib. quærebātur, quàm nunc Episcopatus prauis ambitionibus appetuntur. Nullis vnquam magis bellis mundus exhaustus est: neq́ maiore vnquam triumpho vicimus, quàm cum decem annorum stragibus vinci non potuimus. Extant etiam mandatæ literis præclaræ eius temporis martyrum passiones: quas cōnectendas non putaui, ne modum operis excederem. Sed finis persecutionis illius fuit, abhinc annos IX. & LXXX. à quo tempore Christiani imperatores esse cœperunt. Namque tum CONSTANTINVS rerum potiebatur, qui primus omnium Romanorum principum Christianus

Nota Christiane.

Tēpus opportunū exaltationis Ecclesiæ.

nus

nus fuit. Sanctum LICINIVS, quia aduersum CONSTANTINVM de Imperio certauit, milites suos literare praeceperat: abnuentes, militia reijciebat. Sed id inter persecutiones non computatur: adeò res leuioris negotij fuit, quàm vt ad Ecclesiarum vulnera perueniret. Exinde tranquillis rebus pace perfruimur: neque vlterius persecutionem fore credimus, nisi eam quam sub fine iam seculi Antichristus exercebit. Etenim sacris vocibus, decem plagis mundum afficiendum, pronunciatum est: ita cum iam IX. fuerint, quæ superest, vltima erit. Hoc temporum tractu mirum est quantum inualuerit religio Christiana. Tum siquidem Hierosolyma horrens ruinis, frequentissimis ac magnificentissimis Ecclesiis est adornata. Námque Helena, mater principis CONstantini, quæ

Decima persecutio expectatur.

Deserta Hierosolyma restauratur.

Helenę matris.

Augusta

Constantini egregia facta pro Christianis.

Augusta cum filio corregnabat, cum Hierosolymam agnoscere concupisceret, reperta ibi idola ac templa protriuit: mox vsa regni viribus, basilicam in loco Dominicæ paßionis & resurrectionis & ascensionis constituit. Illud mirum, quòd locus ille, in quo postremùm institerant diuina vestigia, cum in cœlum Dominus nube sublatus est continuari pauimento cum reliqua stratorum parte non potuit. Siquidē quæcunq; applicabantur, insolens humana suscipere terra respueret, excußis in ora apponentium sæpe marmoribus. quinetiam calcati Deo pulueris adeò perenne documentum est, vt vestigia impressa cernantur. Et cum quotidie confluentium fides certatim Domino calcata diripiat, damnum tamen arena non sentiat: & eadem adhuc sui speciem, velut impreßis signata vestigijs, terra custodit. Eiusdem

Miraculũ certißimum.

Pedum Christi vestigia.

Arena licet capta non minuitur.

regina

reginæ beneficio crux Domini tum reperta: quæ neq; in principio obsistentibus Iudæis potuerat consecrari, & postea dirutæ ciuitatis oppressa ruderibus, non nisi tam fideliter requirenti meruit ostendi. Igitur Helena primùm de loco passionis certior facta, admota militari manu, atque omnium prouincialiũ multitudine in studia reginæ certantium, effodit terram, & contigua quæque ac vastissima ruinarum purgari iubet: mox precium fidei & laboris tres pariter cruces, sic vt olim Domino ac latronibus duobus fixæ fuerant, reperiuntur. Hic verò maior dignoscendi patibuli, in quo Dominus pependerat, difficultas omnium animos mentesq; turbauerat, ne errorem mortalium forsitan pro cruce Domini latronis patibulum consecrarent. Capiunt deinde cõsilium, vt aliquem recens mortuum crucibus admouerent.

Sãctę crucis inuentio.

Tres cruces comperiũtur.

rent. Nec mora, quasi Dei nutu funeris extinctu solennibus exequijs deferebatur, concursúque omnium feretro corpus eripitur. Duabus prius frustra crucibus admotis, vbi Christi patibulo attactum est, dictu mirabile, trepidantibus cunctis, funus excussum, & inter spectatores suos adstitit: Crux reperta, dignoq; ambitu consecrata.

Mod⁹ discernẽdæ crucis Domini.

His per Helenam gestis, principe Christiano libertatem atque exemplum fidei mundus acceperat: sed longè atrocius periculum cunctis Ecclesiis illa pace generatum. namque tum hæresis Arrij proruperat, totumq; orbem inuecto errore turbauerat. Etenim duobus Arrijs, acerrimis perfidiæ huius auctoribus, Imperator etiam deprauatur: dumq; sibi religionis officium videtur implere, vim persecutionis exercuit: actiq; in exilium Episcopi, saeui-

Initium Arrianæ hæresis.

Imperator deprauatur hæresi Arriana.

sæuitum in clericos, animaduersum in laicos, qui se ab Arrianorum communione secreuerant. Quæ autem Arriani prædicabant, erant huiuscemodi: patrem Domini instituendi orbis caussa genuisse filium: eo pro potestate sui ex nihilo, in substantiam nouam atque alteram, factum Dominum nouum, alterumq́; : fuisse autem tempus, quo filius non fuisset. Igitur huius mali caussa Synodus apud Nicæam ex toto orbe contrahitur. CCC. siquidem & duo de viginti Episcopis congregatis, fides plena conscribitur: hæresis Arriana damnatur, Imperator decretum Episcopale complectitur. A Rriani nihil contra sanam fidem retractare ausi, quoque tanquam acquiescentes, nec aliud sentientes, Ecclesiis miscuerunt: manebat tamen in pectoribus eorum insitum, in catholicos viros odium: & aduer-

Persecutio Christianorũ.

Articuli Arrianorum.

Nicena Synodus.

Imperator, scit culpam.

Dolus malus cõtra catholicos Arrianorum.

aduersus quos de fide disceptare non poterant, eos subornatis accusatoribus, fictisq́ criminibus appetebant. Itaque primum Athanasium Alexandriæ episcopū, iurisconsultum, qui apud Nicænam synodum Diaconus adfuerat, aggrediuntur, absentemq́ condemnant. Etenim ad crimina, quæ falsi testes congesserant, aggregabant, quòd Marcellum atque Photinum, hæreticos sacerdotes, Synodi iudicio condemnatos, prauo studio recepisset. Sed de Photino dubium non erat, meritò fuisse damnatum: in Marcello nihil tum damnatione dignum repertum videbatur, maximeq́ ei studium partium innocentium accesserat, quòd eosdem illos iudices, à quibus fuerat condemnatus, hæreticos esse nemo dubitabat. Cæterùm Arriani non hos potius, quàm Athanasiū, remouere cupiebat. Itaq́ Imperatorem

Cōtra Athanasiū odiū explicatum.

Testes falsi. Vana suspicio.

Importuna postulatio Arrianorū.

eò vsque compellunt, vt Athanasius exulatum ad Gallias mitteretur. Mox in Aegypto octuaginta episcopi congregati, Athanasium iniustè condemnatum esse pronunciant. Rex ad Constantinum refertur. iubet ex toto orbe apud Sardycam episcopos congregari: atque omne iudicium, quo Athanasius damnatus fuerat, retractari. Inter hæc Constantinus moritur: Synodus congregata iam Constantino Imperatore, Athanasium absoluit: Marcellus quoque episcopatui redditur. Nam de Photino episcopo Sirmiensi non est rescissa sententia, quia etiam nostrorum iudicio hæreticus probabatur. Et tamen hoc ipsum Marcellum grauabat, quia Photinus auditor eius fuisse in adolescentia videbatur. Veruntamen ad Athanasij absolutionem etiam illud accesserat, quod Vrsatius & Valens, principes

Congregatio pro innocētia Athanasij.

Constātini pro Athanasio prudēs factum.

Mors Cōstantini.

Absoluitur Athanasius.

Arrianorum, cum post Synodum Sardicensem viderentur à communione secreti, coram positi, à Iulio Romanæ vrbis Episcopo veniam poposcerunt, quòd innoxium condemnassent: meritóque eum sententia cõcilij Sardicensis absolutum professi sunt. Interiecto deinde tempore Athanasius, cum Marcellum parum sanæ fidei esse penitus comperisset, à communione suspendit. habuitque ille hanc verecundiam, vt tanti viri iudicio notatus, sponte concederet. Caeterùm antea innocens, postea deprauatus, videri poterat iamtum nocens fuisse, cum de eo fuerat iudicatum. Nacti ergo Arriani istiusmodi occasionem, conspirant penitus Sardicensis Synodi decreta subuertere. Etenim eis color quidam suppetere videbatur, quòd tam iniustè fuisset pro Athanasio iudicatum, quàm Marcellus fue-

Veniã postulatur ob dãnatam innocentiam Athanasij

Marcellus ab Athanasio notatur.

Arriani decreta Sinodi subuertunt.

fuerat absolutus, qui nunc etiam Athanasij iudicio hæreticus esse probaretur. Namque Marcellus Sabellianæ hæresis assertor extiterat: Photinus verò nouam hæresim iam ante protulerat, à Sabellio quidem in vnione dissentiens, sed initium Christi ex Maria prædicabat. Igitur Arriani astuto consilio miscent innoxium criminosis, damnationémque Photini & Marcelli & Athanasij eadem sententia comprehendunt: illud nimirum apud Imperatorem animos præstruentes, vt non putarentur de Athanasio perperam iudicasse, qui de Marcello atque Photino vera sensissent. Veruntamen ea tempestate Arriani perfidiam suam occultabant, non ausi palàm erroris sui dogmata prædicare, catholicos se gerebant, nihil sibi prius agendum rati, quam vt Athanasium Ecclesiæ

Causæ seditionis.

Marcellus Sabellianę hæresis asser tor.

Fraus hæreticorũ.

Pannoniarum Episcopi, multique Orientalium, ac tota Asia in perfidia eorum coniurauerant. Sed principes mali istius habebantur, à Singiduno Vrsatius, Valens à Mursia ab Heraclia Theodorus, Stephanus Antiochenus, Acatius à Cæsaria, Menophanes Epheso, Georgius Laodicea, Narcissus à Neapoli. Hi ita Palatium occupauerant, vt nihil sine eorum nutu ageret Imperator: obnoxius quidem omnibus, sed præcipuè Valenti deditus. Nam eo tempore quo apud Morsam contra Magnentium armis certatum, Constantinus descendere in conspectatum pugnæ non ausus, in basilica martyrum extra oppidum sita, Valente tum eius loci Episcopo in solatium assumpto, diuersatus est. Cæterùm Valens callidè per suos disposuerat, vt quis prælij fuisset euentus, primus cognosceret: vel Constantinus diffidit de viribus. Futuris casibus pspicitur

gratiam regis captans, si prior bonum nuncium detulisset: vel vitæ consulens, ante capturus fugiendi spacium, si quid contrà accidisset. Itaq; paucis, qui circa regem erant, metu trepidis, Imperatore anxio, primus nũciat hostes fugere. Cum ille iudicem ipsum intromitti posceret, Valens vt reuerentiam sui adderet, angelum sibi fuisse nuncium respondit. Facilis ad credendum Imperator, palàm posteà dicere est solitus, se Valentis meritis, non virtute exercitus vicisse. Ab hoc initio illecti principis, extulere animos Arriani, potestate regis vsuri, vbi authoritate sua parum valuissent. Igitur cum sententiam eorum, quam de Athanasio dederant, nostri non reciperent, edictum ab Imperatore proponitur, vt qui in damnationem Athanasij non subscriberent, in exilium pellerentur. Cæterùm à nostris tum

Vide cõmenta.

Arriani blãdicijs regẽ pelliciunt.

Imperatoris temerariũ mãdatum.

apud

apud Arelatem ac Buteras oppida Galliarum, Episcoporum concilia fuêre. Petebatur, vt priusquàm in Athanasium subscribere cogerentur, de fide potius disceptarent: nec tum demum de re cognoscendum, cum de persona iudicium constitisset. Sed Valens, socijq; eius, prius Athanasij damnationem extorquere cupiebant, de fide certare non ausi. Ab hoc partium conflictu agitur in exilium Paulinus. Interea Mediolanum conuenitur, vbi tum aderat Imperator, eadem illa contentio nihil inuicem relaxabat. Tum Eusebius Vercellensiũ, & Lucifer, à Carnalis Sardiniæ Episcopis relegati. Cæterùm Dionysius Mediolanensium sacerdos, in Athanasij damnationem se consentire subscripsit, dummodo de fide inter Episcopos quæreretur. Sed Valens & Vrsatius, cæteriq;, metu plebis, quæ Catho-

Ordo in iudicijs criminalibus tenédus.

Paulini exilium.

Perfidia ob religionem.

Valẽtis & Vrsatij malignitas.

Impostura eorundem emittendis literis.

Literę improbatur. Dionysi⁹ ab vrbe pellitur. Exilia episcoporũ.

licam fidem egregio studio conseruabat, non ausi piacula profiteri, intra Palatium congregantur. Illinc Epistolam sub Imperatoris nomine emittunt, omni prauitate refertant: eò nimirum consilio, vt si ea æquis auribus populus recepisset, publica authoritate cupita proferrent. Sin aliter fuisset excepta, omnis inuidia esset in Rege, & ipsa venialis: quia etiam tum cathecumenus, sacramentum fidei meritò videretur potuisse nescire. Igitur lectam in Ecclesia Epistolam, populus auersatur. Dionysius, quia non esset assensus, vrbe pellitur: statimque eius in locum Episcopus subrogatur. Liberius quoque vrbis Romæ, & Hilarius Pictauorum Episcopus, dantur exilio. Rhodanum quoque, & Dosanum antistitem (qui natura lenior, non tam suis viribus, quàm Hilarij societate non cesserat.) Arrianis

ea-

eadem conditio implucuit: cum tamen homines parati essent Athanasium à communione suspendere, modò vt de fide inter Episcopos quæretur. Sed Arrianis optimum visum, præstantissimos viros à certamine submouere. Ita pulsi in exilium, quos suprà memorauimus, abhinc annos quinque & quadraginta, Arbitione & Lolliano consulibus. Sed Liberius paulo pòst vrbi redditur, ob seditiones Romanas. Cæterùm exules satis constat totius orbis studijs celebratos, pecuniásque eis in sumptum affatim congestas, legationibus quoque eos plebis Catholicæ ex omnibus ferè prouincijs frequentatos. Interea Arriani non occultè, vt anteà, sed palàm ac publicè hæresis piacula prædicabant: quinetiam Synodum Nicænam pro se interpretantes, quam vnius literæ adiectione corruperant, caliginem quan-

Arriani fortissimos submouent.

Liberius reuocatur. Communibus Christianorū impensis in exilio fouentur episcopi.

dam iniecerāt veritati. Nā vbi ὁμοούσιον erat scriptū, quod vnius est substantiæ: illi ὁμοιούσιον, quod est similis substantiæ, scriptum esse dicebant: concedentes similitudinem, dum adimerent vnitatem: quia multum ab vnitate similitudo distaret. vt, verbigratia, pictura humani corporis esset homini similis, nec tamen haberet hominis veritatem. Sed quidam ex his vltra processerant, Anomœousiam, id est, dißimilem substantiam confirmantes. Eóque his certaminibus processum, vt istiusmodi piaculis orbis terrarum implicaretur. nam Italiam, Illyricum, atque Orientem Valens & Vrsatius, cæterique quorum nomina edidimus, infecerunt. Gallias nostras Saturninus Arelatensium episcopus, homo impotens & factiosus, premebat. Osium quoquo ab Hispania in eandem perfidiam conceßisse, opi-

Insidiantur Arriani Christianis mille modis.

Rabies hęreticorum.

Authores seminatu hæresis.

Impotentia Osij in senectute

opinio fuit: quod eo mirum atque incredibile videtur, quia omni ferè ætatis suæ tempore constantissimus nostrarum partium, & Nicena Synodus authore illo confecta habebatur: nisi fatiscente æuo (etenim maior centenario fuit, vt sanctus Hilarius in epistolis refert) delirauerit. quibus rebus perturbato orbe terrarum, & morbo quodam Ecclesijs languentibus, segnior quidem, sed non minus grauis cura Principem exercebat: quòd licet Arriani, quibus fauebat, superiores viderentur, necdum tamen de fide inter Episcopos conueniret. Igitur apud Ariminum, vrbem Italiæ Synodum congregari iubet, idque Tauro præfectò imperat, vt collectos in vnum non antè dimitteret, quàm in vnam fidem consentirent: promisso eidem Consulatu, si rem effectui tradidisset. Ita missis per Illyricum, Italiam, Aphri-

B. Hilari⁹ mobilitatis Osij declaratur.

Languentis ecclesiæ causa.

Imperator Arrianis fauẽs factiosus: Ariminium synodus.

Africam, Hispanias, Galliásque magistris officialibus, acciti numeratiuè quadringenti & aliquanto amplius Occidentales Episcopi, Ariminum conuenere: quibus omnibus annonas & cellaria dare Imperator præceperat: sed id nostris, id est, Aquitanis, Gallis, ac Britannis, indecens visum, repudiatis fiscalibus, proprijs sumptibus viuere maluerunt. Tres tantum ex Britannia, inopia proprij, publico vsi sunt, cum oblatam à cæteris collationem respuissent: sanctius putantes fiscum grauare, quàm singulos. Hoc ego Gauidium Episcopum nostrum, quasi obtrectantem referre solitum audiui: sed longè aliter senserim: laudique attribuo Episcopis, tam pauperes fuisse, vt nihil proprium haberent, neque ab alijs potius quàm fisco sumerent, vbi neminem grauabant; ita in vtriusque egregium exemplum.

Imperator ciborũ apparatum corrumpere tentat.

Consiliũ Imperatoris olfaciunt multi.

Tres episcopi ab alijs dissentiunt.

De

De reliquis nihil memoria dignum traditur. Sed redeo ad ordinem. Posteaquam omneis, vt suprà dictum, in vnum collecti sunt, fit partium secessio. Ecclesiam nostri obtinent, Arriani Edentum de industria vacantem, orationis loco capiunt: sed hi non amplius quàm octoginta. Reliqui nostrarum partium erant. Igitur frequentibus cōcilijs nihil actum, nostris in fide manentibus, illis de perfidia non cedentibus. Ad postremum placuit, decem legatos mitti ad Imperatorem, vt quæ essent partium fides & sententia cognosceret, sciretque pacem cum hæreticis esse non posse. Idem Arriani faciunt, mittūtque numero pari legatos, qui aduersum nostros coram Imperatore confligerent. sed ex parte nostrorū leguntur homines adolescentes, parum docti, & parum cauti ab Arrianis autem missi, senes, callidi, & in-

Catholici separātur ab Arrianis.

Non conueniūt ad inuicem.

Legati re infecta mittūtur ad Imperatorem.

Filij tenebrarum prudētiores filijs lucis.

Fidele mandatū

cath·li-corum. *& ingenio valentes, veterno perfidiæ imbutæ, qui apud regem facilè superiores extiterunt. Sed nostris mandatum, ne quo modo cum Arrianis communionem inirent, omniáque integra Synodo reseruarent.* Transferri concilium in alium locū iubet Imperator. *Interim in oriente exemplo occidentalium, Imperator iubet cunctos ferè Episcopos apud Seleuciam Isauriæ oppidum congregari. Qua tempestate Hilarius, quartū iam exilij annum in Phrygia agens, inter reliquos episcopos, per vicarium ac præsidē data euectionis copia, adesse compellitur: cū tamen nihil de eo specialiter dānasset Imperator, iudices tantum generalē iußionem sequuti, qua omnes episcopos ad concilium cogere iubebantur, hunc quoq; inter reliquos volētes miscere, vt ego conijcio: Dei nutu ita gestum, vt vir diuinarum rerum instructißimus, cum de fide disceptandum erat, inter-*

B. Hilarius exulās cogitur adesse.

Vocatus non tam volūtate hominū quā Dei.

tereſſet. Is vbi Seleuciam venit, magno cum fauore exceptus, omnium in ſe animos & ſtudia conuerterat, ac primùm quæſitum ab eo, quæ eſſet Gallorum fides: quia tum Arrianis praua de nobis vulgantibus, ſuſpecti ab Orientalibus habebamur, trionymam ſolitarij Dei vnionem ſecundum Sabellium credidiſſe. ſed expoſita fide ſua, iuxta ea quæ Nicææ erant à patribus conſcripta, Occidentalibus perhibuit teſtimonium. Ita abſolutis omnium animis, intra conſcientiam communionis, nec non etiam in ſocietatem receptus, concilióque aſcitus eſt. Agi deinde cœptum: repertiq́; prauæ hæreſis auctores, atq; ab Eccleſiæ corpore auulſi. In eo numero fuere, Georgius ab Alexandria, Acatius, Eudoxius, Vranius, Leontinus, Theodoſius, Euagrius, Theodulus. Sed confecta Synodo, decreta ad Imperatorē lega-

B. Hilarij fides de Trinitate & confeſſio grauis.

legatio, quæ gesta insinuaret. damnati quoq; ad regem profecti, satis freti sociorum viribus, & Principis societate. Interea legatos Ariminensis concilij ex parte nostrorum compellit Imperator, vniri hæreticorum communioni: eisdemq; conscriptam ab improbis fidem tradit, verbis fallentibus inuolutam, quæ Catholicam disciplinam, perfidia latente, loqueretur. Namq; Vsiæ verbum tanquam ambiguum & temerè à patribus vsurpatum, neq; ex authoritate scripturarum profectum, sub specie falsæ rationis abolebat, ne vnius cum patre substãtiæ filius crederetur. Eadem fides similem patri filiũ fatebatur. sed interius aderat fraus parata, vt esset similis, nõ esset æqualis. Ita dimißis legatis, Præfecto mandatum, vt Synodum non antè laxaret, quàm conscriptæ fidei consentire se omnes subscriptionibus profiterentur.

Patres Ariminẽsis concilij numerantur.

Iniquum mandatũ Imperatoris.

Calũnia aperta.

Tirannis vim adfert concilio.

rentur. Ac, si qui pertinacius obsisterent, dummodo is numerus intra quindecim esset, in exilium pellerentur. Sed regreßis legatis, licet vim regiam deprecantibus, negata communio. Enimuerò compertis quæ decreta erant, maior rerum & consiliorum perturbatio: dein paulatim plerique nostrorum, partim imbecillitate ingenij, partim tædio peregrinationis euicti, dedere se aduersarijs, iam post reditum legatorum superioribus: & Ecclesiã nostris inde detrusis obtinentibus: factaq; semel inclinatione animorum, cateruatim in partem alteram concessum: donec ad viginti vsque nostrorum numerus imminutus est. Sed hi quãto pauciores, tanto validiores erant. constantißimusq; inter eos habebatur, noster Fagadius & Seruatio Tungrorum episcopus. hos, quia minis & terriculis non cesserant, Taurus

Legati reuertũtur.

Nostri tędio affecti despõdẽt animum.

Ex paucis duo constãtissimi p fide catholica.

Tauri sti-mulatio

 preci-

Catholici episcopi ex egestate oppressi.

precibus aggreditur, ac lachrymans obtestatur, mitiora vti consulerent.. Clausos intra vnam vrbem episcopos iam septimum mensem agere: iniuria hyemis & inopia confectis, nullam spem reuersionis dari: quis tandem esset finis? sequerentur plurium exemplum, auctoritatem saltem ex numero sumerent. Etenim verò Fœgadius paratum se exilio, atq; ad omne supplicium, in quod deposceretur, profiteri: se ab Arrianis conceptam fidem non recepturum. Ita in hoc certamine aliquot dies tracti, vbi parum ad pacem proficiebant, paulatim & ipse infractior, ad extremum proposita conditione euincitur. Namque Valens & Vrsatius affirmantes, præsentem fidem Catholica ratione conceptam, ab Orientalibus Imperatore auctore prolatam, cum piaculo repudiari, vt quis discordiarum finis foret, si qua orien-

Fægadij infractus animus.

Vincitur tandem.

Oratio Valentis & Vrsatij fraudulenta.

orientalibus placuisset, occidētalibus displiceret? Postremò si quid minus plenè præsenti fide editum videretur, ipsi adderent, quæ addenda putarent: præbituros se, in his quæ essent adiecta, consensum. Fauorabilis professio pronis omnium animis excepta, nec vltra nostri repugnare ausi, iam quoquo modo finem rebus imponere cupientes. Dein conceptæ à Fægadio & Seruatione professiones, edi cœpere: in quis primùm damnatur Arrius, totáque eius perfidia: cæterùm non etiam patri æqualis, & sine initio, sine tempore DEI filius pronunciatur. Tum Valens tanquam nostros adiuuans, subiecit sententiam, cui inerat occultus dolus: filium Dei non esse creaturam sicut cæteras creaturas. fefellitq; audientes fraus professionis. Etenim his verbis, quibus simi lis esse cæteris creaturis filius negabatur,

Decipiũtur nostri conuentione facta.

Nulla fides hæreticis habenda.

Valentis à nostris nõ obseruata hæresis de filio Dei.

creatura tamen, potior tantum cæteris, pronunciabatur. Ita neutra pars vicisse se penitus, aut victã putare poterat: quia fides ipsa pro Arrianis, professiones verò postea adiectæ pro nostris erant: præter illam quam Valens subiunxerat, quæ tum non intellecta, serò demum animaduersa est. Hoc verò modo concilium dimissum, bono initio, fœdo exitu est consummatũ.

Serò consulitur extirpandis hæresib⁹.

Igitur Arriani rebus nimium prosperè & secundum vota fluentibus, Constantinopolim ad Imperatorem cõcurrunt: ibi repertos Sileucienſis Synodi legatos, vi regia compellunt, exemplo Occidẽtalium, prauam illam fidem recipere. Pleriq; abnuentes iniuriosa custodia ac fame vexati, captiuã conscientiam dedere. Multi constantius retinentes, adempto Episcopatu in exilium detrusi, atq; in eorum locum alij dati. Ita optimis sacerdotibus

Arrianorũ ad Imperatorẽ recursus.

Exemplo occidentalis ecclesiæ alij obedire coguntur Arrianis.

aut

aut metu territis, aut exilio deductis, per fidiæ paucorum cuncti concesserant. Aderat ibi tum Hilarius, à Seleucia legatos secutus, nullis certis de se mandatis operiens Imperatoris voluntatem, si forsitan redire ad exilium iuberetur. Is vbi extremum fidei periculum animaduertit, Occidentalibus deceptis, orientales per scelus vinci: tribus libellis publicè datis audientiam regis poposcit, vt de fide coram aduersarijs disceptaret. Id verò Arriani maximopere abnuerè. Postremò quasi discordiæ seminarium et perturbator Orientis, redire ad Gallias iubetur, absq; exilij indulgentia. Verùm vbi permensus est orbem penè terrarum, malo perfidiæ infectum, dubius animi, & magna curarum mole æstuans, cum plerisq; videretur non ineundam cum his communionem, qui Ariminensem Synodum recepis-

B. Hilarij magnitudo.

Tres libelli B Hilarij pro fide.

Vt seditiosus relegatur rursum.

cepissent, optimum factu arbitratus, reuocare cunctos ad emendationem & pœnitentiam frequentibus intra Gallias cōciliјs, atque omnibus ferè epistolis de errore profitentibus, apud Ariminum gesta condemnant, & in statum pristinum Ecclesiarum fidem reformant. Resistebat sanis consiliјs, Saturninus Arelatensium episcopus, vir sanè pessimus, & ingenio malo, prauoq́ꝫ. Verùm etiam præter hæresis infamiam, multis atqꝫ infandis criminibus conuictus, Ecclesia eiectus est. Ita partium vires amisso duce infracta. Paternus etiam à Petrocoris æquè vecors, nec detrectans perfidiam profiteri, sacerdotio pulsus, cæteris venia data. Illud apud omnes constitit, vnius Hilariј beneficio Gallias nostras piaculo hæresis liberatas. Cæterùm Lucifer tum Antiochiæ longè diuersa sententia fuit. Nam in tantum

B. Hilariј diuinum cōsilium.

Saturninus vitiјs omnibus coinquinatus.

Gallia à B. Hilario hæresibus liberatur.

Lucifer

tum eos qui Arimini fuerant condemnauit, vt se etiam ab eorum communione secreuerit, qui eos sub satisfactione vel pœnitentia recepissent. Id rectè, an perperam constituerit, dicere non ausim. Paulinus & Rhodianius in Phrygia defuncti. Hilarius sexto anno postquam redierat, in patria obijt.

Antiochię sententiã tulit grauissimã contra fautores Arriminensis concilij.

B. Hilarij obitus.

Sequuntur tempora ætatis nostræ grauia & periculosa, quibus non vsitato malo pollutæ Ecclesiæ, & perturbata omnia. Namque cum primùm illa Gnosticorum hæresis intra Hispanias deprehensa, superstitio exitiabilis arcanis occultata secretis. Origo istius mali, oriens ab Aegyptijs. Sed quib. ibi initijs coaluerit, haud facilè est disserere. Primus eam intra Hispanias Marcus intulit, Aegypto profectus, Memphis ortus. huius auditores fuere, Agape quædam non ignobilis mulier,

Perturbationis ecclesiasticę causa hæresis Gnosticorum.

Author hæresis.

& rhetor Helpidius. Ab his Priscillianus est institutus, familia nobilis, prædiues opibus, acer, inquies, facundus, multa lectione eruditus, differendi ac disputandi promptissimus, Fœlix profectò, si non prauo studio corrupisset optimum ingenium, prorsus multa in eo animi & corporis bona cerneres. vigilare multum, famem ac sitim ferre poterat, habendi minimè cupidus, vtendi parcissimus. Sed idem vanissimus, & plus iusto inflatior profanarum rerum scientia: quin & magicas artes ab adolescentia eum exercuisse creditum est. Is vbi doctrinã exitiabilem aggressus est, multos nobilium, pluresq; populares authoritate persuadendi, & arte blandiendi allicuit in societatem. Ad hoc mulieres nouarũ rerum cupidæ, fluxa fide, & ad omnia curioso ingenio, cateruatim ad eum confluebant. Quippe humi-

Priscillianus dotibus Dei abutitur.

Studia cõuertit omnia in exitium ecclesiæ.

humilitatis speciem ore et habitu prætendens, honorem sui & reuerentiam cunctis iniecerat. Iamq; paulatim perfidiæ istius tabes, pleraq; Hispaniæ peruaserat: quin & nonnulli Episcoporum deprauati, inter quos Instantius & Saluianus, Priscillianum non solum consensione, sed sub quadam etiam coniuratione susceperant. Quo Adyginus Episcopus Cordubensis ex vicino agens comperto, ad Idatium emeritæ ætatis sacerdotem refert. Is verò sine modo, & vltra quàm oportuit Instantiũ, sociosq; eius lacessens, facem quandam nascenti incendio subdidit: vt exasperauerit malos potius, quàm compresserit. Igitur post multa inter eos, & digna memoratu certamina, apud Cæsar augustam Synodus cõgregatur: cui tum etiam Aquitani Episcopi interfuere. Verùm hæretici committere se iudicio non ausi, in

Hispania hac hæresi infectatur.

Saluiani Episcopi perfidia.

Neminẽ suscipiũt hæretici sine coniuratiõe.

Quod temeritas noceat magis quã prosit.

Synodus Augustana celebratur.

Damnati sunt detrectãtes certamẽ.

absentes tum lata sententia, damnatiq́; Instantius & Saluianus Episcopus, Helpedius & Priscillianus laici. Additum etiam, vt si quis damnatos in communionem recepisset, sciret in se eandem sententiam promendam. Atque id Ithacio Sossubensi Episcopo negocium datum, vt decretum Episcoporum in omnium noticiam deferret, maximeq́; Iginum extra communionem faceret: qui cum primus omnium insectari palàm hæreticos cœpisset, postea turpiter deprauatus, in communionem eos recepisset. Interim Instantius & Saluianus damnati iudicio sacerdotum, Priscillianum etiam laicum, sed principem malorum omnium, vnà secum Cæsar augustana Synodo notatum, ad cõfirmandas vires suas Episcopum in Labilensi oppido constituunt: rati nimirum, si hominem acrem & callidum sacerdo-

Igini perfidia.

Priscillianus hæreticorum dux.

Astutũ hæreticorũ cõsilium.

tali

tali auctoritate armassent, tutiores fore sese. Tum verò Idacius atque Ithacius acrius instare, arbitrantes posse inter initia malum comprimi: sed parum sanis consilijs, seculares iudices adeunt, vt eorum decretis atq; executionibus hæretici vrbibus pellerentur. Igitur post multa & fœda Idacio supplicante, elicitur à Gratiano tum Imperatore rescriptum, quo vniuersi hæretici excedere non Ecclesiis tantum aut vrbibus, sed extra omnes terras propelli iubebantur. Quo comperto, Gnostici diffisi rebus suis, non ausi iudicio certare, sponte cessere, qui Episcopi videbantur: cæteros metus dispersit. At tum Instantius, Saluianus & Priscillianus Romam profecti, vt apud Damasum vrbis ea tempestate Episcopū obiecta purgarent. Sed iter eis præter interiorē Aquitaniam fuit: vbi tum ab imperitis magnificè susce-

Indiscretio hæreticorum apud iudices.

Rescriptū contra hæreticos.

Hæretici errantes prædicationibus infestant catholicos.

*susc**e**pti, sparsere perfidiæ semina. maximeq́ Elusanam plebem, sanè tum bonam & religioni studentem, prauis prædicationibus peruertêre. à Burdigala per Delphinum repulsi, tamen in agro Euchrociæ aliquantisper morati, infecere nonnullos suis erroribus. Inde iter cœptum ingressi, turpi sanè, pudibundoq́ comitatu, cum vxoribus atque alienis etiam fœminis, in quîs erat Euchrocia, ac filia eius Procula: de qua fuit in sermone hominum, Priscilliani stupro grauidã, partum sibi graminibus abegisse. Hi vbi Romam peruenere, Damaso se purgare cupientes, ne in conspectum quidem eius admissi sunt. Regressi Mediolanum, æquè auersantem sibi Ambrosium repererunt. Tum vertêre consilia, vt quia duobus Episcopis, quorum ea tempestate summa authoritas erat, non illuserant, largiendo*

Turpis comitatus hæreticorum.

Excludũtur domo Damasij pontificis hæretici.

B. Ambrosius cõtra hæreticos.

do & ambiendo ab Imperatore cupita extorquerent: ita corrupto Macedonio, cum Magistro officiorum, rescriptum eliciunt, quo calcatis quæ prius decreta erant, restitui Ecclesiis iubebantur. Hoc freti Instantius & Priscillianus, repetiuere Hispanias. Nam Saluianus in vrbe obierat: ac tum sine vllo certamine Ecclesias, quibus præfuerant, recepere. Verum Trachio ad resistendum non animus, sed facultas defuit: quia hæretici corrupto Voluentio proconsule, vires suas confirmauerant. Quinetiam Ithacius, ab his quasi perturbator Ecclesiarum reus postulatus, iussusq; per atrocem executionem deduci, trepidus profugit ad Gallias ibi Gregorium præfectum adijt. Qui compertis quæ gesta erant, rapi ad se turbarum authores iubet, ac de omnibus ad Imperatorem refert; vt hæreticis viam ambiendi

Rescriptũ ab Imperatore obtentum.

Ecclesijs restituuntur heretici.

Violentia hæreticorũ contra catholicos.

biendi praecluderet. Sed id frustra fuit; quia per libidinem & potentiam paucorum, cuncta ibi venalia erant. Igitur haeretici suis artibus grandi pecunia Macedonio data, obtinent, vt Imperiali auctoritate praefecto erepta cognitio, Hispaniarum vicario. * Nam iam proconsulem habere desierant: missiq; à Magistro officiales, qui Ithacium tum in aere veris agentem ad Hispanias retraherent. Quos ille callidè frustratur: ac postea per Pritannium Episcopum defessus illusit. Iam rumor incesserat Clementem Maximum intra Britannias sumpsisse imperium, ac breui in Gallias erupturum. Ita cum Ithacius statuit, licet rebus dubijs noui Imperatoris aduentum expectare: interim sibi nihil agitandum. Igitur vbi Maximus oppidum Treuerorum victor ingressus est; ingerit preces plenas in Priscillia-

Hæretici nō parcunt pecunijs vt male agant.

Vicario Hispaniarum eripitur cognitio de rebus hæreticorum.

Imperatōris mandatum pernitile.

scillianum ac socios eius inuidia atq; criminum. Quibus permotus imperator, datis ad præfectum Galliarum atque ad vicarium Hispaniarum literis, omnes omnino quos labes illa inuoluerat, deduci ad Synodum Burdegalensem iubet. Ita deducti Instantius & Priscillianus: quorum Instantius prior iussus causam dicere, postquam se parum expurgabat, indignus esse episcopatu pronunciatus est. Priscillianus verò, ne ab episcopis audiretur, ad Principem prouocauit. permissumq; id nostrorum inconstantia, quia aut sententiam in refragantem ferre debuerant, aut sibijpsi suspecti habebantur, alijs epistolis audientiam reseruare, non causam Imperatori de tam manifestis criminibus permittere. Ita omnes, quos causa inuoluerat, ad regẽ deducti. Secuti etiam accusatores, Idacius & Ithacius episco-

Sententiã dicere in Synodo Burdegalensi coguntur Instatius & Priscillianus.

Inconstãtia Episcoporũ.

rare, vt sanguine infœliciũ abstineret: satis superq́; sufficere, vt Episcopali sententia hæretici iudicati Ecclesijs pellerẽtur: nouum esse & inauditum nefas, vt caussam Ecclesiæ iudex seculi iudicaret. Deniq; quoad vsq; Martinus Treueris fuit, dilata cognitio est. & mox discessurus, egregia authoritate à Maximo elicuit sponsionem; nihil cruentum in reos constituendũ. Sed posteà Imperator per Magnũ & Rufum Episcopos deprauatus, & à mitiorib. consilijs deflexus, caussam præfecto Emodio permisit, viro acri & seuero. Qui Priscillianũ gemino iudicio auditum, conuictumq́; maleficij, nec diffitentem obscenis se studuisse doctrinis, nocturnos etiam turpiũ fœminarum egisse conuentus, nudumq́; orare solitum, nocẽtem pronunciauit, redegitq́; in custodiã donec ad principem referret. Gestis ad Palatiũ

Eiusdẽ ad Ithacium increpatio.

Aperta confessio Priscilliani de male gestis.

R dela-

Vanũ studium ecclesiasticorum.

episcopi: quorum studium in expugnandis hæreticis non reprehenderem, si non studio vincendi plus quàm oportuit certassent. Ac mea quidem sententia est, mihi tam reos quàm accusatores displicere.

Impudentia Ithacij cum scelere.

Certè Ithacium nihil pensi, nihil sancti habuisse definio. Fuit enim audax, loquax, impudens, sumptuosus, ventri & gulæ plurimum impertiens. Hic stultitiæ eò vsq; processerat, vt omnes etiam sanctos viros, quibus aut studium inerat lectionis, aut propositum erat certare ieiunijs, tanquam Priscilliani socios aut discipulos, in crimen arcesseret. Ausus etiam miser est, ea tempestate Martino Episcopo, viro planè Apostolis conferendo, palàm obiectare hæresis infamiam. Namq; tum Martinus apud Treueros constitutus, non desinebat increpare Ithacium, vt ab accusatione desisteret: Maximum orare,

Martinus Episcop⁹ Apostolis cõfertur.

rare, vt ſanguine infœliciū abſtineret: ſatis ſuperq́ſufficere, vt Epiſcopali ſententia hæretici iudicati Eccleſijs pellerētur: nouum eſſe & inauditum nefas, vt cauſam Eccleſiæ iudex ſeculi iudicaret. Deniq; quoad vſq; Martinus Treueris fuit, dilata cognitio eſt. & mox diſceſſurus, egregia authoritate à Maximo elicuit ſponſionem; nihil cruentum in reos conſtituendū. Sed poſteà Imperator per Magnū & Rufum Epiſcopos deprauatus, & à mitiorib. conſilijs deflexus, cauſſam præfecto Emodio permiſit, viro acri & ſeuero. Qui Priſcillianū gemino iudicio auditum, conuictumq́; maleficij, nec diffitentem obſcenis ſe ſtuduiſſe doctrinis, nocturnos etiam turpiū fœminarum egiſſe conuentus, nudumq́; orare ſolitum, nocētem pronunciauit, redegitq́; in cuſtodiā donec ad principem referret. Geſtis ad Palatiū

Eiuſdē ad Ithacium increpatio.

Aperta confeſsio Priſcilliani de male geſtis.

Imperatoris sententia. *delatis, censuit Imperator, Priscillianum sociósque eius capitis damnari oportere. Caeterùm Ithacius videns, quàm inuidiosum sibi apud Episcopos foret, si accusator etiam postremis rerum capitalium iudicijs astitisset (etenim iterari iudiciũ necesse erat) subtrahit se cognitioni, frustra calido iam scelere perfecto. At tum per Maximũ accusator apponitur Patricius quidam, fisci patronus. Ita eo insistente, Priscillianus capitis damnatus est, vnaq; cum eo Fœlicissimus & Armenius, qui nuper à Catholicis, clerici Priscillianum secuti, desciuerant. Latronianus quoq;, & Euchrotia, gladio perempti. Instantius, quem superius ab Episcopis damnatum diximus, in Sylinam insulam, quæ vltra Britanniam sita est, deportatus. Itum deinde in reliquos sequentib. iudicijs, damnatique Asarinus & Aurelius diaconus*

Constantia duorũ aduersus Priscillianum.

Hæreticorum alij necati, alij in exilium missi.

gladio.

gladio. Tyberianus, ademptis bonis, in Sylinam insulam datus. Tertullus, Potamius & Iohannes, tanquam viliores personæ & digni misericordia, qui ante quæstionem se ac socios prodidissent, temperario exilio intra Gallias relegati: Hoc ferè modo homines luce indignissimi, pessimo exemplo necati, aut exilijs multati: quod initio iure iudiciorũ & egregio publico defensum, postea Ithacius in iurgijs solitus, ad postremum conuictus, in eos retorquebat, quorum id mandato & consilijs effecerat. solus tamẽ omniũ episcopatu detrusus. Nardacius, licet minus nocens, sponte se episcopatu abdicauerat. Sapienter id, & verecundè, nisi postea amissum locũ repetere tentasset. Cæterùm Prisciliano occiso, non solum non repressa est hæresis, quæ illo authore pruperat, sed confirmata, latius propagata est. namque

Cur mitiùs cũ illis actũ est.

Nardacius episcopus detruditur.

Cũ authore nõ extinguitur hæresis.

sectatores eius, qui eum prius vt sanctum honorauerant, postea vt martyrum cole-re cœperunt. Peremptorum corpora ad Hispanias relata, magnisq; obsequijs ce-lebrata eorũ funera. Quin & iurare per Priscillianũ summa religio putabatur, ac inter nostros perpetuum discordiarũ bel-lum exarserat: quod idem per quindecim annos fœdis dissentionibus agitatum nul-lo modo sopiri poterat. Et nunc, cùm ma-ximè discordijs Episcoporum turbari aut misceri omnia cernerentur, cunctaq; per eos odio, aut gratia, metu, inconstantia, inuidia, factione, libidine, auaritia, arro gantia, desidia essent deprauata: postre-mò plures aduersum paucos bene consu-lentes, insanis consilijs & pertinacibus stu dijs certabant: inter hæc plebs Dei, & optimus quisque probro atque ludibrio habebatur.

Martyrẽ hæretici Priscillianũ hæreticum faciunt.

Iuramentum hæreticorum.

Desidia crescunt hæreses.

Catholici inter hæreticos illuduntur.

FINIS.

DOROTHEI EPISCOPI TYRI, QVI SVB Constantino Magno vixit, De vita ac morte Prophetarum, & Apostolorum, Synopsis.

DE IPSIVS DOROTHEI vita ac morte.

Elebris hic vir varias cũ Latinas tũ Græcas post se lucubrationes reliquit. Nã vtriusque linguæ peritus & multarũ rerũ gnarus, propter ingenij dexteritatem fuit. post mortem autem Diocletiani & Licinij exilio liberatus, & ipse paraciam suam recepit. Ecclesiam enim Tyri ad Iulianum vsq; Tyrannum rexit.

Dorothei sacrarum linguarũ cognitio.

Eiusdem ingenij in discendo dexteritas.

A Diocletiano & Licinio in exiliũ actus est.

Mortuis Imperat.

DE PROPHETIS.

OSEE.

IC duodecim prophetarum rum primus habetur. Diuina dignatione de Domino Christo ad hunc modum loquutus est. Quando in tribulatione erunt, mane vigilabunt ad me dicētes, Venite, reuertamur ad Dominū Deum nostrum. Quoniam ipse rapuit, atque iterum sanabit nos, percußit, & curabit nos. Sanctificabit nos post duos dies, die tertia resurgemus corā eo, & cognoscemus, &c. Ex isto oraculo Apostolus Paul⁹ Corinthijs dicit, tradidi enim vobis inprimis, quod & accepi, quod Christus pro peccatis nostris mortuus est secundum scripturas, & quod sepultus fuit, & excitatus tertia die secundū scripturas. Hoc enim est quod hic

Primus ꝓphetarū Oseas.

Eiusdem de Christo prophetia.

De passione Domini vaticinatur.

Harmonia Oseę & Pauli de remissione peccatorum.

Resurrectionis tẽpus præfigitur. *propheta dicit, tertia die resurgemus coram eo. Nusquã alibi de tertia die quicquam in veteris instrumenti scriptura inuenire est. Iterũ hic propheta dicit, quod*

De qua tribu declaretur venire Christus. *Christo domino adaptatur, caro mea ex ipsis. Item: Circundedit me in mendacio Ephraim, & impietate domus Israel & Iuda. Nunc cognouit eos Deus, & populus Dei sanctus vocabitur. Quoniam ex hac tribu declaratur venisse Dominus*

Liberatio à mortis metu. *Christus, populum hunc Iudam sanctum vocat. Rursus idem propheta: De manu inferi, inquit, redimam eos. Vbi est mors victoria tua, vbi est inferne stimulus tuus.*

1. Cor 15. *Hoc oraculo visus est Apostolus Paulus de* Familia Osee. *resurrectione disputans. Hic Osee erat ex* Sepultura eiusdẽ. *Belemoth de tribu Isachar, & sepultus est in terra sua, in pace.*

AMOS.

Amos p. HIC *Amos alter propheta est. Et ipse*

ipse dignatione diuina accepit, vt de aduentu Domini Christi hoc modo loquutus sit. Quapropter ecce ego firmans tonitruum, & creans spiritum, & annuncians in homines Christũ suum: Rursus in die illa suscitabo tabernaculũ Dauidis, quod ꝑlapsum fuerat, & restaurabo ruinas eius, & restaurabo illud sicuti in diebus antiquis, vt quærant Dominum, qui reliqui sunt ex hominibus, & omnes Gentes, super quibus inuocatum est nomen meum dicit Dominus, faciens ista. Huius oraculi meminit Iacobus in Actis Apostolorum. Iste Amos erat ex Thecua. Hunc Amesias crebro verberauit, & tandem filius ipsius eũ, clauo temporibus capitis percussis, necauit. Spirans adhuc in terram suam percussus venit, post duos vero dies mortuus ibiq; sepultus est.

Propheta de aduentu Christi vaticinatur. Prophetia tota periphrastica. Spes datur desertoribus religionis si pœnituerit. Patria prophetę. Patiẽtia eiusdem. Gen' mortis ꝓphetæ insolens.

MICHEAS.

Micheę ad aduētu Domini vaticiniū. *HIC tertius est, qui & ipse diuino munere accepit, vt de aduentu Domini Christi loquutus sit, dicens. Et tu Bethlehem domus Ephrata, minima es, vt sis in millib. Iudah. Ex te mihi egredietur qui princeps sit in Israele. Et egressus eius ab initio à diebus seculi.*

Prophetiæ eiusdē euidētia. Oraculi Micheæ authoritas apud sacerdotes.

Oraculum hoc vsurparunt summi sacerdotes & scribæ Iudæorum, cum ab Herode, vbi Christus nasceretur, interrogarētur, ac dixerūt, in Bethlehem. Vnde & Magos Herodes in Bethlehem misit. Iterum dicit propheta: Ipse conuertet & miserabitur nos, obteget peccatu nostra, & abijciet in profundū maris iniustitias nostras. Dabit Iacob veritatem misericordiā Abrahæ, sicut iurauit patribus nostris, secundū dies priores. Hic Micheas erat à Marathai, de tribu Ephraim. Et cū multis egisset cū Achab, à

Prænunciat dominicæ passionis effectum in abolitione peccatorum. Summam Christi erga omnes misericordiam declarat.

Ioaram

Ioaram filio ipsius præcipitio necatus est, propterea quod arguerat eum super impietatibus Patrum ipsius. Sepultus est in terra sua, prope Polyandrium Enakim. Mortis prophetæ causa. Locus sepulturæ.

I O E L.

HIC *quartus est. Datum est etiam isti de mysterio Domini Christi vaticinari: Nam sic dicit: Et erit post hæc, vt effundam de spiritu meo super omnem carnem; & prophetabunt filij vestri & filiæ vestræ ac senes vestri in somnis somniabunt, & iuuenes vestri visiones videbunt. Et super seruos meos & super ancillas meas in dieb. illis effundã de spiritu meo, & dabo prodigia supernè in cœlo & super terram sanguinem & ignem & vaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & illustris. Et erit, vt quisquis nomen Domini inuocauerit,* Spiritus sancti in homines energia. Spes magna in nomine Domini. Prophetiæ Ioelis in nouo testamento commemoratio.

saluus

saluus fiat. Huius oraculi meminit B. Petrus in Act. Apost. vt quod tūc adimplebatur, cū iā descensus spiritus sanctus super Apostolos in die pentecostes factus esset. Hic Ioel vicinus erat agro Bethomeron in Rubin, vbi & mortuus ac sepultus est in pace.

Act. 2.

Patria & sepultura pphetæ.

ABDIAS.

HIC quintus est. Dedit & huic Dei gratia, vt de mysterio Christi loqueretur. Nam sic dicit: Quapropter prope est dies Domini super omnes gētes. Dictum quidem hoc superficie tenus est contra Scytas, hoc est, contra Gog & Magog, certius autem & magis proprie Domino Christo conuenit. Nam paulo pòst subiungit: Erit aūt salus in monte Sion. Iste Abdias erat ex terra Sychē, agro Bethacharam, fuit discipulus Eliæ, & cum illius nomine multa passus esset, seruatus est. Tertius fue-

Spiritus Domini Abdiam solicitauit ad præ nunciandū mysteriū Christi.

Prophetiæ eius varius intellectus.

fuerat ex quinquagenarijs, cui Elias pepercerat, descenderatq; ad Ochozian, ac ministerio Regis sui postea relicto prophetiæ gratiam acquisiuit, mortuusq; est ac sepultus cum patribus suis. Patria Abdiæ.

IONAS.

SEXTVS hic est, qui non verbis sed reipsa ac typo resurrectionem Christi prænunciauit. Dicit enim Dominus: Sicut Ionas mansit in ventre Ceti tres dies ac tres noctes, sic erit filius hominis in corde terræ tres dies ac tres noctes. Quemadmodum enim Cetus incorruptum Ionam euomuit, ita sepulchrum Dominum in meliorem vitam reddidit. Hic Ionas erat ex terra Cariathmaus, prope Azotum maritimam Gentium ciuitatē. Ex ventre Ceti eiectus, inq; ciuitatē Niniuen profectus, in terra illius non mansit, sed assumpta matre, peregrinus in Assur Gentium alienigena-

Ionę in vētre Ceti patiētia

Figuratio mortis Christi.

Quid vtilitatis attulerit tribulatio.

nigenarum regione habitauit. Cogitabat enim, hoc pacto tollam probrum meum quod falsò contra Niniuen ciuitatem magnam prophetando acquisiui, sicut & Elias eo tempore, postquam contra domum Achab prophetauerat, famémque super terram vocauerat, aufugit, & viduam cum filio nactus apud eos mansit. (Nequibat enim apud incircumcisos manere) illatámque benedixit. Ionam verò mortuum Deus vita restituit per Eliam, voluit enim illi ostendere, quòd manũ Dei effugere nequiret. Post famem verò Ionas regione illa relicta, venit in terram Iudah, & cum mater in itinere mortua esset, sepeliuit eam prope montem Libanum. Mortuus est autem & ipse in Saar, ac sepultus in spelunca Centzei, qui Iudex fuerat vnius tribus in terra sua factus, eo tempore quo terra principe carebat,

Sepultura prophetæ.

bat, dedit q; prodigia super Hierusalem ac totam terram. Lapidem videlicet miserabiliter clamantem, quod fines appropinquet. Et quando ab omnibus Gentibus Hierusalem calcaretur, quod tunc ciuitas illa abolenda esset.

NAVM.

SEPTIMVS hic est. Dignus & ipse habitus, qui de resurrectione Domini Christi vaticinaretur. Dicit enim: Celebra Iuda festiuitates tuas, redde Domino vota tua, quia nequaquam vltra adijcient, vt transeant in vetustatem, completus est, consummatus est, ascendit insufflans in faciem tuam, qui te eruit ex tribulatione. Hic Naū erat ab Elitesi trans Bethabarā, de tribu Simeon. Post Ionam prodigia addidit Niniuitis, quòd videlicet perituri essent, ab aquis dulcibus, & igne subterraneo; quod & factum est.

Quale fuerit de resurrectione Domini iudicium.

Patria & genus Naum.

Tempus prædicationis pphetæ.

Nam

Niniuę interitus. *Nam ſtagnum quo ciuitas illa circundata erat, facto terræ motu, ſubmerſit eam ac perdidit,& ignis è ſolitudine ortus, ſuperiorem illius partem conſumpſit. Mortuus eſt autem Naum in pace, & in terra ſua ſepultus.*

Mors & ſepultura eius.

AMBACVM.

ISTE octauus eſt. Accepit & ipſe diuino munere vt de reſurrectione Chriſti vaticinaretur, ad hunc modum loquutus: Videte contemptores, aſpicite & admiramini,& diſperdimini, quoniam opus ego operor in diebus veſtris, quod non credetis, ſi quiſquam vobis narrauerit. Oraculum hoc Paulus cõcinne de reſurrectione Domini Ieſu Chriſti Antiochiæ Piſidiæ vſurpauit. Hic Ambacũ erat de tribu Simeõ, ex agro Bithicuchar. Captionem vrbis Hieruſalem ante captiuitatem vidit & vehementer luxit. Et cum aſcenderet Nabu-

Quam apertè teſtatus ſit de reſurrectione Chriſti teſtatur Paulus.

Tribus prohetæ.

Nabuchodonoſor, in Oſtraciam aufugit, & factus eſt incola in terra Iſmaëlitarũ. Cum verò qui in Chaldæa captiui fuerant reuerterentur, & ij qui Hieroſolymis reliqui erant in Aegyptum deſcenderent, habitabat in terra ſua. Et cum aliquando meſſoribus agri ſui miniſtraret, & pulmentum ſumeret, ad ſuos prophetauit, dicens: Proficiſcor in terram longinquam, ac citò reuertar. Si verò tardauero, ferte meſſoribus eſcã ipſorum. Cum autem in Babylone fuiſſet, & prandium Danieli dediſſet, adſtitit meſſoribus veſcentibus, nec quicquam dixit eorum quæ facta erant. Sciebat autẽ, populum breui reuerſurum è Babylone: & biennio antequam reuerteretur, mortuus eſt ac ſepultus in agro ſuo ſolus, in terra Iudæa vaticinatus etiam eſt de conſummatione templi quod in poteſtate Gentis occidentalis Deſolatiõis Hieruſalem pdictio.

Multa antequã fierent prænunciat.

futurum esset. Tunc, inquit, pandetur secretior templi pars, et capita duarum columnarum auferentur, nec sciet quisquã, vbi nam seruentur. Asportabuntur autem in solitudinẽ ab angelo, vnde & initio ascendit tabernaculum testimonij. Et circa finem cognoscetur in ipsis Dominus, & illuminabit eos qui persequutionem passi sunt à serpente, in tenebris, sicut ab initio.

SOPHONIAS.

Prophetia Sophonię qualis fuerit de Christo.

NONVS *hic est. Dignus & ipse habitus est qui prophetaret de Domino Iesu Christo. Nam ita loquitur: Manifestabitur super eos Dominus, & exterminabit omnes Gentium Deos de terra, & adorabunt eum, quisque suo loco, omnes insulæ Gentium. Rursus dicit: Quoniam conuertam super populos linguam in generationem eius, vt inuocent omnes nomen*

men Domini, ac seruiant ei sub iugo vno. De finibus fluminum Aethiopiæ accipiam dispersos meos, adferent mihi victimas. Et iterum. Gaude vehementer filia Hierusalem, lætare et iucundare ex toto corde tuo filia Hierusalem. Abstulit Dominus iniustitias tuas, redemit te de manu inimicorum tuorum. Regnabit Dominus in medio tui. Non videbis amplius mala. Hæc magis propriè Domino Iesu Christo conueniunt. Hic Sophonias erat ex tribu Symeon, ex agro Sabarthatha. Prophetauit de ciuitate, & fine Israëlis, deq; confusione impiorum. Mortuus est ac sepultus in agro suo.

Materia prophetię huius.

Mors & sepultura.

AGGAEVS.

HIC decimus est. Datum & ipsi est, vt de Domino Christo vaticinaretur, ac sub persona Zorobabelis Domino Christo competentia diceret, vtpote: Ponam te

Aggæi oraculum sub persona Zorobabelis.

Quo tem pore vaticinatus fuerit.

ſignaculum, quoniam te elegi dicit Dominus omnipotens. Quemadmodum & Ioannes Euangeliſta dicit: Hunc enim pater ſignauit Deus. Hic Aggæus cum iuuenis eſſet, è Babylone venit Hieroſolymã, & manifeſtè de reditu populi vaticinatus eſt, & ex parte quoque templi reſtaurationem vidit. Mortuus autem & ſepultus eſt prope ſepulturam Sacerdotum, cum honore quo Sacerdotes ſepeliri ſolebant.

Reſtauratioñe templi prænunciat.

Sepulturę huius honor qualis.

ZACHARIAS.

Signum amoris Dei erga Zachariã quantum fuerit.

Quid prętenderit potiſsimũ vaticinio.

VNDECIMVS *hic eſt. Et iſte diuinitus accepit, vt de aduentu* CHRISTI *prædiceret. Dicit enim: Gaude vehementer filia Sion, prædica filia Hieruſalem. Ecce Rex tuus venit Iuſtus & ſaluator, ipſe manſuetus, aſcendens ſuper ſubiugalem & pullum iuuenculum. Hoc oraculum hyperbolicæ quidem de Zorobabele*

babele dixit, exitum verò propriè habuit in domino Iesu Christo. Iterum dicit. Et dicam ad eum: Quæ sunt plagæ istæ, quæ sunt in medio manuum tuarum. Et respondebit. Hæ sunt, quibus percussus sum in domo dilecta mea. Et paulo post. Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Oraculi huius meminit Dominus, tempore paßionis suæ, vsurpans illud & transferens in se, cum esset prodendus. Hic Zacharias è Chaldæa venit, cum ætate iam esset prouecta, atque ibi populo multa vaticinatus est, prodigiaq; probandi gratia ædidit, et sacerdotio Hierosolymis functus est. Idem & Salathieli cum filijs benedixit, & nomen Zorobabel imposuit, & Persis sub Cyro dedit victoriam cultu illius, quem facturus erat Hierosolymis, prophetauit, illumq; vehementer benedixit. Quæ verò prophetiam

Probat Christus in paßione sua Zachariæ prophetiã de excessu paßionis suę.

Quo tempore ex Chaldæa venerit & vaticinatus fuerit.

concernebant, vidit Hierosolymis. Et de fine Gentium, de Templo, de Ocio, de Prophetis & sacerdotibus, ac de duplici iudicio exposuit. Mortuus est in senectute graui, sepultusq́ue prope Eleutheropolim, stadijs quadraginta, in agro Noëman, temporibus verò Ephidi Episcopi manifestatus, quod ipse esset Zacharias filius Barachiæ, cuius meminit Esaias, Agro autem, vbi iacet, nomen est Betharia à Hierosolymis distat stadijs 150.

Mortis eius tẽpus.

Quo tempore inuẽtũ fuerit corpus eius.

MALACHIAS.

Malachiæ virtus in explicandis mysterijs Christi.

ISTE duodecimus est, cui etiam datum est, vt de ijs quæ dispensationem Domini Iesu Christi concernunt, vaticinaretur. Etenim & ipse sic dicit: Propterea ab oriente ad occasum vsq́ue glorificatum est in Gentibus nomen meum, & in quouis loco incẽsum offertur nomini meo, & oblatio munda. Quapropter magnum

est

est nomen meum in Gentibus dicit Domi-nus omnipotens. Et iterum dicit: Ecce ego mittam Angelum meum ante faciem tuam. Et hoc oraculum Dominus de se & Ioanne Baptista vsurpauit. Iterum idem propheta dicit: Et orietur vobis timentibus nomen meum: Sol iustitiæ & sanitas in alis eius; & exibitis & exilietis sicut vituli è vinculis relaxati, & conculcabitis iniquos: propterea erunt cinis sub pedibus vestris, in die quam ego constituam dicit Dominus omnipotens. Et ecce ego mitto vobis Eliam Thesbiten, antequam veniat dies Domini magnus & illustris. Quemadmodum de Ioanne Dominus ad Iudæos dixit: Si volueritis recipere, ipse est Elias qui venturus est. Hic Malachias post reditum populi è Babylone nascitur in Supha, & cum adhuc adolescens esset, vel alimoniam nutricem habuit

Oraculi huius accõmodatio per Christũ.

Malachiæ vita quomodo incœpta & continuata.

admirabilem,& vitam honestam. Et quoniam vniuersus illum populus velut sanctum ac mansuetum venerabatur, vocarunt eum Malachiam, quod idem est, si interpreteris, atq; angelus. Erat enim & specie corporis eleganti, imò quæcunq; in prophetia dixit, eo ipse die secundo visus est angelus Domini, sicut factum est in diebus, quibus nullus erat princeps, vt scriptum est in libro Iudicum. Mortuus est autem, cum adhuc adolescens esset, & appositus patribus in agro ipsius.

Etymologia Malachiæ.

Cur angelus Domini reputatus fuerit.

Mortuus est in adolescentia.

HI SVNT duodecim prophetæ, vno libro comprehensi, consequenter narrabimus & de quatuor magnis quorum quisq; proprium habet volumen. Insuper & de reliquis illustribus prophetis dicemus, quorum nulla scripta circunferuntur, vbi primum ista viderimus.

Omnes quidem prophetæ vaticinati sunt

sunt ad Iudæos, admonuerúntque eos de promißionibus Dei, quos patribus fecit, quibus videlicet vniuersas Gentes benedicturum se in semine Abrahæ per futuram Domini Iesu Christi dispẽsationem, pollicitus est, deinde quomodo eos paulo ante ex seruitute Aegyptiaca cum brachio excelso redemerit, ac terrã promißionis dederit, deniq; quomodo à Nabuchodonosore captiui in Babylonem abducendi essent, & inde cum gloria redituri. Adhæc quod & ab Antiocho & Gentibus circumquaq; finitimis adfligendi, & tamen ibi quoque diuina freti potentia superaturi essent. Et postremo, quod tunc ad salutem totius mundi secundum præcedentes promißiones venturus esset, qui ex semine Abrahæ promissus expectabatur. Et hoc commune fuit omnium prophetarum institutum. Et quibus nonnulli li-

Omnes prophetæ de pmißionibus Dei loquuti sunt.

Magnalia Dei recẽsentur.

bros sibi conscripserunt, vtpote Dauid, qui sibi psalmorum librum congeßit. Et Daniel qui iussus est in captiuitate literis mandare, quæ per visiones reuelata accepit, Et quidam alij. Reliqui verò non ipsi pphetias suas, sed scribæ qui in tēplo erant, cuiusq; prophetæ sermonem veluti cum dierum supputatione cōscripserunt. Et quando propheta quispiā à Deo mittebatur, vt vel de Hierusalem, quod in captiuitatem esset abducenda, vel de Samaria, aut alijs locis, vel de reditu, vel de Antiocho, vel de Gentibus finitimis, aut de ipso Domino Christo prædicaret; singulis diebus vaticinabatur, & scribebatur id quod propheta singulis sermonibus prædicabat. Prædicabat autem de re quapiam certa, & cum alio tempore rursus de alia prædicabat, iterum scribebatur, & quæ dicta erāt certis capitibus initi

Authoritate Dei omnes cō scripserunt.

Scribēdo prædicabant quæ ventura erant in

tio præsignatis subijciebantur, atque hoc modo iustus & integer liber ex varijs sermonibus prophetæ illius componebatur. Hinc est, quod in prophetarum libris inuenitur principio notatum caput, & adaptatum vel ad captiuitatem Babylonicam, vel ad reditum ex illa, deinde mox aliud caput, vel de Christo, vel de materia quapiã alia, & confestim rursus aliud de alia causa, & iterum statim aliud de causa priore; Et vno verbo dicam nisi cõsyderatè quis legat, reperiet ista confuse posita. Non autẽ prophetica tantum, sed & regnorum libros ad hunc modum in templo per partes scripserunt. Vtpote temporibus Saulis quæ vsq; ad regnũ illius gesta fuerant, & tempore Dauidis, quæ sub Saule vsq; ad ipsum Dauidẽ contigerãt, atque hoc pacto quæ sub vnoquoque Rege acta fuerunt, singula suis temporibus scripserunt,

punitionem peccatorum.

pſerunt, quemadmodum & Paralipomena in Regũ Chronicis congeſta ſunt. Pentateuchon verò, Moyſes conſcripſit, hiſtoriam videlicet eorum & quæ ante ipſum, & quæ ſub ipſo geſta ſunt, & quæ poſt ipſum futura erãt. Ieſus Naue ſuum ipſe librum compoſuit. Iudicum libri & ipſi in templo, videlicet, in tabernaculo ſcripti ſunt. Similiter & Ruth. Salomon ſua ipſe conſcripſit, Prouerbia, Canticum Canticorum & Eccleſiaſten. Cum enim ſapientiæ gratiam à Deo accepiſſet, cunctos admonuit, vt in hac vita ſapienter conuerſarentur. Prophetiæ verò donum non accepit. Iam enim antea recenſuimus eos, qui diuino munere acceperunt, vt de Chriſto vaticinarentur. Iam deinceps etiam de quatuor alijs prophetis commemorabimus, quæ illi quoq; de diſpenſatione Domini Ieſu Chriſti vaticinari meruerunt,

erunt,

erunt, ad quam vniuersus diuinæ scripturæ ornatus, & concinna structura prospicit. Et principio proferatur primus ex illis, magniloquentissimus Esaias, cui datum est, vt & typo & sermone videret ac vaticinaretur de Christi mysterio.

ESAIAS.

MAGNVS iste Esaias filius Amos, in Typo mysterium Christi prauidit, quando dominum vidit in throno sublimi & exaltato sedentem, vbi & Seraphim, inquit, stabant in circuitu illius, & sex alæ vni, & sex alæ alteri quibus sese velabant, & clamabant alter ad alterum, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Zabaoth, plena est omnis terra gloria eius. Interea missus est vnus ex Seraphim, is carbone quem forcipe de altari acceperat, tetigit labia eius dicens: Hoc auferet peccata tua. Ita manifestè per ostensam visionē, hymnum

Genus Esaię & scriptionis qualitas manifestatur.

Quid antequā ꝓphetaret cōtigerit.

ac

ac typum instructus est, vt Christi mysteriū præsignaret. Rursus & id muneris accepit, vt sermone quoq; de mysterio Christi vaticinaretur, dicēs: Sicut ouis ad mactationem ductus est, et sicut agnus coram tondente se, obmutuit. Hoc oraculū cum Aethiops Eunuchus legeret, Philippū rogabat, vt exponeret, qui & citißimè ac verißime ista de Domino Christo à ꝓpheta dici exposuit. Rursus dicit: Homo in plaga constitutus, et sciens ferre languorem. Et iterū: Iniquitatē non fecit, neq; dolus inuentus est in ore eius. Et Dominus vult eum mundare à plaga & illi lucē ostendere. Itē: Sic dicit Dominus, Ecce ego ponā in fundamentis Sion lapidem preciosum, electum, angularē, & honorificum, in fundamēta eius. Et qui crediderit in illū, non pudefiet. Iterū. Spiritꝰ Domini supra me, propterea vnxit me, &c. Hoc cum Dominus

Mirabilis præuisio de pasſione Domini.

nus in Synagoga Sabbathis legisset, dixit: Amen dico vobis, Hodie impleta est scriptura ista in aurib' vestris. Esaias iste Hierosolymitanus erat. Mortuus est aũt Hierosolymis sub rege Manasse, sectus in duas partes, cõditusq; sub quercu est prope fontem Rogel, iuxta trãsitum aquarũ, quas Ezechias rex puluere obstruxerat. Et monumentum Siloam Deus per hunc prophetam operatus est. Nam cum spiritus eius antequam moreretur, deficeret, aquæ potum petiit, qui et confestim ei ex hoc torrente missus est. Quapropter etiã Siloam vocatus est, quod missum sonat, si interpreteris. Et sub Ezechia, antequam is lacus & Colymbethras faceret, per orationem Esaiæ modicum aquæ emanauit. Nã erat populus in campestribus Moabitarum alienigenarũ. Et ne ciuitas periret, tanquã aqua destituta. (Sciscitati nanq; fuerant

Sub rege Manasse mortuus est.

Quid in morte egerit.

Cur ppe Siloe sepultus fuerit.

fuerant hostes, vnde biberent, et vrbe aggere cincta, torrentem Siloã obsidebant) quando orabant cum Esaia Iudæi, egrediebatur aqua. Propterea etiam in hodiernum vsq; diem continuo promanat, vt ostendatur magnum hoc mysterium. Et quoniam per Esaiam fuerat hoc factum, memoriæ gratia populus Iudæorum prope Siloam illum accuratè & cum honore sepelierũt, vt per sanctas illius † preces, etiam post mortem eius consimili modo aquæ huius beneficio frui liceret. Erat enim illi oraculum etiam datum vt hoc ita faceret. Est autem sepulchrum eius vicinum sepulturæ Regum, retro sepulturam Iudæorum, Austrum versus. Salomon enim sepulturam Dauidis cõstituit, ad Orientem montis Sion dispositam, & ingressum habentem ab ea parte qua venitur à Gabaom, ab vrbe stadijs viginti.

† Quas videlicet semel cum viueret ad Deum effuderat.

Fecit

Fecit autem eam obliquam, & ita compositam vt nullam de se suspitionem obijciat. Et introitus in hunc vsque diem multis Sacerdotibus & vniuerso populo ignotus est. Habuit ibi rex Salomon aurum ex Aethiopia reconditum, & aromata. Et quoniam Ezechias ostendit & contaminauit ossa patrum ipsius, propterea asseuerauit illi Deus, futurum, vt semen eius seruiat hostibus eius, fecitq́ illum sterilem ab eo die, ac infœcundum.

IEREMIAS.

ET hic Ieremias diuina dignatione accepit, vt de mysterio Christi vaticinaretur. Nam ita dicit: Et acceperunt triginta argenteos precium æstimati quem precio emerunt à filijs Israel, & dederunt eos ad comparandum agrum figuli, sicut præcepit mihi Dominus. Huius orameminit etiam Euangelista Matthæus, Ieremias venditi Christi meminit.

Teſtamē-ti noui prædictio

tanquam completi tēpore paßionis Chriſti. Rurſus dicit idem propheta. Ecce dies venient dicit Dominus, & diſponam domui Iſrael & domui Iudas teſtamentum nouum, non ſecundum teſtamētum, quod condidi patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum vt educerem eos ex Aegypto. Nam ipſi non manſerunt in teſtamento meo, & ego neglexi eos dicit Dominus, ſed hoc eſt teſtamētum meum quod diſponam domui Iſrael. Poſt dies illos dicit Dominus, dabo leges meas in mentem eorum, & in cor eorum ſcribam eas, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum: Et haud quaquam docebunt quiſq; fratrem ſuum, & quiſq; proximum ſuum, dicendo, cognoſce Dominum. Nam omnes cognoſcent me à minimo vſque ad maximum eorum. Quoniam propitius ero iniuſtitijs eorum, & peccatorum ipſorum

non recordabor amplius. Huius oraculi mentionem facit Apostolus in epistola ad Romanos. Hic Ieremias erat ex Anathoth, & in Taphnis Aegyptiorum lapidibus à populo adobrutus est ac mortuus, sepultus autem iacet eo loco quem inhabitauit Pharao. Nam Aegyptij beneficijs ab eo adfecti, id honoris illi impenderunt. Orauerat enim pro illis, cum à bestijs aquaticis turbarentur, quas Aegyptij Menephoth, Græci verò Crocodilos vocant. Et hodie quoque qui fideles sunt Deo, in eo loco orant, ac puluerē inde tollunt, quo mortales à bestijs illis læsos curant. Multi ex illis ipsas etiam bestias in aduersas aquas fugant. Nos verò ex posteris Antigoni & Ptolemæi viris iam grandæuis audiuimus, quod Alexander Rex Macedonum, cum ad eum prophetæ locum venisset, mysteriaq́; illius cognouisset, reliquias

Ieremiæ natale solum.

illius in Alexandriam transtulerit, & cum gloria circumquaque ornatas collocarit, atque ita genus aspidum ab ea terra & ipso quoque flumine similiter prohibitum sit, & serpētes hoc pacto reiecti, quos Argolaos vocant, hoc est, lacertas, ex Argo Peloponesiaco allatos, vnde & Argolai vocantur populi isti, id est, dextris ignaui. Loquela verò sunt dolicata, & prorsus sinistra. Ieremias iste signum dedit sacerdotibus Aegyptiacis, quoe oporteat simulacra eorum concuti & decidere per seruatorem, puerum, ex virgine nasciturum, & in præsepi iaciturum. Propterea etiam nunc virginē in lecto, & infantē in præsepio collocant & adorāt. Et cū caussam olim Ptolemæus Rex percontaretur, responderunt, mysterium esse ipsis à maioribus traditum, quod illi à sancto propheta acceperint. Hic prophetam antequam

Cur virginem in lecto & infantem in præsepio adorant.

quam caperetur templum, arcam legalem & quæ in illa erant abripuit, & in petram quandam abdi feci, dixitq; adstantibus, Profectus est Dominus Sinai in cœlum. Et iterum: Veniet legislator ex Sion cum potentia, & signum aduentus ipsius erit vobis quando vniuersæ Gentes lignum adorabunt. Dixit etiam, arcā illam nemo eripiet, præter Aaronem, & tabulas in illa reconditas nemo introspiciet siue sacerdotum siue prophetarū, præter Moysen electū Dei. Et in die resurrectionis arca primū resurget, & ex petra prodibit, poneturq; in montem Sina, & congregabuntur ad eam omnes sancti expectantes Dominū, & fugientes inimicum, occident eum, veniētem ad hanc petram. Obsignauit autem eam digito, per nomen Dei, & facta est figura instar sculpturæ ferri. & nubes lucida obtexit nomen Dei,

Enigmaticæ sententia de futuro Messia.

Coniunctio eius cū Moyse & Aarone.

nec quiſpiam locum hunc cognouit, neq; obſignationē legere poteſt in hodiernum vſque diem, & ad conſummationem vſq;. Eſt autem petra in ſolitudine, vbi & primum fabricata eſt arca, inter duos montes, in quibus ſepulti iacent Moyſes & Aaron. Et noctu nubes velut ignis locum hunc obtegit, iuxta quod olim factum eſt. Nunquam enim deeſſe poteſt gloria Dei à nomine Dei. Propterea gratiam Ieremiæ dedit Deus, vt finem myſterio ſuo ipſe faceret, fieretq; conſors Moyſis & Aaronis, qui & vna coniuncti ſunt ad hunc vſque diem. Nam & Ieremias ſacerdotali ſemine prognatus eſt.

EZECHIEL.

Quid prophetando tractarit Ezechiel.

HIC *Ezechiel, qui etiam in Babylone prophetauit, & ipſe à Deo accepit, vt de Chriſti diſpenſatione vaticinaretur. Dicit enim: Et eripiam eos ex omnibus iniqui-*

iniquitatibus eorum, & mundabo eos, & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum. Et seruus meus Dauid, princeps in medio eorum, & pastor omnium vnus erit. Nam in præceptis meis ambulabunt. Et iterum: Et dixit ad me, Aqua ista egreditur in mare Orientale, & descendit in Arabiam, & venit ad mare, ad aquam Emanationis, & sanabit aquas. Et erit vt omnis anima animantium feruidorũ, & ad quæcunque venerit hic fluuius, viuant. Ezechiel iste prognatus est ex terra Sarira, è tribu sacerdotum. Mortuus est autem in terra Chaldæorum in captiuitate, postquam multa fuerat vaticinatus eis qui Iudæam inhabitabant. Occidit verò eum princeps populi Israel, reprehensus ab eo propter simulachrorum cultum, & sepeliuit eum populus in agro Maur, in sepulchro Seth & Arphax ad patrum

Natiuitas & genus eius.

In captiuitate mortuus est apud Chaldæos.

In spelun

ca dupli- ci sepult⁹ est.

Abrahæ. Est autem sepulchrum illud spelunca duplex. Nam Abraham in Chebron ad similitudinem eius Saræ sepulturam fecit. Dicitur autem duplex, propterea quòd flexuosa est & abdita, supra planum ac tellurē adita, & in petra quadam suspensa. Hic propheta, portentum dedit populo, vt animaduerterent, quando fluuius Chobar *deficeret, tum scirent falcem venire vastationis, vsque ad fines terræ, & quando inundaret ciuitatē Hierusalem, tum instare reditum. Etenim ad fluuium illum habitabat sanctus propheta, & multi ad eum congregabātur.* Con*tigit autem, vt cum multitudo populi apud eum esset, Hebræos formidarēt Chaldæi, ne turbarent eos, & cum irruerent in eos occidendi gratia, efficiebat propheta, vt aqua fluminis diuisa, locum daret in vlteriorem ripam transfugiendi, & qui*

Cur interfectus fuerit à rege Israel.

In spelunca dupli- ci sepultus est.

qui ex Chaldæis audebant fugientes insequi, submergerentur. Idem propheta abunde populo piscium escam sua sponte per preces ad Deum destinatas exhibuit, & cum multi ex ipsis deficerent, vitam illis à Deo reddi orauit. Cum populus perderetur, æditis signis compescebat hostes, cœlitus perculsos. Cum diceret Irael perimus, perijt, spes nostra, persuasit illis etiã portentis ossium mortuorum, quod adhuc reliqua esset spes Israeli, & in præsentiarum & in futurum. Iudicabat hic propheta Israelem & ostendebat, quid cum Hierosolymis tum in templo ageretur. Rapiebatur è loco supra dicto, veniebatq; Hierosolymam eadem hora, ad redargutionem eorum qui Deo non credebant. Vidit hic propheta, quemadmodum ante eum & Moyses, typũ templi, parietem & quæ circa illum, & portam, per quam Domi-

Suos in bello consolatur.

Sceleratorum impatientissimus fuit.

Causá diuturnę captiuitatis declarat.

minus ingressurus esset & egressurus, & quòd porta illa clausa esset futura, quódque in Dominum speraturæ essent omnes gentes. Iudicauit in Babylone tribum Dan & Gad. Quoniam impie egerant aduersus Dominum, persequuti eos qui legem obseruabant. Deditq́; illis portentum magnum: Nam serpentes deuorarũt infantes eorum, & quæcunq; iumenta habebant, propter impietatem eorum. Prædicauit etiam, quòd propter ipsos populus non reuerteretur ad terram suam, sed in Media mansurus esset, vsque ad consummationem erroris eorum. Et ex his etiam erat, qui prophetam hunc occidit.

DANIEL.

Principiũ prophetię Danielis.

ET hic Daniel in Babylone prophetauit, dignus & ipse habitus qui de Domino Christo vaticinaretur. Scito ergo & intelligito, inquit, ab exitu sermonis quo

cœpi respondere tibi, & ab eo quod ædificabitur Hierusalem, vsque ad Christum ducem, hebdomades erunt 7. & hebdomades 62. & quæ sequuntur. Item alio loco. Abscissus est lapis sine manibus & percußit imaginem, & factus est lapis ille in montem magnum, impleuitque terram. Rursus. Et ecce in nubibus cæli veniebat filius hominis, & vsque ad antiquum dierum peruenit. Et datus illi honor & potentia. Et quæ ibi reliqua dicta sunt. Erat hic Daniel ex tribu Iudah, ex illis, qui de Regia administratione præcipui & eminentes erant: verum cum adhuc paruulus esset, in captiuitatem è Iudæa in terram Chaldæorum abductus est, fuit autem in Betherō superiore, & vir castus; ita vt videretur Iudæis spado. Plurimum luxit populi gratia, & propter ciuitatem Hierusalem. Ieiuniјs se, & abstinentia

Hebdomades ei⁹ ad cognoscendum Messię tempus.

Ieiuniјs maceratur.

ab

ab omni delicato cibo, imbecillem reddidit, terræ fructibus vescens. Aspectu aridus erat, & tenui corpore, gratia verò altißimi pinguis & obesus. Multum hic propheta orauit pro rege Nabuchodonosore, obsecrante illum Balthasaro filio Regis, cum in bestiam & iumentum mutatus esset, ne perderetur. Erat enim anterioribus membris & capite similis boui, pedes cum posterioribus referebant Leonem. sancto isti viro de mysterio hæc facta est reuelatio, quod Rex iste propter irrationalem voluptatem, & duram ceruicem in iumentum mutandus esset. Nempe, quod bouis instar subiugale iumentum futurus esset Beliali, leo verò, propter rapacitatem, tyrannidem & feritatem ingenij. Huiusmodi mores sunt potentatibus in iuuentute constitutis, tandem verò in feras mutantur, rapientes, occidẽtes, tyrannidem ex-

Metamorphosis regis Nabuchodonosoris.

exercentes, & impie agentes, & horum mercedem à iusto iudice recipientes. Cognouit per Deum sanctus hic vir, quod instar bouis comederet fœnum, quod illi pro humano cibo fuit. Quapropter & Nabuchodonosor, post cibi huius concoctionem, cordis humani sensu recepto, fleuit, orauitque Dominum totam noctem ac diem quadragesies illum precatus. Orationes ꝓphetæ ad Deũ pro rege.

Et cum ad se rediisset, oblitus erat quod homo factus esset. Sublatus erat linguæ vsus ne loqueretur, & cum intellexisset confestim lachrymatus est. Oculi illius erant inter plorandum sicut caro emortua. Multi enim ciuitatē egressi viderant illum. Solus Daniel nolebat eum videre. Nam toto mutationis illius tempore precationi pro eo instabat. Miserabilis status eiusdem regis.

Dicebat enim. Homo denuo futurus est, tunc illum videbo. Non credebant autem ei. Daniel igitur precando ad Mutatio temporis pœnitentiæ.

altißi-

altißimum effecit, vt septem anni, quos septem tempora vocauerat, mutarentur in septem menses, & mysterium septem temporum in illo cõsummaretur. Septem nanq; mensium spacio sibi ipsi restitutus, sex annos qui desiderabantur & menses quinque coram Domino prostratus fuit, impietatem suam & omnem iniquitatem confessus. Et cum peccatorum suorum remißionem adeptus esset, dedit prophetæ regnum suum, & nec panem nec carnem comedit nec vinum bibit, Domino confessus. Nam hoc illi Daniel præceperat, vt leguminibus & herbis vescens Dominum placaret. Quapropter Balthasarem eum vocauit. Volebat enim eum cohæredem constituere filiorum suorum. Sed vir sanctus dicebat. Propitius sis mihi Domine, ne deseram hæreditatem patrum meorum, & adhæream hæreditati incircũcisorum.

sorum. Aedidit autem & alijs Persarum Regibus multa portenta quæ scripta non sunt. Mortuus est verò Daniel in terra Chaldæorum, & in sepulchro Regio solus cum honore sepultus: Portentum etiam aßignauit in montibus supra Babylonem iacentibus, videlicet quod venturus esset finis Babylonis, quando illi ab Aquilone fumigarentur. Quando verò igne comburerentur finis è vicino esset totius terræ. Si verò in morbo defluerent aquæ, futurum esset vt populus reuerteretur in terram suam, si flueret sanguis, cædes futura esset in omni terra. Obdormiuit itaq; in pace vir Dei sanctus.

Hactenus de Prophetis qui libros conscripserunt, iam consequenter & de illis dicendum est, quorum nulli libri circumferuntur.

ELIAS.

Elias primus osten dit viã in cœlum.

HIC Elias primus ex hominibus est, qui hominibus cursum ad cœlos submonstrauit, primus ex hominibus vnam Angelorum & hominum viam ostendit. Qui terræ fuerat sortitus domicilium, cœlum quoque subito penetrauit, qui mortalis factus erat, cum immortalibus conuersatur; qui humi incedebat, instar spiritus cum Angelis in cælis agit; qui cum Melote Eliseo discipulo suo duplicia charismata tradidit, qui cum diu viuat homo senectutis tamen expers est, qui contra antichristum dux belli seruatur, qui sese illi opponet, & seductionem illius ac superbiam redarguet, qui cunctos mortales ex illius seductione ad Deum in consummatione seculi cõuertet, qui id à Deo accepit, vt secundi & illustris Domini aduentus præcursor futurus sit, qui cũ medio critati seruierit, cũ Angelis conuersatur.

Elias mortalis cum immortalibus.

Hic

Hic ex Arrabia erat Thebites, de tribu Aaronis, habitans in Galaad. Nam Thesbis domus erat Sacerdotum. Cum nasciturus esset, pater eius Sobacha vidit illum ab Angelis albicantibus salutari, & igne tanquam fasciis inuolui, & flamma ignis veluti cibo ali, & Hierosolymā profectus rem istam indicauit, dictumq́ illi est ex oraculo ne timeret, fore enim vt puer nasciturus in luce habitaret, & quæ diceret, firmam sententiam haberent, iudicaretq́ Israëlem in gladio & igni.

ELISAEVS.

HIC erat ex Abelbuel, terra Rubim. Et illius gratia factum est portentū. Cum enim natus esset in Gargalis, damalis aurea adeo exclamauit acute, vt Hierosolymis audita sit, dixeritq́ propheta quisquam. Natus est Hierosolymis propheta, qui sculptilia & conflatilia illorum de-

turbabit. Mortuus autem, sepultus est in Samaria.

ZACHARIAS.

HIC *Zacharias, Falcifer, filius Ioadæ Sacerdotis fuit, Hierosolymitanus. Occidit eum Ioas Rex Iudas, prope altare, et sanguinem illius effudit domus David, sub Elam. Sacerdotes verò acceptū cum patre ipsius sepelierunt.*

Mors Zachariæ.

NATHAN.

HIC *erat ex Gabaon, sub Rege Dauide. Ipse Regem hunc docuerat legem Domini. Et vidit, quod cum Beersabea, transgressurus esset. Cum autem properaret vt Regem præmoneret, impediuit eum Belial. Nam inter eundum hominis occisi nudum cadauer iuxta viam collocatum reperit, cuius ibi gratia aliquandiu hæsit. Mortuus hic est & sepultus in terra sua in Gabaon.*

Nathan prophetæ vaticiniū, & mortis genus.

ACHI-

ACHIAS.

ISTE erat ex Silom; vbi olim erat tabernaculum, è ciuitate Eli. Mortuus est ac sepultus prope quercũ Silon. Idem etiam Adonias vocatur.

Achias q̃ & Adonias vocatur vbi mortuus.

IOATH.

HIC erat ex terra Samariæ. Percussit eum Leo & mortuus est, ac sepultus in Bethel, iuxta pseudoprophetam, à quo fuerat seductus.

AZARIAS.

HIC ex terra Synatha erat, & auertit ex Israël captiuitatem Iudæ. Mortuus est ac sepultus in agro suo. Iephtha verò, & Dauid & Samuel, quisq; in suà ipsius ciuitate mortuus ac sepultus est.

DE DVODECIM APOSTOLIS.

SIMON PETRVS.

Petrus primus Apostolorum. Vbi prędicauerit. Genus mortis eius.

PRIMVS est Simon Petrus Apostolorum coryphæus. Hic vt Epistolis suis innuere videtur, Euangelium Domini Iesu Christi in Ponto, Galatia, Cappadocia, Bithynia, et tandem Romæ prædicauit, vbi et postea sub Nerone rege capite ad terram verso (nam ad hunc modum ipse pati volebat) tertio Calendas Iulij crucifixus, ibiq; sepultus est.

ANDREAS.

Andreas frater Petri crucifixus est Achaiæ post mul-

ANDREAS frater Simonis Petri, sicuti maiores nostri tradiderunt, Scythis, & Sogdianis & Sacis, & in Sebastopoli interiore, vbi Aethiopes agrestes habitant, Euangelium Domini Iesu Christi prædi-

prædicauit. Sepultus est autem Patris ciuitate Achaiæ, crucifixus, ab Aegea Rege Edessenorum. tos labores.

IACOBVS ZEBEDAEI.

IACOBVS, filius Zebedæi, piscator, duodecim tribubus in dispersione cõstitutis, Euangelium Domini Iesu Christi prædicauit. Occisus est autem gladio ab Herode Iudæorum tetrarcha, in Iudæa vbi & sepultus est.

Iacobus Zebedæi fili⁹ à quo sit occisus.

IOANNES.

IOANNES frater Iacobi, qui & Euangelista Domini factus est, quem Dominus dilexit, Euangelium Domini Iesu Christi in Asia prædicauit. A Traiano verò in insulam Pathmon propter verbum Domini exilio damnatus est, vbi etiam sanctum Euangelium suum conscripsit, quod postea Ephesi per Gaium hospitem

Ioãnis fratris Iacobi scripta, prædicatiões, exilia & sepultura.

suum ac diaconũ adidit, cuius & Paulus Apostolus Romanis scribens testimonium dedit dicens, Salutat vos Gaius hospes meus & totius Ecclesiæ. Post mortem verò Traiani reuersus est ex insula Pathmo, mansitq́ Ephesi, ac vixit annos 120. Quibus finitis seipsum ibi viuus adhuc, volente Domino, sepeliuit. Sunt tamen qui dicunt eum nõ sub Traiano in insulã Pathmon relegatum esse, sed sub Domitiano Vespasiani filio.

PHILIPPVS.

Philippus cum filiabus post longam prædicationẽ sepelitur.

PHILIPPVS à ciuitate Betsaida, in Phrygia quidem Euangelium Domini prædicauit, Hierapoli verò cum filiabus suis honorificè sepultus est.

BARTHOLOMAEVS.

Bartholomæus Eu

BARTHOLOMAEVS Indis quos Felices nominant, Euangelium Domini

mini nostri Iesu Christi prædicauit, & Mathæi Euangelium illis tradidit. Obdormiuit autem & sepultus est in Albania, magnæ Armeniæ ciuitate.

angelium Mathæi Indis prædicauit.

THOMAS.

THOMAS, quemadmodum traditio habet, Parthis, Medis, ac Persis Euangeliũ Domini nostri Iesu Christi prædicauit. Prædicauit etiã Germanis, Hircanis, Bactris & Magis. Obdormiuit autem Calaminæ ciuitate Indiæ, Calamo quem lanceam vocant occisus, vbi & honorificè sepultus est.

Thomæ multis in prædicando, insumptis vigilijs obitus.

MATHAEVS.

MATHAEVS Euangelista, Euangelium Domini nostri IESV Christi Ebraica dialecto conscripsit, ac Iacobo fratri Domini secundum carnem, Hierosolymorum Episcopo, tradidit. Obijt

Quo idiomatæ Mathæus scripsit euangelium & cui tradidit.

autem Hierapoli Parthiæ, vbi & cum honore sepultus est.

SIMON ZELOTES.

Pro Christi nomine crucifixus est Simon.

SIMON *Zelotes peragrata Mauritania & Aphrorum regione, Christum prædicauit. Tandem Brettaniæ crucifixus, occisus ac sepultus est.*

IVDAS IACOBI.

IVDAS *Iacobi, qui & Thaddæus, item, Lebæus, Edessenis & vniuersæ Mesopotamiæ Euangelium Domini prædicauit. Sub Augaro verò Edessenorum Rege in Beryto occisus, & cum honore sepultus est.*

SIMON IVDAS.

Quo tempore quôve loco occisus est Iudas.

SIMON, *Iudas cognominatus, qui & post Iacobum Hierosolymorum episcopus factus est (arbitror eum esse Iacobum Alphæi) Sub Traiano Rege cruci alligatus,*

tus,

tus, occisus est in Ostracina ciuitate Aegypti Caesariae, cum annos vixisset 102.

MATHIAS.

MATHIAS cum esset vnus ex 70. discipulis, postea vndecim Apostolis duodecimus, loco Iudae proditoris, annumeratus est. Hic in interiore Aethiopia, vbi Hyssus maris portus, & Phasis fluuius est, hominibus barbaris & carniuoris praedicauit Euangelium. Mortuus est autem in Sebastopoli, ibiq; prope templum Solis sepultus.

Mathias ad Apostolatū vocatus, praedicauit Euangelium Antropophagis.

PAVLVS.

PAVLVS post assumptionem Domini Iesu Christi ab ipso vocatus, & Apostolorum catalogo accersitus, à Hierusalem Euangelij praedicationem exorsus ad Illyricum vsq; Italiam & Hispanias praedicando progressus est. Huius Epistolae omnisa-

Pauli vocatio, scripta, labores, & mors significatur.

ni ſapientia referta circumferuntur. Sub Nerone verò martyriū Romæ tertio Calendis Iulij, capite plexus, tulit, ibiq́; quemadmodum & Petrus Apoſtolorum primus, ſepultus eſt.

MARCVS EVANgeliſta.

Marcus poſt longam p̄dicationem variaſq́; ærumnas comburitur.

MARCVS Euangeliſta, & primus Alexandriæ Epiſcopus, Alexandrinis & cunctæ finitimæ regioni Euangelium Domini, *ab Aegypto Pentapolim vſque prædicauit. Sub Traiani verò regno, in Alexandria rudenti collo iniecta, à loco qui Bucolus dicitur, vſq; ad eum qui † Angelorum dicitur, tractus, ibiq; igni ab inſanis ſimulacrorum cultoribus, menſe Aprili combuſtus: & in Bucolo ſepultus eſt.*

† Nunciorum.

LVCAS.

Cuius au-

LVCAS Euangeliſta Antiochenus

natiui-

natiuitate, arte verò medicus, Euangelium ex commißione Petri Apostoli, Acta verò Apostolorum cōmittente Paulo conscripsit. Peregrinationis enim comes fuit Apostolis, maxime Paulo. Huius & Paulus mentionem fecit, alicubi scribens. Salutat vos Lucas medicus dilectus in Domino. Ephesi verò mortuus ac sepultus est, ac tandem vnà cum Andrea & Timotheo Apostolis, temporibus Constantij Regis filij Constantini magni Constantinopolim translatus.

thoritate scripserit Lucas Euangeliū, itemque acta Apostolorum, deinde vbi mortuus.

DE SEPTVAGINTA DISCIPVLIS.

IACOBVS FRATER Domini.

IACOBVS frater Domini secundum carnem, qui et Iustus vocatur, & primus

Iacobus frater Do

mini, Lapidibus obruitur.

primus Hierosolymorum Episcopus constitutus est, lapidibus ibi à Iudæis adobrutus occubuit, atq; in templo prope altare sepultus est.

TIMOTHEVS.

Timotheus Pauli discipulus multis in locis prædicat.

TIMOTHEVS *Ephesiorum Episcopus à Paulo constitutus, Euangelium Domini Iesu Christi Ephesi exorsus, Illyricum vsque, & in vniuersa Hellade prædicauit, vbi & mortuus & honorifice sepultus est.*

TITVS.

Tit⁹ apud Cretéses moritur.

TITVS *Cretensium Episcopus, ipsi Cretæ & circumiacentibus insulis Euangelium Christi prædicauit, atq; ibi mortuus & cum gloria sepultus est.*

BARNABAS.

Barnabas cũ Paulo

BARNABAS, *cum Paulo verbi minister constitutus, primus Romæ Christum*

stum prædicauit, & postea Mediolanensium Episcopus factus est. prædicat Euangelium.

ANANIAS.

ANANIAS, qui beatum Paulum baptizauit, Damascenorum Episcopus fuit.

STEPHANVS.

STEPHANVS primus martyr, vnus ex septem Diaconis, Hierosolymis à Iudæis lapidatus, sicut Lucas in actis Apostolorum testatur, mortuus est.

PHILIPPVS.

PHILIPPVS, qui & ipse vnus ex septem Diaconis fuit, Simonem Magum et Eunuchum baptizauit, et in Trasselli ciuitate Asiæ Episcopus factus est.

PROCHORVS.

PROCHORVS, vnus ex septem, Nicomediæ, ciuitate Bithiniæ, Episcopus fuit.

NICA-

NICANOR.

NICANOR, *& ipse vnus ex septem, eodem die cum Syndiacono suo ac protomartyre Stephano. & 2000. alijs in Christum sperantibus, mortuus est.*

SIMON.

SIMON, ex septem diaconis & ipse vnus, Bostri Arabum Episcopus factus, à Gentibus combustus est.

NICOLAVS.

NICOLAVS, *vnus ex septem fuit. Hic cum esset Sapriæ Episcopus factus, in alienam doctrinam lapsus, vnà cum Simone à fide defecit.*

PARMENAS.

PARMENAS *ex septem diaconis vnus fuit. Hic in ipso Apostolorum conspectu diaconi officio fungens, mortuus est.*

CLEO-

CLEOPAS.

CLEOPAS, qui & Simon, consobrinus Domini fuit. Hic cum vnà cum Luca proficisceretur, dominum post resurrectionem ex mortuis vidit, cumq; illo loquutus est quemadmodum in Euangelio scribitur. Tandem alter Hierosolymorum Episcopus factus est.

SILAS.

SILAS, verbi cum Paulo minister, Corinthiorum constitutus est Episcopus.

SILVANVS.

SILVANVS, qui & ipse cum Paulo verbo seruiuit. Thessalonicensium factus est Episcopus.

CRESCENS.

CRESCENS, cuius Apostolus Paulus in posteriore ad Timotheum meminit, Chalcedonæ, quæ in Gallijs est, factus Episcopus, Euangelium Christi prædicauit,

dicauit, & sub Traiano Rege martyrium ibidem subijt ac sepultus est.

EPAENETVS.

EPAENETVS cuius Apostolus in Epistola ad Romanos mentionem facit, Episcopus Carthaginensis factus est.

ANDRONICVS.

ANDRONICVS, cuius etiam Apostolus in ea quæ ad Romanos est recordatur. Pannoniæ factus est Episcopus.

AMPLIAS.

AMPLIAS, de quo meminit etiam Apostolus ad Romanos, Episcopus Odissæ ciuitatis factus est.

VRBANVS.

VRBANVS, cuius recordatur Apostolus ad Romanos, Macedoniæ factus est Episcopus.

STACHYS.

STA-

STACHYS, qui & ipse ab Apostolo ad Rom. commemoratur, primus Byzantij episcopus ab Andrea Apostolo Argyropoli Thraciæ constitutus est.

APPELLES.

APPELLES, cuius etiam mentionem Apostolus ad Rom. facit episcopus Smirnæ ante sanctum Polycarpum factus est.

ARISTOBVLVS.

ARISTOBVLVS & ipse ab Apostolo ad Romanos commemoratus, episcopus Brettaniæ factus est.

NARCISSVS.

NARCISSVS, quem etiam ad Romanos commemorat Apostolus, episcopus Patrarum constitutus est.

HERODION.

HERODION, cuius Apostolus eadem epistola meminit, & ipse Patrarum episcopus factus est.

RVFVS.

RVFVS, quem & ipsum Apostolus cum alijs eadem epistola recenset, Thebarum episcopus est.

ASYNCRITVS.

ASYNCRITVS, & ipse ab Apostolo ad Romanos recensitus, Hircaniæ factus est episcopus.

PHLEGON.

PHLEGON, cuius etiam eadem epistola meminit Apostolus, episcopus Marathonensis constitutus est.

HERMES.

HERMES, quem idem Apostolus ad Romanos commemorat. Dalmatiæ episcopatum sortitus est.

HERMAS.

HERMAS, eadem ab Apostolo recensitus epistola, Philippis ciuitate factus est episcopus.

PATROBAS.

Cuius etiam idem meminit Apostolus, episcopus Neapolit. constitutus est.

AGABVS.

AGABVS, cuius in actis Apostolorum fit mentio, prophetico Charismate præditus fuit.

LINVS.

ET huius meminit Apostolus. Primus post Petrum Coryphæum Apostolorum, Romæ fuit episcopus.

GAIVS.

Meminit etiam huius Apostolus. Ephesiorum episcopus post Timotheũ factus est.

PHILOLOGVS.

Recordatur & huius Apostolus. Episcopus Sinopæ ab Andrea constitutus est.

OLYMPAS.

MENTIONEM etiam istius alicubi facit Apostolus, Romæ cum Petro Apo-

stolorum Coryphæo martyrũ capite truncatus subijt.

RODION.

ET hic à Paulo commemoratus, Romæ cum Petro & Olympa, capite & ipse truncatus mortuus est.

IASON.

HVIVS quoque meminit Paulus, Tarsi factus est episcopus.

SOSIPATER.

MEMINIT & huius Apostolus. Iconij factus est episcopus.

LVCIVS.

ISTE, cuius etiam recordatur paulus, Laodiceæ Syriæ episcopus constitutus est,

TERTIVS.

HIC, qui & epistolã Pauli ad Rom, scripsit, alter factus est episcopus Iconij.

ERASTVS.

MENTIONEM etiam istius in ea

quæ

quæ ad Romanos est, Paulus facit. Hierosolymitanæ ecclesiæ œconomus fuit. Postea Paneadis episcopatum sortitus est.

PHIGELLVS.

MEMINIT & huius Paulus, sed tanquam qui alienam doctrinam amplexus, & Simonem sequutus sit. episcopus Ephesiorum fuit.

HERMOGENES.

ET de isto mentionem facit Paulus, scribens, quod alienum dogma inuexerit. Megarensium factus est episcopus.

DEMAS.

DE isto quoq; similiter Paulus scribit, quod defecerit. Nā de his tribus in posteriore ad Thimotheū significat, quod Phigellus & Hermogenes alieno inducto dogmate, doctrinæ suæ restiterint, Demas verò præsens hoc seculū amore cōplexus, sermonem Euangelicum reliquerit.

Is & postea simulacrorum sacerdos Thessalonicæ factus est. De his & Iohannes Apostolus scripsit. Exierunt, inquit, ex nobis sed non erant ex nobis.

QVARTVS.

Recordatur & huius Paulus in ea quæ ad Romanos. Beryti factus est episcopus.

APOLLOS.

Huius recordatur Paulus in priore ad Corinth. Cæsariæ factus est episcopus.

SEPHAS.

HVNC Apostolus Paulus Antiochiæ redarguit, eiusdem cognominis cum Petro episcopus Caniæ factus est.

SOSTHENES.

Meminit & huius Paulus. Colopheniadis episcopus factus est.

EPAPHRODITVS.

De hoc quoque meminit Paulus. Adrianæ episcopus fuit.

CAE-

CAESAR.

Et huius recordatur Paulus. Dyrrachij fuit episcopus.

MARCVS.

HIC consobrinus Barnabæ fuit, cuius etiam Paulus mentionem facit. Episcopus Apolloniadis fuit.

IOSEPH.

IOSEPH, qui & iustus dicitur, & Barsabas, cuius Lucas in Actis Apost. meminit, quòd in sorte cũ Mathia conuictus fuerit, Eleutheropolis episcop. factus est.

ARTEMAS.

Recordatur huius quoq; Paulus. Lystris episcopus fuit.

CLEMENS.

MEMINIT huius Paulus dicens cum Clemente ac reliquis cooperarijs meis. Primus ex Gentibus & Græcis in Christum credidit. Sardicæ, quæ

nunc est Triaditza factus est episcopus.

ONESIPHERVS.

ET de isto mentionem facit Paulus. Episcopus Coroniæ factus est.

TYCHICVS.

Meminit & huius Paulus. Primus episcopus Chalcedonæ fuit, q̃ in Bithinia est.

CARPVS.

ET huius recordatur Paulus. Berhœæ quæ in Thracia est, episcopus fuit:

EVODVS.

MEMINIT etiam huius Paulus. Primus post Petrum Apostolum Coryphæum Antiochiæ episcopus fuit.

PHILEMON.

AD hunc Paulus peculiarem epistolam scripsit. Gazæ factus est episcopus.

ZENAS.

Zenas legis peritus, qui & ipse à Paulo cõmemoratur, Diospoli factus est episcop.

AQVILA.

Hius quoque meminit Paulus. Heracliæ fuit episcopus.

PRISCAS.

Recordatur etiam huius Paulus. Colophonæ episcopus fuit.

IVNIAS.

Etiam huius mentionem facit Paulus Apamiæ Syriæ factus est episcopus.

MARCVS.

MARCVS qui & Iohannes vocatus est, cuius Lucas in Actis Apostolorum recordatur, Bybli fuit episcopus.

ARISTARCHON.

Etiam istius meminit Paulus.

PVDAS.

Et huius recordatur Paulus.

TROPHINVS.

MENTIONEM Paulus & istius facit. Hi tres in quibusuis persecutionibus

adflictionem Pauli consortes fuerunt. Postremo per martyrium vna cum ipso sub Nerone capitibus truncatis occubuerunt.

ISTIS Marcus & Lucas Euangelistæ connumorantur, & ipsi ad catalogum septuaginta discipulorũ pertinentes. Sed & Eunuchus Candaces Reginæ Æthiopum in Arabia Felici, & insula Taprobana, inq; vniuersa Erytra, Euangelium Domini Iesu Christi prædicauit, fertur etiam martyrium gloriose tulisse, ibiq; sepultus esse. Et cœmeterium ipsius munimentum insuperabile est fidelibus, Barbaros scelestos fugans, morbos pellens, & sanationes operans vsque in hodiernum diem.

FINIS.

IN SVLPITIVM SE-VERVM INDEX ALPHA-BETICVS.

A

Arca

Chri-

Con-

F.

Fons

H.

I.

Nabu-

N.

O.

P.

Sacer-

d.b

Tabula

T.

V.

Vespa-